Riksdagens protokoll 1994/95:103

Torsdagen den 11 maj

Kl. 12.00 – 18.07

1 § Ny riksdagsledamot, m.m.

Upplästes och lades till handlingarna följande från Valprövningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare för riksdagsledamöter

Till Valprövningsnämnden har från Riksskatteverket inkommit bevis om att Carina Hägg (s), Värnamo, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 15 maj 1995 sedan Allan Larsson (s) avsagt sig sitt uppdrag som riksdagsledamot. Från Riksskatteverket har också inkommit ny bilaga till tidigare utfärdade bevis för ersättare för riksdagsledamöter.

Valprövningsnämnden har denna dag granskat beviset för den nye ledamoten och den nya bilagan till bevis för ersättare och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen.

Stockholm den 10 maj 1995
Lars Tottie
/Sven-Georg Grahn

2 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1994/95:224 till lagutskottet

3 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 10 maj

JoU18 Trädgårdsnäring m.m.
Mom. 1 (utveckling av fäbodbruket)
1. utskottet
2. res. 1 (mp)

Votering:
281 för utskottet
13 för res. 1
55 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 71 m, 21 c, 21 fp, 18 v, 10 kds
För res. 1: 13 mp
Frånvarande: 21 s, 9 m, 6 c, 5 fp, 4 v, 5 mp, 5 kds

Mom. 3 (investeringsstöd till trädgårdsodling m.m.)
1. utskottet
2. res. 3 (v, mp)
Votering:
259 för utskottet
31 för res. 3
7 avstod
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 70 m, 22 c, 21 fp, 3 kds
För res. 3: 18 v, 13 mp
Avstod: 7 kds
Frånvarande: 18 s, 10 m, 5 c, 5 fp, 4 v, 5 mp, 5 kds

Mom. 4 (arbetsgivaravgifter för tillfälligt anställda)
1. utskottet
2. res. 4 (mp)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 7 (regelsystemet för omställningsareal)
1. utskottet
2. res. 6 (m, fp)
Votering:
196 för utskottet
102 för res. 6
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 22 c, 18 v, 13 mp
För res. 6: 71 m, 21 fp, 10 kds
Frånvarande: 18 s, 9 m, 5 c, 5 fp, 4 v, 5 mp, 5 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

JoU19 Lag om EG:s förordning om ekologiskt framställda produkter, m.m.
Kammaren biföll utskottets hemställan.

AU9 Ny myndighetsorganisation inom arbetslivsområdet m.m.
Mom. 1 (avslag på proposition 158 m.m.)
1. utskottet
2. res. 1 (m)
Votering:
226 för utskottet
70 för res. 1
53 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 21 c, 21 fp, 18 v, 13 mp, 10 kds
För res. 1: 70 m
Frånvarande: 18 s, 10 m, 6 c, 5 fp, 4 v, 5 mp, 5 kds

Mom. 5 (finansieringen av de nya myndigheterna)
1. utskottet
2. res. 4 (v)
Votering:
217 för utskottet
19 för res. 4
59 avstod
54 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 9 m, 21 c, 21 fp, 13 mp, 10 kds
För res. 4: 1 m, 18 v
Avstod: 59 m
Frånvarande: 18 s, 11 m, 6 c, 5 fp, 4 v, 5 mp, 5 kds
Ingvar Eriksson (m) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 8 (motionsförslag med anknytning till Arbetslivsfonden)
1. utskottet
2. res. 6 (v)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 12 (övergripande ansvar för Arbetarskyddsverket för tillsyn och utveckling i arbetsmiljöverksamheten m.m.)
1. utskottet
2. res. 8 (v)
Votering:
278 för utskottet
18 för res. 8
53 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 69 m, 22 c, 21 fp, 13 mp, 10 kds
För res. 8: 18 v
Frånvarande: 18 s, 11 m, 5 c, 5 fp, 4 v, 5 mp, 5 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

AU17 Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Meddelande om samlad votering

Andre vice talmannen meddelade att försvarsutskottets betänkanden FöU4 och FöU5 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Försvarspolitiken 1995/96

4 § Försvarspolitiken 1995/96

Föredrogs
Försvarsutskottets betänkande 1994/95:FöU4
Försvarspolitiken 1995/96 (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 1 ARNE ANDERSSON (m)

Fru talman! I denna debatt kommer, förutom jag själv, Henrik Landerholm att delta från den moderata utskottsrepresentationen. Den uppdelningen gör att jag så här inledningsvis kommer att ta upp några frågor som jag själv tycker är principiella, eller möjligen bara intressanta.

Dagens försvarsdebatt som i första hand, naturligt nog, handlar om det årliga budgetbetänkandet äger knappast rum i skenet av men väl i skuggan av ett beredningsarbete som pågår inför ett nytt försvarsbeslut.

Utöver att behandla budgetbetänkandet avseende nästa budgetår med en under ett mellanår något ytlig säkerhetspolitisk översikt har utskottet också tagit upp frågan om de kvarstående ekonomiska problemen inom försvarsmakten. Jag kommer att stanna något vid det.

Vi moderater framförde i vår kommittémotion synpunkter på vad vi betecknade som en glättad syn i budgetpropositionen om säkerhetspolitiken.

Den snabba omvärldsförändring som skedde åren närmast före år 1992 års försvarsbeslut var svårbedömd. Vi moderater var då försiktiga med att dra alltför långtgående positiva slutsatser av en så i grunden omstöpt säkerhetspolitisk situation. Nya strukturer och nya demokratier behöver tid på sig för att bli stabila.

Om situationen var svårbedömd för tre år sedan är det lättare nu att konstatera att försiktighet med den långsiktiga och positiva snabba utvecklingen har sina företräden. Förhoppningen om en snabb demokratiserings- och stabiliseringsprocess i Ryssland har inte infriats. Att det pågår krig i Europa sedan flera år är ett sorgligt faktum.

Det grundläggande budskapet i vår motion är därför – nu som tidigare – behovet av ett långsiktigt synsätt avseende säkerhetspolitiken. Minst två tredjedelar av den tid som ett försvarsbeslut har påverkan på när det gäller utbildning och materielförsörjning är inte överblickbar.

Därför måste vi, som alltid, ha de säkerhetspolitiska marginalerna på vår sida om säkerhetspolitik skall göra skäl för namnet.

Vi är inte alltid säkra på att regeringen har den marginalen, och det kritiserar vi i reservation 1 till betänkandet.

En utlöpare i lördags från de säkerhetspolitiska resonemangen just nu, i första hand förd i Försvarsberedningen, kan jag i detta sammanhang inte underlåta att kommentera, så mycket mer som den bär skuggboxningens prägel.

Jag har – vill jag gärna skjuta in – sett i dagens SvD att försvarsministern i går gjorde Berga den äran och tog del av vad som fanns där ute. Vi fick också besked om att försvarsministern intog pytt i panna på 35 m djup. Väl bekommet! Jag tror att det var en behaglig utfärd.

Det är dock med ytterst blandade känslor som jag nu knyter an till artikeln i förra veckan. Då befann sig försvarsministern också på synnerligen djupt vatten. På minst sju alnars djup uppskattar jag att den medarbetare till försvarsministern befann sig, som producerade artikeln till Dagens Nyheters lördagsnummer.

Jag frågar: Vari ligger vettet att måla upp en bild, helt efter eget huvud, av vad andra partier vill, och därefter polemisera mot detta? Jag drar mig inte för att kalla tilltaget ynkligt.

Försvarsministern kallar det semantiskt hårklyveri att önska en studie av hur ett utvidgat eller förändrat NATO påverkar det Europa där vi är en av medlemmarna.

Att varken Folkpartiet eller Moderaterna begärt svenskt medlemskap generar på inget sätt försvarsministern.

"Dom kom som tjuvar om natten", skriver försvarsministern, med sina skrivelser och begärde utredning om NATO-anslutning.

Jag kan omöjligt bortse från lögnen i sammanhanget, men nöjer mig med att konstatera – vilket är mycket mera mänskligt – att det inte är mycket bevänt med den i beredningssammanhanget omtalade öppenheten och viljan till samarbete.

Försvarsministern fortsätter: "Sverige har för sin del inget intresse av att alliansförhållandena i vår omvärld förändras. Vi har inget säkerhetspolitiskt intresse av att det byggs upp nya militärblock i Europa."

Nej, det må så vara. Men varför ägna sig åt utåtriktad verklighetsflykt på detta sätt? Vi vet ju att hela gamla Österuropa vill bli NATO-länder och att de baltiska länderna åstundar NATO-anslutning. Vi vet att grannlandet Finland för en debatt om eventuellt medlemskap, för övrigt utan åthutning ifrån någon.

Nej, försvarsministerns artikel är ett av de mera säkra sätten att förvissa sig om att den tvåtredjedelsberedning som nu sitter också får fortsätta som rumphuggen beredning.

Avseende lögnen så kanske vi kan lösa den mera bilateralt, men jag tycker att också den kräver sin förklaring vid ett annat och kanske bättre valt tillfälle.

Så, fru talman, några ord om den del i betänkandet där utskottet utan formella initiativ från regeringen tar upp till behandling frågan om det s.k. svarta hålet.

Utskottet har gjort sig underrättat om att det finns ett underskott i budgeten om ca 4 miljarder kronor. Det bör i sammanhanget observeras att regeringen frångått nu gällande försvarsbeslut på så sätt att man inte låter i försvarsbeslutet ingående kompensationssystem gälla.

Sannolikt var det för att få stöd för att detta synsätt var gångbart som regeringen tillkallade en expertgrupp för att syna kompensationssystemets giltighet i just detta fall.

Jag vet inte, men jag kan tänka mig att det överraskade regeringen att expertgruppens svar till regeringen blev att av de 4 miljarder kronorna hade funnits anledning förvänta att kompensationssystemet skulle återföra 2,7 miljarder kronor.

Det hade varit enklare, försvarsministern, att lösa glappet mellan 2,7 och 4 än att ge ut alla de 4 – så mycket mer som det inte heller nu finns någon lösning på de problemen.

Med hänsyn till att frågan togs upp som ett initiativ från utskottet förelåg inte möjlighet till förslag från oppositionens sida om hur vi faktiskt skulle hantera underskottet och på bästa sätt kunna lösa det. Mot denna bakgrund föreligger bara s-sidans idé om en lösning, om den nu kan kallas för lösning.

Som jag nyss gjorde bemärkt hade det varit mest naturligt att lösa huvuddelen av problemet genom att hålla kompensationssystemet intakt.

Detta är för övrigt också helt i linje med det moderata synsättet att profilen för det löpande försvarsbeslutet så länge det är möjligt skall ligga fast. Vi anser att regeringen tämligen i onödan och en aning oskickligt har gått ifrån det och därigenom skadat försvarets intressen.

Vi har i ett särskilt yttrande fogat till betänkandet klargjort att vi vid justeringstillfället – mot bakgrund av de omständigheter jag har redogjort för – inte kunde ta ställning till finansieringen. I den nu uppkomna situationen har vi inte heller kunnat göra det. Vi menar helt enkelt att det borde och måste vara regeringens sak att återkomma till riksdagen med förslag till reella lösningar.

Jag kan inte underlåta att peka på att genom att det gäller ett engångsbelopp uppfattas det mera som ett råd, men det borde vara möjligt för regeringen att rent av avyttra statlig egendom för att lösa det här problemet i stället för att skada materielprojekt, utbildning och andra för försvarsmakten väsentliga saker. Vi tycker att det är ett anständighetskrav att regeringen kommer med en plan för att eliminera de mera långsiktiga konsekvenserna av den uteblivna priskompensationen.

Fru talman! Med det anförda vill jag säga att jag självfallet till mycket stora delar står bakom utskottets betänkande, men jag gör det naturligtvis med de ändringar som våra reservationer på några ställen ger anledning till. För undvikande av osäkerhet när det gäller hur vi tänker votera vill jag nu yrka bifall till reservationerna 1, 6 och 15.

Anf. 2 ANDERS SVÄRD (c)

Fru talman! Världens folk står inför gigantiska utmaningar. Jag vill börja med detta konstaterande eftersom det är viktigt att anlägga ett globalt perspektiv i den säkerhetspolitiska diskussionen. Världsfattig-

dom, krig och global förstörelse av miljö och naturresurser är tre av världssamfundets grundproblem. Globalt samarbete är den enda möjliga vägen för att nå en rättvis, fredlig och ekologiskt hållbar utveckling. Vi kan konstatera att krig och konflikter närs av fattigdom, misär och diktatur. Endast en rättvis värld har förutsättningar att bli en fredlig värld.

Den svenska säkerhetspolitiken har i årtionden haft tre ben:

1. bekämpandet av globala orättvisor,
2. värnandet om små staters intressen och
3. en konsekvent neutralitetspolitik.

Vi är nog alla överens om att de senaste årens förändringar i Europa har påverkat Sveriges säkerhetspolitiska läge. Det kalla kriget innebar relativt sett en stabiliserande säkerhetspolitisk spänning. Detta förhållande har ändrats, och vi befinner oss nu i en situation med instabil avspänning. Därtill kommer nya hotbilder där ekonomiska, ekologiska och sociala problem liksom etniska konflikter har en mer framträdande plats, som hot mot vår nationella säkerhet och mot den internationella freden. Det är utifrån detta läge som Sveriges traditionella säkerhets- och försvarspolitik måste analyseras och utvecklas.

Centerpartiet ställer sig bakom regeringens uppläggning av arbetet med kommande försvarsbeslut. Jag är en av ledamöterna i Försvarsberedningen och deltar i det arbetet. Med hänsyn till den uppsatta tidsplanen för ett nytt säkerhets- och försvarspolitiskt beslut delar jag utskottets bedömning att det inte är aktuellt att här och nu göra nya försvarspolitiska vägval inför framtiden. Jag vill emellertid på några centrala områden redogöra för min och Centerpartiets inställning.

Riksdagen har i samband med beslutet om EU-medlemskap slagit fast att "den svenska alliansfriheten består". Den nya säkerhetspolitiska situationen innebär alltså *inte* att den militära alliansfriheten är förlegad som grund för svenskt agerande – tvärtom är denna hållning konfliktförebyggande och bidrar till avspänningen i vår del av Europa. Enligt Centerpartiets uppfattning innebär 1992 års beslut om "alliansfrihet i fred för att vi skall kunna vara neutrala i händelse av krig i vårt närområde" inte någon förändring eller urholkning av vår grundläggande säkerhetspolitiska position.

Jag vill i detta sammanhang poängtera att medlemskapet i EU och det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet har förbättrat möjligheterna att internationellt lösa gemensamma problem. Medlemskapet i EU innebär en säkerhetspolitisk fördel för Sverige. Det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet inom EU har stor potential, men ett viktigt påpekande bör göras. Arbetet på detta område måste präglas av respekt för medlemsstaternas olika karaktär, intressen och rätt att själva bestämma. En bibehållen vetorätt i detta samarbete är en nödvändighet för ett alliansfritt Sverige!

Det finns anledning betona att en ny europeisk fredsordning bör byggas tillsammans med Ryssland – inte mot. Detta har inte det minsta med undfallenhet att göra utan handlar i stället om ifall vi vill ta möjligheten att nå en alleuropeisk säkerhetslösning eller om vi vill riskera att låta en historisk möjlighet gå oss ur händerna. För Centerpartiet är

utgångspunkten att en ny säkerhetspolitisk uppdelning av Europa måste förhindras.

Sverige skall även fortsättningsvis ha ett starkt försvar, strukturen måste emellertid anpassas för att möta också de nya hotbilderna. För att t.ex. kunna hantera stora flyktingströmmar eller en ekologisk katastrof i vårt närområde måste de civila delarna av totalförsvaret utvecklas. Upprätthållandet av en effektiv incidentberedskap liksom förmågan att värja oss mot militära påtryckningar och kuppartade anfall får relativt sett ökad betydelse. Samtidigt måste vi behålla handlingsfriheten att kunna bygga upp ett starkare invasionsförsvar om utvecklingen skulle göra det motiverat.

Centerpartiet ser det som viktigt att verka för ett stärkt och mer handlingskraftigt FN. Det kan ske om arbetet med att reformera och effektivisera organisationen fortsätter. För att kunna hantera de miljömässiga hoten mot mänskligheten bör ett FN:s säkerhetsråd för hållbar utveckling inrättas.

Jag skall nu säga några ord om den reservation Centern, Vänsterpartiet och Miljöpartiet tillsammans har fogat till betänkandet. Den berör användningen av antipersonella minor i det svenska försvaret.

Jag behöver inte påminna riksdagens ledamöter om vilka förödande effekter som bruket av antipersonella minor har haft i länder som Afghanistan och Kambodja. Över 60 länder är drabbade, och tusentals människor – mer än en fjärdedel av dem är barn – dödas eller lemlästas varje år av minor. Problemen är dess värre också i ökande. År 1994 röjdes ca 200 000 minor samtidigt som 2 miljoner nya placerades ut!

Våren 1994 beslöt en enig riksdag, på initiativ av bl.a. Centerpartiet, att Sverige skall verka för ett internationellt förbud mot antipersonella minor. Som utskottet påpekar har ett sådant förslag också presenterats i de expertgruppsmöten som föregår höstens översynskonferens av FN:s konvention om särskilt inhumana vapen.

I motsats till utskottsmajoriteten anser jag att Sveriges militära nytta av antipersonella minor starkt kan ifrågasättas. Dagens krig är högt mekaniserat och snabbt, en eventuell fiende kommer inte som inmarscherande trupp. Moderna stridsvagnsminor klarar sig också utan "skydd" av personminor, vilket är ett av de vanligaste användningsområdena för personminor. Våra minor i förråden är dessutom relativt ålderdomliga. Arméchefen Åke Sagrén har i tidningsintervjuer, bl.a. i Sydsvenska Dagbladet, sagt "att truppminor inte är av avgörande betydelse för det svenska försvaret", och han erbjöd sig att "direkt ta bort" truppmina 10, den mest använda trampminan.

Det är min absoluta övertygelse att tydliga signaler är nödvändiga i minfrågan. Vi kan inte begära att få någon trovärdighet för vårt krav om totalförbud om vi samtidigt menar att antipersonella minor spelar en väsentlig roll för det svenska försvaret. Det är tvärtom så att först om Sverige upphör med övningar med antipersonella minor samt avvecklar och förstör lagren vinner vi internationell trovärdighet i minfrågan.

Min och övriga reservanters slutsats är därför att de antipersonella minornas nytta inte är större än att vårt försvar egentligen kan avstå

från detta vapensystem. För att fatta ett sådant beslut behövs enligt min uppfattning ingen utredning. Jag menar alltså att riksdagens ledamöter bör stå upp för fjolårets beslut och beträda det enskilda föredömets väg. Jag yrkar därför bifall till reservation 22.

Slutligen vill jag säga något om Militärkommando Nord i Härnösand.

Centerpartiet har i utskottet medverkat till en ansvarsfull lösning för Marinkommando Nord KA 5 genom det förslag som finns i betänkandet. Beslutet förutsätter att den framtida användningen av utbildningsresurserna vid KA 5 i Härnösand i form av övningsområden och anläggningar övervägs inför det kommande försvarsbeslutet och avgörs i detta sammanhang.

Då inordnas beslutet i ett större sammanhang som berör marinens och det samlade totalförsvarets framtida utbildning och grundorganisation. Vi har då också ett bättre och fylligare beslutsunderlag i frågan.

Att som reservanterna i utskottet helt mörklägga frågan och avstå från en möjlig utgiftsminskning på 15 miljoner kronor redan budgetåret 1997 är enligt min mening inte ansvarsfullt.

Fru talman! Jag yrkar alltså bifall till reservation 22 och i övrigt till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 3 LENNART ROHDIN (fp)

Fru talman! Likt en av litteraturhistoriens mest kända gestalter, nämligen en spansk medeltidsriddare - eller var det kanske hans adjutant - rider landets försvarsminister våldsamt fäktande till storms mot väderkvarnar, demoner och andra hjärnspöken. Miguel Cervantes tragikomiske hjälte var framför allt ett uttryck för en förblindad kamp mot en ny tids verklighet och öppenhet.

I en debattartikel i DN i lördags frågar försvarsministern varför "de båda högerpartierna" inte vill tala klartext. Några veckor tidigare, samma dag som s-regeringen annonserade sänkta ersättningar till de arbetslösa till 75 %, avvisade försvarsministern alla tankar på samarbete med Folkpartiet i försvarspolitiken.

Vår begäran att få belyst möjligheterna och konsekvenserna av att en bit in på 2000-talet kunna göra ytterligare minskningar av den totala försvarsbudgeten, var enligt försvarsministern "alltför vildsinta". I valet mellan en sentimental fiktion av ett slags allmän värnplikt, åtminstone på papperet, och anständiga ersättningsnivåer till de arbetslösa väljer Thage G Peterson det förra. Folkpartiet väljer det senare. Vad är högerpolitik?

Fru talman! I det statsfinansiella läge som nu råder, är det inte möjligt att anslå mer medel till försvarsmakten. Här är Folkpartiet överens med regeringen. Tvärtom talar mycket för att 1996 års försvarsbeslut måste innebära en fortsatt anpassning av försvarskostnaderna till det framgent allvarliga statsfinansiella läget.

Verksamheten måste anpassas till de ekonomiska resurserna. Försvaret är inte någon galten Särimner som ständigt kan slaktas på nytt. Men i rådande läge ställs fortsatta krav på att spara också inom försva-

ret. En sund ekonomi är en absolut förutsättning för ett effektivt och tillfredsställande försvar.

En analys av möjligheterna att ytterligare spara inom försvaret måste kombineras med en analys av praktiska och planeringsmässiga förutsättningar för ett återtagande vid en säkerhetspolitiskt försämrad utveckling.

Det finns all anledning att också tänka igenom de politiska aspekterna. Historiska erfarenheter – aktuella inte minst i dessa dagar – visar att det är lätt att uttala behov av återtagande, men att det i utvecklade demokratiska välfärdssamhällen är långt svårare att genomföra detta i praktiken.

Fru talman! Vi anser det däremot ytterst otillfredsställande att regeringen inte tar närmare ansvar för hur de nu nödvändiga besparingarna skall genomföras. Försvarsmakten har rätt att få mer konkret besked av regeringen om hur den anser att verksamheten skall anpassas till gällande mål.

Regeringens allmänna riktlinjer, att över huvud taget inte röra grundutbildningen av värnpliktiga, men närmast helt inställa repetitionsutbildningen och senarelägga ett stort antal materielbeställningar, innebär ett allvarligt hot mot inriktningen i 1987 och 1992 års försvarsbeslut. Försvaret kan därmed snabbt vara tillbaka i det läge som rådde tidigare, där kvantitet prioriterades framför en nödvändig kvalitativt hög nivå på materiel, skydd och utbildad personal.

Det kan snabbt erodera förtroendet hos vår omvärld för det svenska försvarets förmåga, men alldeles särskilt hos de berörda, dvs. värnpliktiga och officerare. De har rätt att kräva att få vara förberedda och utrustade för att kunna möta den uppgift som är deras, om den skulle uppstå. Att skicka ut soldater, som inte fått bästa möjliga utrustning och utbildning är etiskt oförsvarbart.

Den av försvarsministern förespråkade lösningen är rimlig bara om regeringen redan bestämt sig för att inkassera den s.k. fredsdividenden. Regeringen bedömer inte att Sverige löper någon som helst risk för militärt hot de närmaste 15–20 åren. Då gör det inget att man grundutbildar tusentals värnpliktiga som aldrig kommer att få någon plats i krigsorganisationen. Då gör det inget att redan grundutbildade krigsförband inte får någon repetitionsutbildning; de skall ändå aldrig komma till användning. Då gör det inget att man skjuter beställningar av materiel på framtiden; den behövs ändå inte.

Försvarspolitiken blir då bara ett dolt inslag i en kapsejsad arbetsmarknadspolitik med syfte att hålla ett antal tiotusen unga män utanför AMS-statistiken. Ingenting kommer att vara mer förödande för försvarsviljan och förtroendet för det svenska försvaret.

Folkpartiet anser att en stor del av de nu erforderliga besparingarna måste göras i form av inställd grundutbildning under 1996.

Fru talman! Alltsedan den för oss i Folkpartiet mycket överraskande, i det närmaste blodstörtning, som drabbade landets stats- och försvarsministrar efter min och Folkpartiets senaste begäran i Försvarsberedningen, har det stått alltmer klart att det inte var sakfrågan utan interna partitaktiska motiv som styrt regeringsföreträdarna.

Man kan fråga sig om det finns ett större demokratiskt underskott än det som statsminister Ingvar Carlsson lämnade efter sig när han över en natt, i en fotnot i en ekonomisk krisproposition hösten 1990, utan någon förvarning eller öppen debatt, bytte fot och svängde 180 grader i fråga om det som dessförinnan av honom själv i otaliga uttalanden förklarats otänkbart, nämligen ett svenskt medlemskap i EU. Genom att återigen försöka skrämma till tystnad i debatten bäddar Ingvar Carlsson och sommargrannen från Fårö för en ny fotnotsomvändelse med förödande konsekvenser för den folkliga tilltron till vår demokrati.

Fru talman! Den säkerhetspolitiska arkitekturen i Europa är under fortsatt utveckling. Förutom arbetet med att reformera OSSE, och inför EU:s regeringskonferens, är en fortsatt utvidgning av EU till de nya demokratierna i Öst- och Centraleuropa det viktigaste inslaget i en utveckling mot ökad säkerhet.

Inom NATO pågår i år en studie av förutsättningarna för utvidgning av försvarsalliansen. Inom några år kan NATO, som den enda försvarsalliansen i Europa, ha utvidgats med flera nya medlemmar. Ett utvidgat och starkt NATO med fortsatt starkt transatlantiskt samarbete för Europas säkerhet är en viktig faktor i den nya europeiska säkerhetsstrukturen.

Mot bakgrund av den pågående utvecklingen är det därför viktigt med den ökade handlingsfrihet som riksdagens beslut 1992 om vår militära alliansfrihet innebär. Vad framtiden bär i sitt sköte är inte förutsägbart. Det är viktigt att Sverige i det läget tillförsäkrar sig stor handlingsfrihet i sin framtida försvars- och säkerhetspolitik. Det måste vara en förutsättning inför 1996 års beslut.

Fru talman! När vi i Folkpartiet gick in i den parlamentariska Försvarsberedningen var vi överens med försvarsministern om att det faktum att det formellt var en till Försvarsdepartementet knuten beredning och inte en självständig kommitté inte spelade någon större roll. Han utlovade nämligen rimliga arbetsvillkor för oppositionspartierna, i vilka framför allt ingick att de skulle få sina önskemål belysta inom ramen för beredningen – formellt naturligtvis avhängigt ministerns goda vilja.

Den 22 mars lämnade jag in en begäran till Försvarsberedningen med följande lydelse:

"Sedan Sveriges inträde i EU 1995 är Sverige en aktiv deltagare i EUs gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Sverige är också en aktiv observatör i VEU. Den svenska militära alliansfriheten ligger fast. Någon ändring av denna är inte aktuell.

Inom NATO pågår under 1995 en studie av formerna för en framtida NATO-utvidgning i Europa. Det är f n inte möjligt att uttala sig om hur och när en sådan utvidgning kan komma att ske. Likafullt kan inom några år ytterligare ett antal europeiska länder ha sökt och vunnit medlemskap i NATO. Skulle därvid t ex Finland och de baltiska staterna bli medlemmar i NATO, skulle frågan komma i ett nytt läge också för Sverige.

Mot bakgrund av ovanstående begärs en analys av *förutsättningarna för* resp *konsekvenserna av* en svensk alliansanslutning för det militära svenska försvaret i tekniskt, strukturellt och ekonomiskt avseende.

Analysen bör avse läget såväl i samband med en anslutning som på längre sikt. Analysen bör föreligga under våren 1996."

Inför 1996 års försvarsbeslut kan vi på en rad områden komma att ställas inför ett antal val mellan olika alternativ om hur försvaret skall se ut. Vill vi behålla handlingsfriheten och inte låsa oss fast i val som snabbt kan visa sig vara felaktiga och därmed orsaka stort resursmässigt slöseri, bör vi känna till effekterna av olika handlingsvägar.

Fru talman! För oss i Folkpartiet har det blivit allt tydligare att konflikten kring Försvarsberedningen och vår begäran har sin grund i en socialdemokratisk strävan att återerövra hegemonin inom svensk utrikes- och säkerhetspolitik.

I sin förgrämdhet över att i skenet från sin långt glansfullare företrädare ha förlorat den traditionella socialdemokratiska efterkrigsrollen som allenarådande väktare och uttolkare av svensk utrikes- och säkerhetspolitik startade statsministern efter valet en kampanj mot Moderaterna och Carl Bildt.

I efterhand framstår det faktum att Ingvar Carlsson inte lyckades att partipolitiskt isolera Bildt när det gällde 1992 års definition och tolkning av målet för svensk säkerhetspolitik som ett stort strategiskt bakslag. Den tiden är förbi när Socialdemokraternas partiordförande och statsminister kan skrämma till tystnad och konformitet. Den fullständigt vettlösa reaktionen på vår begäran i Försvarsberedningen demonstrerade med all tydlighet att Ingvar Carlsson helt tappade fattningen, när strategin tycktes kapsejsa.

Vi i Folkpartiet kommer alldeles säkert också att ha våra duster med moderater och Carl Bildt framöver om utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiken. Men vi kommer aldrig att medverka till någon ny hegemoni på det området i svensk politik. Vi folkpartister minns alltför väl Sven Wedén-affären i valrörelsen 1968. Det gör nog också landets statsminister och försvarsminister.

Fru talman! Som om det inte var illa nog med regeringens hantering av förberedelserna inför 1996 års försvarsbeslut kastar sig försvarsministern frejdigt ut i den internationella debatten. Det är ett "understatement" att hävda att Thage G Petersons förmaningar till omvärlden, att sluta fundera på utvidgning av NATO och att NATO bör hålla sig där det varit sedan gammalt, har medfört höjda ögonbryn i ett antal huvudstäder. Det har jag själv nyligen kunnat konstatera vid besök i bl.a. Bonn och Prag.

Försvarsministern upprepar det befängda påståendet att det inte får skapas nya gränser i Europa. Men, Thage G Peterson, det har bara en innebörd. De gränser som drogs upp i Jalta och som befästes när Stalin drog ned järnridån kommer att bestå. Staterna i det gamla fria Västeuropa får ha ett försvarssamarbete som bygger på en solidarisk förpliktelse att i yttersta fall komma till varandras skydd. De nya demokratierna i Öst- och Centraleuropa får inte detta skydd. Det svek och den tystnad som Europas regeringar – också Sveriges regering – har visat under tre års folkmord i Bosnien gör inte att de nya demokratierna kan känna sig säkra på att det räcker med OSSE eller FN.

Bara i Moskva och i Stockholm av Europas huvudstäder väcker förkortningen NATO samma blodstörtning i ledande kretsar. I Moskva sker det åtminstone delvis som ett led i ryska utrikespolitiska strävanden att vinna förhandlingsfördelar och att trissa upp priset för kompromisser med omvärlden om en utveckling som man i praktiken redan har accepterat.

Fru talman! Sedan Folkpartiets partiledare begärde klarhet om villkoren för arbetet i Försvarsberedningen har regeringens företrädare envist valt att tala om att frågan om huruvida Sverige skall söka medlemskap i NATO inte hör hemma i Försvarsberedningen. Det har vi från Folkpartiet varit överens om från början. Regeringen har valt att söka strid om en konstruerad frågeställning och förbehåller sig rätten att efter eget skön bestämma vad de i Försvarsberedningen ingående partierna egentligen har för avsikter med sina ställningstaganden.

I lördagens DN förklarar försvarsministern att Försvarsberedningens uppgift är "att bistå regeringen med underlag inför nästa försvarsbeslut." Välvilligt förklarar Thage G Peterson att han därmed ger oppositionspartierna "möjlighet att påverka regeringens förslag".

Med försvarsministerns krav på tolkningsföreträde och uttalanden om att 1996 års försvarsbeslut skall göras upp med Centern, eftersom våra krav på att undersöka möjligheterna för ytterligare besparingar inom Försvaret efter år 2000 är "alltför vildsinta", kan Thage G Petersons besked nu bara uppfattas som att dörren slagits igen.

Fru talman! Don Quijote har fäktandes mot väderkvarnarna gått till litteraturhistorien som den odödlige riddaren av den sorgliga skepnaden. Försvarsminister Thage G Peterson går kanske också till historien som en sorglig och odödlig gestalt – kanske rent av som riddaren av det befästa fattighuset.

Fru talman! Vi står givetvis bakom samtliga reservationer i betänkandet, även om tiden inte medger att jag går in på fler. Eva Flyborg kommer senare i debatten att utveckla andra reservationer. För att vinna kammarens tid nöjer jag mig därför med att yrka bifall till reservationerna 2 och 7.

Anf. 4 JAN JENNEHAG (v)

Fru talman! Lennart Rohdins inlägg, med det språk som används, ger en bild av obegriplighet för utomstående. Men självfallet handlar det om viktiga frågor.

Jag vill passa på tillfället att redovisa Vänsterpartiets ställningstagande, dels i sakfrågan i dess större vidd, dels med anledning av det som Lennart Rohdin tog upp och dessutom frågan om vad Försvarsberedningen bör syssla med.

Helt kort: Fortsatt alliansfrihet för Sverige anser Vänsterpartiet vara ett värde. Det är ett värde för Sverige, och det är ett värde för stabilitet och säkerhet i norra Europa. Det är ett värde för ett vidare internationellt samarbete, där alliansfria stater har ett rimligt behov av andra samarbetsformer än vad som står till buds i Europa.

NATO:s funktion överensstämmer inte med den typ av samarbete som vi önskar. Vi menar att det framför allt i relationerna med tredje

världen finns ett behov av ett antal stater i världen som står utanför sådana allianser. Detta var också ett av de viktiga argumenten för vårt motstånd till ett medlemskap i Europeiska unionen. Vi anser att dessa argument fortfarande har giltighet.

Fru talman! När det sedan gäller säkerhetspolitiken och det betänkande som vi nu behandlar finns det oerhört mycket att säga om de politiska och materiella förutsättningarna för väpnade konflikter i Europa. Men dessa politiska och materiella förutsättningar finns inte beträffande ett militärt angrepp mot Sverige. De konflikter som vi i dag har i Europa – och tyvärr får vi med viss sannolikhet räkna med ytterligare väpnade konflikter – påverkas inte av Sveriges militära försvar. Vi kan göra en insats med väpnade styrkor i FN:s eller andra organisationernas regi, men med våra egna militära resurser för försvar av riket påverkar vi inte dessa hot.

Vi menar att Sverige skall vara pådrivande i nedrustningsarbetet. För att vara trovärdiga i den processen krävs det att vi själva går före. De medel som frigörs skall användas till aktivt fredsskapande åtgärder, t.ex. genom en biståndspolitik som minskar konflikthoten.

De gynnsamma förutsättningarna i vårt närområde har befästs. Den säkerhetspolitiska situationen gör minskningar av försvarsanslagen önskvärda och nödvändiga. Detta leder enligt vår mening till betydande ingrepp i organisationen. När det gäller just den säkerhetspolitiska analysen accepterar jag att vi nu befinner oss i slutfasen av Försvarsberedningens arbete på det här området. Det är naturligt att dagens debatt kanske inte kommer att handla så mycket om de säkerhetspolitiska grunderna.

Om vi skall utgå ifrån att denna gynnsamma situation har sådan stabilitet att den medger minskningar av vårt militära försvar, måste vi fundera över i vilken takt detta bör ske och i vilken omfattning vi redan nu bör starta med ett sådant arbete. Försvarsberedningen är i gång med sitt arbete. Ett nytt förslag kommer, och nästa debatt om sådana här frågor kommer väl att hållas strax före jul 1996 – det är alltså ett och ett halvt år dit. Det finns saker att göra innan dess.

Vi bör redan nu, om det skall bli möjligt att minska försvarsinsatserna, diskutera hur detta skall gå till. Självfallet måste vi se på materielbeställningarna. Vi måste avbryta utvecklingen av ytstridsfartyg. Vi måste också titta på visstidsförlängningar av robotar, projekteringen av Ubåt 2000, anskaffningen av ubåt typ Gotland och JAS-projektets fortsättning.

Min utgångspunkt är sålunda att nästa försvarsbeslut kommer att medföra kraftiga minskningar i det militära försvaret. Det finns anledning att fundera över vilka nedskärningar som vi redan nu är överens om. Därmed kommer jag in på avvecklingen av KA 5.

Jag företräder ett parti som inte säger: Ja visst skall vi minska på det militära försvaret, bara inte där jag bor och i vart fall inte just nu. En konsekvens av en hållning måste innebära att man riskerar negativa verkningar för sysselsättning, arbete och utveckling för en bygd. Jag inser självfallet att KA 5:s fortlevnad skulle innebära positiva verkningar för Västernorrlands län. Men när man har kommit till en slutsats

om att en åtgärd skall genomföras, bör man genomföra den snabbt och inte dra ut på processen. Man bör inte underförstått låta påskina att det kanske än finns hopp. Det gör det inte. Jag står bakom utskottets ställningstagande när det gäller KA 5.

De industrisatsningar som sker inom försvarsindustrin är självfallet inte bara till för att förse det militära försvaret med materiel. Krigsmaterielen har en annan funktion. Beställningarna syftar till att bidra till en teknisk utveckling och till att pengar på ett politiskt acceptabelt sätt kan slussas över till teknisk utveckling i allmänhet samt till forskning. Vi beklagar det här. Det är naturligtvis så att svensk industri har behov av kvalificerade samhällsbeställningar. Det har gång på gång i denna kammare talats om vikten av sådana beställningar. Vi anser att de skall riktas mot civila behov. Exempel på sådana satsningar finns i historien, dock inte alltför många om man jämför med satsningarna på försvarsindustrin. I detta sammanhang kan nämnas järnvägsutbyggnaden under 1800-talet, utbyggnaden av överföringen av stora energimängder i samband med utbyggnaden av vattenkraften och utvecklingen av telekommunikationerna. Detta är exempel på civila satsningar som har fått betydande effekter för samhället i övrigt och som har varit nödvändiga.

Marknaden i sig klarar inte att utveckla den typen av civil struktur. Där måste samhället gå in med beställningar. Beställningar av stora försvarsindustriella projekt fyller samma funktion, men det är så att säga en omväg. JAS-projektet är perfekt. Det kostar mycket, dess funktion är att kosta mycket och att slussa kapital, kunnande och forskningsresurser till ett brett fält av teknisk utveckling som pågår under lång tid. Det finns möjligheter att omvandla motsvarande satsningar till civila projekt. Sverige är ju inte färdigbyggt.

Det finns ett stort behov av forskningsinsatser när det gäller energiteknik, miljöteknik och transportteknik som inte bara syftar till att transportera sprängladdningar utan som tar hänsyn till energibehoven och de miljömässigt riktiga transportsystemen i ett längre perspektiv.

Jag beklagar att den politiska situationen i Sverige är sådan att det är politiskt acceptabelt att beställa försvarsmateriel men inte kvalificerad civil utveckling.

När det gäller konsekvenser för ekonomin finns det, enligt vår syn på årets budget, utrymme för en minskning av det militära försvarets kostnader med drygt 4 miljarder. Vi inbillar oss inte att det här kan genomföras utan betydande effekter på samhällsekonomin i övrigt. Vi har därför i vårt alternativ avsatt 1,5 miljarder i en s.k. omställningsfond. Vi inser att såväl materielbeställningar som förbandsnedläggningar behöver kompenseras av samhället både i ett kortare och i ett längre perspektiv.

Anders Svärd var inne på den gemensamma reservationen från Centern, Vänsterpartiet och Miljöpartiet om antipersonella minor. Jag instämmer i hans anförande. Jag kan möjligen tillägga att ett engagemang som inte kostar något knappast heller är värt så mycket. Det är djupt olyckligt om vårt engagemang begränsar sig till att arbeta i internationella fora och komma med i och för sig goda förslag. När dessa

sedan faller säger vi: Jaha, det var ju tråkigt. Men vi är inte beredda att ta konsekvenserna för egen del. Det förs ett resonemang som bygger på att vårt arbete internationellt skulle minska i trovärdighet om vi själva avstod från dessa minor. Det resonemanget är felaktigt. Jag tror tvärtom att trovärdigheten skulle öka.

Fru talman! En annan sak som har återkommit under ett antal år i kammaren gäller synen på fängelsestraff för totalvägrare. Riksdagen beslutade senast i december att avvakta med ett ställningstagande med hänvisning till det utredningsarbete som pågår. Jag kan förstå att man måste utreda en sak. Jag kan också förstå att det inte är rimligt att riksdagen beslutar två gånger om samma sak under ett och samma riksmöte. Men självklart vidhåller jag min uppfattning i frågan. Jag reserverade mig i fjol. Nu har Miljöpartiet reserverat sig, och jag stöder Miljöpartiets reservation.

Sammanfattningsvis, fru talman, kan jag säga att Vänsterpartiets förslag till årets försvarsbudget medför betydande ingrepp i organisationen. Vi kan inte bortse från att de är smärtsamma, och vi är beredda att anslå medel för att minska de negativa konsekvenserna.

Slutligen yrkar jag bifall till reservationerna 13, 17 och 19.

Anf. 5 ARNE ANDERSSON (m) replik

Fru talman! Jag brukar inte ofta replikera Jan Jennehag därför att vi i försvarspolitiken har litet olika meningar om saker och ting. Jag tycker att det finns rum för det. Vi plöjer våra olika fåror, och det har vi råd och rum för. Men jag vill ta upp en sak i Jan Jennehags anförande, nämligen den debatteknik som han använder. Han säger så här om säkerhetspolitiken: Om vi utgår ifrån – observera "utgår ifrån" – att den gynnsamma utvecklingen har sådan stabilitet osv. Han är inte ens säker på att det är så. För Jan Jennehag går det väl alltid att säga någonting om utvecklingen därför att han inte ens har tagit fasta på vad det är för utveckling. Det hade varit mycket enklare för Jan Jennehag att säga: Jag har alltid tyckt att vi utbildar onödigt mycket och länge, att den materielanskaffning som görs egentligen är onödig.

Jag kommer ihåg en debatt för ett par år sedan då Jan Jennehag sade att det inte var så stor idé att han opponerade sig mot utvecklingen av JAS, för det var litet sent påkommet, men att vi kanske inte behövde bygga så mycket. Har man den uppfattningen, är det egentligen ganska dumt att tala om utvecklingen i världen.

Låt mig ändå ställa en fråga: Är det demokratins utveckling och den stabilitet som den skall ge i Ryssland som har gett Jan Jennehag en association av ökad säkerhet i vår del av Europa?

Anf. 6 JAN JENNEHAG (v) replik

Fru talman! Som Arne Andersson mycket riktigt påpekade företräder vi olika linjer i svensk politik i denna sak – inte bara i denna utan i många andra frågor. Det är en konsekvens av att Moderata samlingspartiet är ett försvarsvänligt och konservativt parti. Vänsterpartiet är ett radikalt parti som är kritiskt till den militära apparaten och de militära systemens förmåga att ge stabilitet och fred i världen. Då kommer man

till olika slutsatser. Det är inget konstigt med det. Vi företräder olika delar av det politiska spektrumet i Sverige. Vi har tagit på oss olika roller i detta politiska spektrum.

Vad gäller JAS-projektet är det självklart att förändringar vid vissa tidpunkter innebär så att säga kvalitativa avstamp, vilket gör det omöjligt för oss att säga att JAS-systemet inte existerar, omöjligt för oss att ta tillbaka det som redan har skett. Vi kan inte skruva isär de plan som redan finns. Det föreställer jag mig också vore oklokt. Däremot måste vi diskutera i vilken utsträckning vi bör fortsätta projektet, i vilka lägen det är lämpligt att säga att det nu uppfyller vissa krav, att vi uppnått vissa saker och att Försvarsmakten därför kan få sin del. Vi övriga som ifrågasatt detta från början konstaterar att saker har hänt som inte kan tas tillbaka. Det vi kan påverka är framtiden, delserie 3 och projektets vidareutveckling.

Anf. 7 ARNE ANDERSSON (m) replik

Fru talman! Jo tack, Jan Jennehag, det var ju en intressant och som alltid jovial beskrivning. Men hur var det nu med den säkerhetspolitiska och demokratiska utvecklingen i Ryssland – är det den som har gett Jan Jennehag anledning att dra dessa slutsatser? Eller var det bara något som det passade att dra till med därför att det kanske ändå tjänade något syfte? Hur var det?

Anf. 8 JAN JENNEHAG (v) replik

Fru talman! Det är min bestämda uppfattning att Sverige i dag har ett mer gynnsamt säkerhetspolitiskt läge än på många decennier. Jag menar att det måste få konsekvenser för hur vi betraktar det militära försvaret. Det måste också få konsekvenser för vår säkerhetspolitiska hållning i övrigt: vårt internationella engagemang, våra möjligheter att delta, dämpa och hejda konflikter som har uppstått och våra möjligheter att minska det hot som gör att konflikter över huvud taget uppstår.

I det valet finns naturligtvis – och det är Arne Andersson mycket väl medveten om – olika grundsyn och olika beredskap att satsa på olika delar av det konfliktförebyggande arbetet. Jag tillstår att jag är beredd att ta en ökad risk i förhållande till Arne Andersson, om vi nu skall kalla det risk, vad gäller det väpnade angreppet mot Sverige. Vi gör olika bedömningar av risken över huvud taget, och det kommer vi knappast till rätta med genom en debatt här i kammaren. Vi har att konstatera att vi företräder olika intressen och har olika grundsyn.

Risken för att oroligheter i Ryssland skulle medföra väpnad konflikt med Sverige betraktar jag som utomordentligt liten. Arne Andersson betraktar den kanske som något större, och då är det bara att konstatera att vi drar olika slutsatser av den verklighet som vi båda betraktar.

Anf. 9 ANNIKA NORDGREN (mp)

Fru talman! Miljöpartiet står givetvis bakom alla de reservationer som vi fogat till betänkandet. För tids vinnande får jag dock nöja mig med att yrka bifall till följande: reservationerna nr 4, 13, 18, 19, 20, 22, 26, 36 och 38.

Året var 1945. Europas folk jublade. Världshistoriens mest förödande krig var slut. Priset var högt. Kriget kostade 17 miljoner militärer och över 18 miljoner civila livet, däribland 6 miljoner judar som systematiskt utrotades.

Året är nu 1995, och ett fruktansvärt krig pågår mitt i Europa i dag.

Skall vi konstatera att krig alltid har funnits och alltid kommer att finnas? Det tycker inte jag. John F. Kennedy sade en gång att mänskligheten måste göra slut på kriget, annars gör kriget slut på mänskligheten.

Frågan är då hur vi minskar krigshotet. Det gäller att analysera hur hot som kan leda till väpnade konflikter uppkommer, och hur vi bäst bemöter dem. Förhindrar vi krig bäst genom ett militärt försvar, eller är det annat vi skall satsa på?

Miljöpartiet vill vidga hotbilden från att bara gälla militära hot till att också innefatta hot som är mer reella i den meningen att människor dödas och skadas varje dag samt, inte minst, att dessa kan skapa grogrund för väpnade konflikter i framtiden.

Jag syftar på t.ex. ekonomiska, miljömässiga och sociala hot. Klyftan mellan den ekonomiskt rika delen av världen och den ekonomiskt fattiga ökar.

Detta förhållande gäller också inom länder, inte minst inom vårt eget land. Jag ser stora risker med den uppdelning av folket som håller på att ske, både vad gäller ekonomiska förutsättningar och vad gäller känslan av delaktighet i samhället.

Jag tycker att det på sikt är oerhört farligt om vi tillåter att utvecklingen går mot att vi får en grupp i samhället som kämpar för förändringar, solidaritet och rättvisa, och en annan grupp med människor som känner sig onödiga och därmed inte deltar i samhällsutvecklingen. Detta skapar ett främlingskap mellan individ och samhälle som kan leda till att människor tar till förenklade s.k. lösningar på problem som t.ex. rasism, terrorism och annan kriminalitet.

Fru talman! Grundläggande för allt liv på jorden är vår miljö. Frågan om hur vi handskas med våra livsförutsättningar är den största av alla. Man kan ställa sig frågan vad alla investeringar i militärt materiel innebär för våra möjligheter att minska detta hot.

Dagens samhälle är sårbart. Det har ÖCB påpekat för oss i flera sammanhang. Ett ekologiskt samhällsbygge är mer robust och kräver mindre av försvarsförberedelser. Till detta kommer givetvis alla andra fördelar som följer av ett ekologiskt samhällsbygge – mänskligt, socialt och miljömässigt. Ett exempel på sårbarheten är att man bör ta säkerhetspolitiska ställningstaganden när det gäller energipolitiken. Våra kärnkraftverk och vår elförsörjning är utomordentligt sårbara och lätta att utnyttja för påtryckningar och sabotage.

Regeringens syn på EU-medlemskapet är att det innebär en säkerhetspolitisk nettofördel. Min syn på EU-medlemskapet är att det bygger in nya säkerhetsproblem.

Vi kan inte låtsas som om ingenting har hänt i och med vårt EU-medlemskap. Vår utrikes- och säkerhetspolitik är inte exklusivt nationell längre. Den är gemensam för oss och 14 andra stater. Frågan om

ett gemensamt försvar, som är en förlängning av nuvarande GUSP, kommer upp under regeringskonferensen 1996. Det är osäkert om något beslut kommer att fattas under regeringskonferensen, men vi kan inte gömma oss bakom den osäkerheten. Vi måste redan nu lova svenska folket att vi skall ha en folkomröstning utifall ja-sidan misslyckas att leva upp till sina löften inför den tidigare folkomröstningen och utifall Sverige ställs inför nya åtaganden och skyldigheter inom det försvarspolitiska området.

Miljöpartiet är emot vapenexport. Kortsiktig ekonomisk vinning motiverar inte att man indirekt hjälper andra länder att rusta, speciellt inte som vi samtidigt internationellt uttrycker en vilja att stödja nedrustning. Jag tycker att det är inkonsekvent. Miljöpartiet ser med oro på det som håller på att ske inom ramen för EU. Sverige har t.ex. en svensk tjänsteman som deltar i en arbetsgrupp inom WEAG, Western European Armament Group. Man undersöker möjligheterna för ett vapenindustriellt samarbete och därigenom en harmonisering av vapenexportreglerna. För att kunna avveckla vapenexporten och, medan så sker, hålla ett öga på vår egen export bör riksdagen tillkännage för regeringen att några joint venture–avtal mellan svenska och utländska försvarsindustrier inte kan accepteras.

Fru talman! Sverige har en stark ubåtsflotta med tolv konventionella ubåtar. Nu skall denna ubåtsflotta moderniseras, först med tre Gotlandsubåtar, varav en sjösattes under våren, och senare med fem Ubåt 2000.

Enligt den officiella säkerhetspolitiken har ubåtar spelat en stor roll för invasionsförsvaret. Dess bättre har hotet om en sjöinvasion försvunnit. Detta borde rimligtvis få konsekvenser för satsningarna inom Sveriges militära försvar.

Tyvärr är det inte bara säkerhetspolitiska bedömningar som ligger till grund för satsningen på Ubåt 2000. Regeringen beslöt 1990 att två av de fem Sjöormenubåtarna skulle renoveras för att få sin livstid förlängd. Enligt FMV, Försvarets materielverk, kommer dessa ubåtar att få en hög effekt till låg kostnad. Varför renoverar man då bara tre av de fem ubåtarna? Varför skall man ta de återstående tre ur drift? Jo, det är självklart för att man vill stödja Kockum.

Den totala kostnaden för fem Ubåt 2000 kan uppskattas till minst 4,5 miljarder kronor. Jag tycker att det finns betydligt mer verkningsfulla säkerhetspolitiska investeringar som man kan göra med de här pengarna.

Det finns också en annan dimension av ubåtsproblematiken, nämligen den som rör en eventuell framtida export. Många stater planerar framtida ubåtsinköp, och det leder till en rustningsspiral som kan bli guld värd för Celsiuskoncernen. Bolagen inom koncernen använder olika försäljningsargument. Ubåtar är ett säkerhetspolitiskt instrument för fredliga lösningar, säger Kockums marknadsdirektör. Han vill sälja konventionella ubåtar till Sydostasien. Hotet från konventionella ubåtar vid regionala konflikter ökar, säger marknadschefen på Bofors Underwater Systems. Han vill sälja torpeder till Sydostasien. Så när Celsius sålt ubåtar ställer Bofors upp och säljer torpeder för ubåtsjakt.

Det är dags att se sanningen i vitögat. Det vore en mycket bättre försvars- och säkerhetspolitik att stoppa utvecklingen av Ubåt 2000.

Med utgångspunkt i det statsfinansiella och säkerhetspolitiska läget har jag samma inställning till delserie tre av JAS. Hittills beslutade delar av JAS 39 Gripen-projektet beräknas kosta skattebetalarna ungefär 70 miljarder kronor. Vad notan kommer att sluta på vet vi ännu inte.

Det är dags, tycker jag, att skicka en kraftfull signal, både till folket i Sverige som lever under tunga besparingar och till industrin, att några fler beställningar utöver de redan gjorda inte kan komma i fråga. Nu sätter vi stopp för ytterligare utgifter. Dessutom passar vi på att tillmötesgå regeringspartiets kongressbeslut från 1993, som säger att någon ytterligare beställning av JAS-plan inte bör komma i fråga.

Det säkerhetspolitiska läget medger betydande besparingar inom försvarsmakten. Därtill kommer det statsfinansiella läget som omöjligt kan medge att försvaret kommer så lindrigt undan vad gäller besparingar jämfört med andra departement.

Filosofen Immanuel Kant har sagt att staten inte skall låna pengar för att finansiera rustningar. Jag håller med! Rimligt vore väl att försvaret åtminstone får samma besparingskrav som andra verksamheter.

Miljöpartiet vill spara 7 miljarder kronor på försvaret detta budgetår.

En annan stor besparing som vi kan göra, men som inte får någon effekt detta budgetår, är att sätta stopp för planerna på att riksdagen skall ge bemyndigande åt regeringen att köpa militär materiel för 55,8 miljarder kronor efter detta budgetår. Ja, fru talman, ledamöter och ni på läktaren, ni hörde rätt – 55,8 miljarder kronor!

När miljöskulden bara ökar och när barnfamiljer och arbetslösa tvingas till stora besparingar, skall vi då ge regeringen detta bemyndigande? Aldrig.

Hur i hela friden tror man att man skall kunna motivera människor att vara med och bära bördorna, om de vet att vi sitter här i riksdagen och medger satsningar av detta slag? Är det möjligen därför det har varit så tyst?

Nu vill jag ha svar från regeringen och från oppositionspartierna, som i detta läge konstigt nog inte verkar befinna sig i opposition: Känner ni er verkligen tvingade att öka det sociala hotet mot vårt land, för att bygga upp det militära försvaret?

Fru talman! Minst drabbas mest, så är det ju. Det gäller inte minst när vi pratar om antipersonella minor.

Sverige har insett vilka fruktansvärda följder detta vapen har för människor runt om i världen. Därför verkar vi för ett internationellt förbud mot antipersonella minor, eller truppminor, som vi säger i Sverige.

Det finns dock ett, enligt min mening, ologiskt motstånd mot att det i Sverige skulle kunna fattas ett beslut om förbud mot antipersonella minor. Man hänvisar till ekonomiska kostnader för det svenska försvaret, man hänvisar till att ett svenskt totalförbud inte skulle få några effekter på vägen mot ett internationellt förbud, och man hänvisar till att vi i Sverige minsann endast har minor som ett defensivt vapen. Ett

problem som jag möter också i andra sammanhang är att man gömmer sig bakom argument som "vi kan inte gå före", "det tjänar ingenting till", bara för att man inte vågar ta ställning, uppröra egna intressegrupper eller vilka skäl man nu har.

För Miljöpartiet är detta ett moraliskt ställningstagande. Vi grundar det på övertygelsen om symbolvärdets makt. Hur skall man kunna förmå andra länder att göra något, när man själv inte gör det som man ber dem om? Pierre Schori har uttryckt detta på ett bra sätt i det socialdemokratiska programmet Gränslös demokrati. I förordet till programmet skriver han: alla utopier börjar hemma. Det är hur vi utformar vårt land som avgör vad vi kan ge andra. Jag tycker att Pierre Schori skulle ha påpekat detta för sina partikamrater.

Det är inte heller längre fråga om att gå före, utan att följa efter. Belgien fattade för ett tag sedan beslut om ett totalförbud mot antipersonella minor. Jag tycker att det är dags att lyssna på sitt eget samvete och på alla de organisationer, t.ex. Rädda Barnen, Svenska röda korset, Svenska freds- och skiljedomsföreningen, som vill se ett svenskt totalförbud.

Fru talman! Med utgångspunkt från Miljöpartiets ställningstagande att det miljömässiga hotet mot mänskligheten, globalt och i vårt eget land, är större än det militära hotet, anser vi att försvarsmakten inte skall vara befriad från några miljölagar som gäller överallt annars i samhället. I Försvarsmaktsplan 95 lämnas en beskrivning av miljöarbetet inom försvarsmakten. Man säger bl.a. att hänsyn till miljön skall beaktas vid all planering och all verksamhet. Det är mycket glädjande.

Mindre glädjande är att försvaret vill ha undantag från gällande lagar när det gäller t.ex. haloner. Halon används i försvaret som brandsläckningsmedel. Man menar att det inte finns något alternativ. För att riktigt säkra tillgången på haloner vill försvarsmakten inrätta en halonbank till en förskräckande kostnad, 10 miljoner kronor. Dessutom tillkommer årliga driftskostnader om ungefär 1 miljon kronor. Högkvarteret säger i Försvarsmaktsplan 95 att innehavet av haloner kommer att öka med 10 ton.

Här tycker jag att försvarsmakten måste inse hur snabbt förändringar kan komma till följd av politiska beslut. Ta t.ex. det beslut som fattats om stopp för freoner i kylskåp. Industrin och vissa politiker sade: Det är omöjligt. Det är katastrof för industrin osv. Men har det blivit så? Svaret är nej, som vi alla vet.

Jag tror på kompetenta tekniker och andra som tar fram idéer bara det börjar brinna i knutarna.

Som ett led i kampen mot miljöförstöring bör också militärens resurser i form av materiel och den organisations- och ledningsförmåga som finns bland befäl tas till vara på ett samhällsekonomiskt lönsamt sätt, genom att vi ställer om två regementen till miljövärnsregementen senast 1998. Detta kommer Miljöpartiet att arbeta för i Försvarsberedningen, som jag sitter med i för Miljöpartiet.

I filosofen Immanuel Kants klassiska avhandling – jag återkommer senare till detta – Den eviga freden från 1795, alltså för 200 år sedan, står följande:

"Stående arméer ska gradvis avskaffas helt. Stående arméer är alltid redo för krig. Detta gör att staterna ständigt hotas av krig och att de tävlar med varandra i att ha störst antal soldater. Staten använder män som maskiner genom att hyra dem för att döda eller att dödas. Ett handlande som innebär att staten bryter mot människans rätt i egen person. Annorlunda är det om medborgarna genomgår frivillig vapenövning för att skydda fädernelandet mot angrepp."

Detta leder in på en het potatis, nämligen värnpliktsfrågan. Som värnplikten ser ut i dag är den i praktiken inte allmän. Dels har vi många i utbildningsreserven, dels står kvinnorna utanför. Samtidigt kallar man in män som på grund av moraliska ställningstaganden inte vill göra värnplikt och sätter dem i fängelse. Jag återkommer strax också till detta.

Det är dags att anpassa värnplikten till den vidgade hotbild som jag har pratat om. Värnplikten skall givetvis vara öppen för både kvinnor och män samt vara frivillig. Miljöpartiet vill, genom meriter och civil dokumentation på det man lär sig, göra utbildningen så attraktiv att vi får många frivilliga sökande från olika grupper i samhället. Peter Eriksson kommer senare att prata om detta.

Jag är övertygad om att det här är möjligt om man erbjuder en bra utbildning inom områden som ungdomar finner väsentliga inför framtiden. Det kan t.ex. vara fråga om fredlig förebyggande verksamhet internationellt, miljö- och räddningsarbete och civilt motstånd.

Miljöpartiet har utvecklat tanken på frivillig värntjänst – vad utbildningen skulle kunna innehålla, uttagningssystem m.m. – i motion 1994/95:Fö901.

Fängelsestraff behövs för att kriminella skall få vård för att sluta med sin verksamhet. Fängelse är också ett sätt att skydda människor i samhället från farliga personer. Inget av de här kriterierna stämmer in på en värnpliktsvägrare. Jag tror att ingen efter avtjänad strafftid liksom skuttar ut ur fängelset, vårdad till att vilja göra värnplikt.

Knappast är totalvägrare heller farliga för samhället. Det är många gånger tvärtom, vill jag påstå. De tar avstånd från väpnat våld. Det är ju därför de sitter inne.

Nej, Sverige skall inte ha några samvetsfångar. Jag har inte tålamod att avvakta Straffskyddskommitténs förslag, som väntas komma i höst. En lagändring måste ske nu.

Tage Danielsson skrev så här för 20 år sedan:

> "Lås era dörrar! friden är slut!
> Vapenvägrarn har sluppit ut!
>
> Upptrappa kampen mot ickevåldsverkare!
> Skaffa poliserna muskelförstärkare!
>
> Tänk om han kommer där, kristen och galen
> och vägrar att anfalla folk på Centralen!
> Tänk om han gör sej oskyldig till dråp,
> orånar gummor och oblåser skåp!

Tänk om han ickevåldför sig på tjejer!
Sätt´en i buren igen, Lennart Geijer!

Mot en sån där kan man inte va snäll.
Somliga måste man sätta i cell.

Humanitet, i princip, är försvarlig,
men denne man är ju samhällsofarlig!

Stoppa den brottsliga galenskapen:
skyldig till oinnehav av vapen!

Sätt honom åter på slangmatsdieten!
Han är en fara för osäkerheten."

(Applåder)

Anf. 10 JAN JENNEHAG (v) replik

Fru talman! Annika Nordgren efterlyste oppositionspartiernas syn på beställningsbemyndigandena. I korthet är de följande: Bemyndigandena är en konsekvens av en beslutad organisation. Vi kan alltså inte gå bakvägen och påstå att det handlar om si och så mycket pengar, utan de är som sagt en konsekvens av det övriga. Den organisation som är beslutad måste rimligtvis ha en viss mängd materiel.

Frågan övergår då till att gälla vilken organisation vi skall besluta om. Tittar vi på dessa 55 miljarder kronor som Miljöpartiet talar om både i reservationen och i en artikel i Dagens Nyheter i dag, finns det en konsekvens som jag ogillar i sig. Men jag finner ändå att det blir på det viset.

Miljöpartiet föreslår en minskning av anslaget till det militära försvaret på 7 miljarder kronor. Vilka konsekvenser får det för organisationen? Man kan inte bara gå bakvägen och titta på beställningbemyndigandena och se vilka materielprojekt som bör minskas. Det är konsekvenserna för organisationen som är det väsentliga.

I vårt alternativ räknar vi med att en snabb minskning av arméorganisationen till 10 brigader är nödvändig. Nu har vi 18 månader på oss, och det är faktiskt litet mer än vi brukar ha när det gäller den årliga försvarsdebatten.

Vilka förändringar i organisationen föreslår Miljöpartiet?

Anf. 11 ANNIKA NORDGREN (mp) replik

Fru talman! Vi anser att frågan om nya materielbeställningar skall prövas i sin helhet inför det kommande försvarsbeslutet. Det är först då vi över huvud taget vet vilken organisation vi skall ha. Jag tycker det är absurt att vi i dagens statsfinansiella och säkerhetspolitiska läge satsar så mycket som vi framöver gör på det militära försvaret.

Jag har, som Jan Jennehag var inne på tidigare i en replik till Arne Andersson, en annorlunda syn på vad det är för försvar vi skall utforma. Jag vill ha ett försvar mot det som hotar oss reellt. Det innebär

alltså de hot som jag nämnde i mitt anförande, t.ex. miljöhoten, solidaritetsförlusterna och de ökade klyftorna. Dessa hot motverkar vi inte genom att investera i militär materiel.

Vi måste ställa oss frågan vad det är för försvar vi skall ha, vad det skall försvara oss mot, och hur det skall försvara oss mot eventuella hot på bästa sätt.

Detta är vad jag kommer att framföra i Försvarsberedningen, i det arbete som också Jan Jennehag deltar i.

Anf. 12 JAN JENNEHAG (v) replik

Fru talman! Vad Annika Nordgren säger förklarar inte reservationen till dagens betänkande, om det är Försvarsberedningens arbete och försvarsbeslutets konsekvenser som skall ligga till grund för vilka beställningsbemyndiganden vi skall ha i dag. Ni föreslår ju faktiskt i dag att vi skall minska kostnadsramen högst betydligt, nästan med hälften vad jag förstår. Det stämmer inte .

Jag menar att både reservationen och artikeln i Dagens Nyheter i dag har ett klart syfte att blanda äpplen och päron – för att inte tala om sådant som kanske rent av inte går att äta. Det är ett sätt att förvirra debatten, och jag tycker inte den behöver sådana förvirrande inslag. Den är tillräcklig virrig ändå.

Anf. 13 ANNIKA NORDGREN (mp) replik

Fru talman! Jag tycker inte heller att debatten behöver förvirrande inslag. Däremot behövs det nu en kraftfull markering från oss politiker. Vad är det vi vill satsa på i det här samhället?

I reservationen talas om de 55,8 miljarder kronor som *ni* – Miljöpartiet har ju reserverat sig och kommer att rösta emot – ger regeringen tillåtelse att satsa på militär materiel. 34,4 miljarder av dessa är tyvärr redan upptecknade i kontrakt. Miljöpartiet inser givetvis att vi inte kan bryta dessa kontrakt – det skulle dessutom kunna bli dyrare. Däremot tycker vi verkligen att det är dags att nu sätta stopp för att få en ordentlig debatt i Försvarsberedningen om vad vi vill ha för försvar och för att göra en markering för medborgarna i Sverige, som ju skall vara med och axla besparingarna tillsammans med oss som inte drabbas lika mycket.

Jag tycker det är dags för en sådan markering, och att den skall ske i dag!

Anf. 14 ARNE ANDERSSON (m) replik

Fru talman! Det är måhända litet överraskande att Annika Nordgren blir klämd både från vänster och höger, men så dumt kan det bli. Jag vill gärna på direkt uppfordran från Annika Nordgren ändå svara avseende den kil som jag tyckte mig förstå att Annika Nordgren ville klämma in mellan ett svenskt fredsbevarande försvar och andra samhällsintressen som är nog så väsentliga och viktiga, som exempelvis den sociala sektorn.

Jag tror att Annika Nordgren och Miljöpartiet kanske litet för lätt bortser från varför vi har ett försvar. Det är för de svenska medborgar-

nas integritet och oberoende. Det utgör ett paraply och en säkerhet för varje annan funktion i Sverige, så också socialpolitik och miljöpolitik.

Vet man inte om det och har inte tillräckligt funderat över den betydelsen blir det så här dumt, Annika Nordgren. Sverige har inte någon militär vapendel ämnad för anfallsförsvar. Vi har defensiva grejor, och vi har varje möjlighet som vi orkar med att skaffa oss, i rent försvarssyfte. Det är det paraply jag talar om. Det är det vi värnar om, och det är det vi sätter högt pris på.

Annika Nordgren som ju är ung och som träffar många människor, säkert mycket ofta på internationell nivå, borde ändå höra med människor i länder som har utsatts för anfallskrig om de kanske inte hade prisat att ha haft ett fredsbevarande försvar som hade lagt grund för integritet och oberoende för de egna medborgarna. Detta skall vi inte så lättsamt kritisera.

Jag vill säga några ord om att försvaret inte omfattas av miljöskyddslagen. Det finns tillfällen där svenska skjutfält har en rikare flora och fauna än många andra områden. Jag tror att vi skall nöja oss med det och inte bara slänga ur oss kritik. Arme försvarsminister! Är det mot detta han skall stödja sig är jag ännu mer osäker.

Anf. 15 ANDRE VICE TALMANNEN
Nu gäller repliken Annika Nordgren.

Anf. 16 ANNIKA NORDGREN (mp) replik

Fru talman! Arne Andersson påpekar att jag är klämd mellan höger och vänster, och det är jag hemskt gärna. Jag tycker det är utmärkt att vi i dag får en försvarsdebatt här i Sveriges riksdag.

Sedan till det Arne Andersson sade om att vi inte har ett försvar som är utformat som ett anfallsförsvar. Nej, det har vi inte, och det är jag tacksam över. Men vi måste fråga oss: Vad är det som anfaller oss? Jag tycker att vi skall ha ett anfallsförsvar, om jag nu får göra mig litet lustig, mot t.ex. försurning och liknande. Det är reella hot, som jag tidigare har sagt.

Mot försurning hjälper inte JAS, Arne Andersson. Jag har tidigare sagt vilka hot som jag anser är de största. Det är inte militära hot, utan i stället de miljöhot som framöver hotar hela mänskligheten. Det handlar om prioriteringar, som jag också berörde i mitt huvudanförande.

När det gäller försvarets miljöarbete påpekade jag att det fanns ljuspunkter och nämnde det som jag tycker är bra. Men det finns också mycket som är dåligt. Det handlar om vad vi dumpar för militär materiel i våra vatten, t.ex. i Vättern. Det finns stora problem framöver, och jag tycker att man inte kan kringgå de problemen genom att ge försvarsmakten undantag från gällande miljölagar, t.ex. när det gäller haloner.

Det är dags att även här markera att försvaret skall ta sin del av ansvaret. Jag hoppas att det är på rätt väg med det som står i Försvarsmaktsplan 95.

Anf. 17 ARNE ANDERSSON (m) replik

Fru talman! Försvar mot vem eller vad?, sade Annika Nordgren. Då tar vi del två i grundkursen. Vi går över till att tala om de säkerhetspolitiska förutsättningarna.

Vad är säkerhetspolitik för någonting? Står det en fiende och dunkar vid gränsen är frågan fånig. Står det ingen fiende och dunkar vid gränsen går det att säga den, och det går att säga den, Annika Nordgren, med viss risk för att bli tagen på allvar. Däri ligger olyckan.

Säkerhetspolitik är att ha säkerhetsmarginalerna på sin sida, även för den icke överblickbara tid som ett försvarsbeslut har påverkan på. Det är en lång tid. Den utbildning vi beställer och den materiel som vi önskar utveckla finns kanske tillgängliga om 12–15 år. Den tiden kan vi inte överblicka. Det är det som kallas säkerhetspolitik. Det saknar ni i Miljöpartiet. Därför är det farligt med er i utredningen och i beredningsarbetet.

Anf. 18 ANNIKA NORDGREN (mp) replik

Fru talman! Försvar mot vem eller vad?, sade jag. Frågan är hur vi på bästa sätt försvarar vårt land om det skulle vara så att fienden står och knackar på vår dörr. Det låter i och för sig som en ganska fredlig fiende.

Skapar vi fred genom att ha ett starkt militärt försvar som skulle verka avskräckande? Eller är det bättre att ha ett robust samhälle som gör att en eventuell fiende tycker att det skulle kosta för mycket och ta för lång tid att anfalla oss och ta vårt land?

Det handlar om det som jag var inne på förut, Arne Andersson, om ett ekologiskt samhällsbygge där vi inte är så sårbara. Vi talar inte längre om invasionshotet. Vi talar om SÖ, strategiskt överfall. Det handlar då om riktade punktinsatser mot olika sårbara samhällsfunktioner. Där skall vi lägga vår kraft för att försvara oss mot eventuella fiender.

Sedan skapar vi aldrig någon fred genom militära aktioner. Det är bara tillfälliga lösningar på ett mycket mer grundläggande problem.

Anf. 19 ÅKE CARNERÖ (kds)

Fru talman! Kristdemokraterna står bakom de två reservationerna 21 och 32 som har fogats till betänkandet, men för att spara tid yrkar jag endast bifall till reservation 21.

Fru talman! De säkerhetspolitiska mål och uppgifter som fastställdes i 1992 års försvarsbeslut ligger fast. Vi hoppas att de relativt gynnsamma säkerhetspolitiska förhållanden som råder i vårt närområde skall befästas även om det kalla krigets stabila men otrygga spänning ersatts med en osäker avspänning. I Öst- och Centraleuropa finns positiva tecken på återhämtning och en vilja till samarbete, men också oroväckande företeelser som olösta konflikter och upplösning. Vi kan konstatera att utvecklingen i det tidigare Sovjetunionen och inte minst i Ryssland alltjämt präglas av betydande politisk instabilitet och stora ekonomiska problem. Situationen är, som utskottet skriver, mycket svårbedömbar.

Det hot vi kan se i dag är regionala konflikter som via en upptrappning kan äventyra regional och internationell stabilitet. Andra allvarliga säkerhetspolitiska risker i framtiden är spridningsrisken av massförstörelsevapen till mindre nogräknade länder samt icke-militära hot som terrorism och organiserad kriminalitet.

Fru talman! Två dagar denna vecka har varit särskilt betydelsefulla ur säkerhetspolitisk synvinkel. Den 7 maj för 50 år sedan upphörde striderna efter Europas andra stora krig detta århundrade, och den 9 maj för 45 år sedan lade den franske utrikesministern Robert Schuman fram en plan för att knyta ihop Europas länder i fredligt samarbete. Hans inledande ord "världsfreden kan inte bevaras utan skapande ansträngningar", är värda att lyftas fram som bakgrund till den process som nu pågår för att skapa en ny säkerhetsordning.

Kristdemokraterna delar regeringens syn att medlemskapet i EU innebär ett säkerhetspolitiskt plus. EU får en utvidgad säkerhetspolitisk betydelse som ett centralt instrument för att utsträcka det västeuropeiska samarbetet österut. Det är avgörande för den europeiska säkerheten att de östeuropeiska länderna får den yrkesmässiga kompetens och de ekonomiska resurser som krävs för att de skall utveckla en parlamentarisk demokrati och en social och ekologisk marknadsekonomi.

Fru talman! Utskottet delar den bedömning som bl.a. kristdemokraterna gör vad gäller de betydande svårigheter som för närvarande råder beträffande säkerhetspolitiska framtidsbedömningar. Eftersom Försvarsberedningen grundligt arbetar med säkerhetspolitiken i ett längre perspektiv är det inte nu aktuellt att göra försvarspolitiska vägval som på lång sikt medför konsekvenser för totalförsvaret. Det är dock viktigt att de kontrollstationer som lagts in såväl före som efter nästa försvarsbeslut utformas så att vi kan vidta nya säkerhets- och försvarspolitiska ställningstaganden vid behov.

Fru talman! Värnpliktsystemet har ett stort värde. Det ökar insynen i försvaret och befäster dess folkliga förankring. Det ökar förståelsen för det moderna samhällets utsatthet och sårbarhet. I en konfliktsituation finns inga bättre soldater än de som försvarar gemensamma värden, sina landsmän och sin hembygd. Dessutom utmärker sig svenska värnpliktsförband på ett fint sätt i internationella insatser.

Totalförsvarsplikten får inte avvecklas, den måste i stället breddas. Framför allt måste vi försöka hitta lösningar som minskar antalet människor i utbildningsreserven. Alternativ som utökad civilplikt och direktrekrytering till hemvärnet är två vägar kristdemokraterna pekar på i syfte att försöka återgå till reell plikttjänstgöring för alla män. Möjligheterna att på sikt avveckla utbildningsreserven bör därför studeras ur kostnadssynpunkt och av rättviseskäl.

Utskottet är angeläget om att frågorna kring värnpliktsutbildningens omfattning får en bred belysning inför nästa försvarsbeslut. Vi kristdemokrater noterar även att en översyn av de totalförsvarspliktigas sociala och ekonomiska situation kommer att göras.

Även om inriktningen av det svenska totalförsvaret går mot en alltmer tekniskt avancerad utformning kommer dess grundstomme alltid att utgöras av befäl, civilanställda, all frivillig personal och totalför-

svarspliktiga. Det är av stor vikt att framtida omstruktureringar sker med särskilt hänsynstagande till dem som blir övertaliga.

Fru talman! Sveriges medverkan vid skilda fredsbevarande insatser har ökat i omfattning. Totalförsvaret måste därför göras mer flexibelt eftersom kraven på svensk medverkan vid internationella fredsfrämjande insatser får en viktig roll.

Vi måste därför skapa en struktur för svensk fredsbevarande verksamhet som även framgent omfattar "en god förmåga att ställa väpnade styrkor till FN:s och OSSE:s förfogande."

Vi måste dock beakta att resurser till fredsbevarande verksamhet inte urholkar totalförsvarets ekonomiska ramar, eftersom det övergripande målet för försvarsmakten är att försvara landet mot väpnade angrepp.

Försvarsmaktens medverkan i internationella insatser kommer nu att administreras och redovisas i ett särskilt program. Frågan om förslitning av materiel ser ut att lösas.

Fru talman! Regeringen anför att grundutbildning av värnpliktiga för amfibieförband och KA-förband inte bör genomföras vid Norrlandskustens marinkommando efter den 1 november 1997. Dock skall möjligheten att utnyttja övningsområdet och goda utbildningsbetingelser tills vidare bibehållas.

Kristdemokraterna anser att det nu vore fel att som särlösning, under pågående arbete i Försvarsberedningen och utan hänsyn till framtida försvarsstruktur eller utbildningsbehov, avveckla denna grundutbildning. De väntade besparingarna är osäkra i närtid. Jag yrkar därför bifall till reservation 21, som jag sade tidigare.

Fru talman! Försvarsmaktens helikoptrar är en viktig resurs i det fredstida samhället för att täcka beredskapsbehov för olika typer av räddningstjänst i hela landet. Jag har i en motion pekat på behovet av helikoptrar inom sjukvård, kommunal räddningstjänst, sjö-, fjäll- och flygräddning. För att insatserna skall bli effektiva måste vi kunna ha en rimlig beredskap dygnet runt. Resurser för detta bör kunna finansieras genom de samverkande myndigheternas ekonomiska ramar. Utskottet menar också att det angeläget att vi får en lösning på denna faktiskt mycket långvariga diskussion i vårt land. Det är naturligtvis viktigt att statens alla resurser, inklusive dess helikoptrar, kan disponeras vid akuta räddningsinsatser.

Fru talman! Kristdemokraterna ställer sig bakom de aviserade besparingarna på 1,8 miljarder kronor i den rådande säkerhetspolitiska situationen. Men majoriteten i utskottet anser samtidigt "att det är viktigt med stora ansträngningar för att slå vakt om *kvalitetsprofilen* i 1992 års försvarsbeslut" samt "att det finns ett brett stöd för strävan efter att upprätthålla kvaliteten".

Vi delar denna syn och vill tillägga att även om besparingarna nu görs vad gäller incidentberedskapen är det viktigt att ingripanden även fortsättningsvis kan ske mot varje form av kränkning mot vårt luftrum och territorium.

Fru talman! Totalförsvarets förmåga att möta ett väpnat angrepp är grundläggande för dess förmåga att stödja säkerhetspolitiken. Sverige

skall därför upprätthålla ett effektivt totalförsvar. Detta bidrar till lugn och stabilitet i det nordiska området i fred och i internationella kriser. Det är också en förutsättning för att bevara trovärdigheten för Sveriges militära alliansfrihet och skapa respekt för vår vilja och förmåga att försvara hela vårt land om vi skulle utsättas för ett militärt angrepp.

Inriktningen av försvarspolitiken skall ske mot en till de säkerhetspolitiska målen anpassad balans mellan uppgifter och resurser och mellan kvalitet och kvantitet. Med en fast förankring i samhället, kompetent personal, välutbildade totalförsvarspliktiga, hög teknologisk förmåga och en anpassningsbar försvarsstruktur främjas den goda försvarsvilja som är nödvändig för att vårt totalförsvar skall kunna fylla sin viktiga uppgift om ofärdstider skulle komma.

Anf. 20 ANNIKA NORDGREN (mp) replik

Fru talman! Åke Carnerö talade länge och från sina utgångspunkter väl, men han nämnde ingenting om antipersonella minor. Jag riktar en fråga direkt till Åke Carnerö och kds, vars kvinnoförbund och ungdomsförbund såvitt jag kan förstå driver kravet på totalförbud. Vad är det som Åke Carnerö har förstått men som inte Centern, Vänstern, Miljöpartiet samt kds ungdomsförbund och kvinnoförbund har förstått?

Anf. 21 ÅKE CARNERÖ (kds) replik

Fru talman! Utskottet har mycket noggrant satt sig in i problematiken när det gäller minor. Jag delar uppfattningen hos alla dem som tycker att minor används på ett urskillningslöst sätt och är ett fruktansvärt vapen som drabbar framför allt oskyldiga.

Men när det gäller en sak som kan få stora konsekvenser för den svenska försvarsmakten är det viktigt att vi gör en konsekvensanalys. Det är ju så att minor är en komponent i det svenska försvaret i dag. Försvarsmakten skulle naturligtvis inte använda minor på det sätt som tyvärr görs i alldeles för stor utsträckning utomlands. De används i Sverige i defensivt syfte för att förhindra och fördröja fientlig framryckning.

Det är naturligtvis ett moraliskt dilemma att vi går ut och ställer krav eller för fram förslag som vi inte står bakom. Men vi har valt att avvakta den analys om nu sker. Vi står bakom utskottets betänkande i det här fallet. Vi tycker också att den forskning och utveckling som pågår i Sverige är mycket bra, och vi vill gärna i det här sammanhanget betona att den naturligtvis skall fortsätta. Vi skall göra allt som står i vår makt för att hjälpa till att röja minor där de förekommer.

Anf. 22 ANNIKA NORDGREN (mp) replik

Fru talman! Om Åke Carnerö delar uppfattningen att minor är ett fruktansvärt vapen som drabbar civila, är det då inte viktigare att ta det moraliska ansvaret än att tänka på totalförsvarets försvarsförmåga? Jag tycker att kristdemokraterna annars ofta pratar om etik och moral. Jag önskar att de hade gjort det även i detta fall, Åke Carnerö.

Anf. 23 ÅKE CARNERÖ (kds) replik

Fru talman! Som jag sade ställer vi oss helt bakom att Sverige för fram detta utomlands, men vi vill avvakta konsekvensanalysen. Detta kan få effekter för försvarsmakten. Det har vi fått besked om i utskottet av bl.a. Överbefälhavaren. Vi kristdemokrater ser naturligtvis fram emot att vi så fort som möjligt kan få även ett svenskt totalförbud på det här området.

Anf. 24 BRITT BOHLIN (s)

Fru talman! Det är inte utan viss glädje som vi i dag kan konstatera att Sveriges säkerhetspolitiska läge har stabiliserats ytterligare sedan 1992 när vi fattade vårt senaste långsiktiga försvarsbeslut.

Förra hösten kunde vi med tillfredsställelse notera att ytterligare en rest av en världsordning byggd på det andra – och måtte det bli det sista – stora världskriget försvann från vår del av världen. De ryska trupperna baserade i de baltiska länderna återvände slutgiltigt hem till Ryssland.

Men vår säkerhet är en del av ett stort sammanhang som i grunden baseras på relationer mellan människor.

Annika Nordgren vände sig nyss tillbaka nästan 200 år i tiden och sökte visdomsord hos filosofer som tänkte djupt och länge på viktiga frågor. Det tänker jag också göra. Jag tänker fundera litet utifrån exakt samma bok som Annika Nordgren läste ur, Den eviga freden. Författaren heter Immanuel Kant. Han skrev boken för 200 år sedan och hade många visa ord att komma med.

Men när vi drar slutsatser av vad denna Immanuel Kant säger undrar jag ibland om vi har läst samma bok, Annika Nordgren. Men det är en annan historia.

Immanuel Kant sade att det krävs tre saker för att den eviga freden skulle kunna uppnås i ett ständigt krigshärjat Europa, drabbat av svåra konvulsioner från tid till annan.

Det första som krävs för att bygga denna fred är att alla länder har en stabil demokrati, som ger förutsättningar för människor att delta i det egna landets trygghet, välfärd och uppbyggnad.

Det andra som krävs är att man länder emellan skapar ett ömsesidigt beroende inom handel och kultur och på många olika plan. Länderna skall komma så nära varandra och skapa så djupa relationer, att om någon skulle få för sig att uppträda aggressivt mot sin granne, skulle det slå lika hårt tillbaka mot denne själv.

Det tredje som han sade var att det krävs starka institutioner, forum för människor att vid förhandlingsbordet möta de problem och tvister som mänskligheten från tid till annan drabbas av.

De tre kraven för uppbyggnad av ett fredens Europa är vi i vår tid så nära som få andra generationer har varit. I vår del av världen har demokratierna nu en riktig chans. I vår del av världen skapar vi och har skapat ett stort och ömsesidigt beroende.

Låt mig peka på exemplet Sverige – Norge. Vem i all världen skulle tänka tanken att Sverige och Norge skulle uppträda med aggresivitet mot varandra? Självklart ligger vårt sätt att lösa umgänget mellan

människor på ett helt annat plan. Vi räknar inte stridsvagnar utan talar med varandra. Det är att bygga säkerhet.

Det tredje villkor som Immanuel Kant framhöll var starka institutioner. FN är naturligtvis vår allra starkaste och viktigaste institution, men vi har också OSSE och inte minst EU. Vi har på svenskt håll sedan den 1 januari blivit en del av denna gemenskap, där man knyter starkare band människor emellan. Ytterst innebär detta att Sverige har en större säkerhetspolitisk bas att utgå från.

Som en del av en gemenskap ställs vi inför gemensamma problem, och de är många i dag. Miljöförstöringen och många andra nog så besvärliga frågor, som vi bara måste lösa, ställs på sin spets. Vi har en möjlighet att tillsammans med andra i kloka och förståndiga diskussioner och förhandlingar lösa alla dessa problem. Att komma fram till någon som helst lösning på sådana problem via stridsvagnar och militärt våld är, som alla förstår, alldeles omöjligt.

Men att mot denna bakgrund hävda att det säkerhetspolitiska läget för vårt land är sämre, som moderaterna faktiskt gör i sin reservation, är – skulle jag vilja påstå - direkt oansvarigt. Om vi politiker inte orkar göra en sanningsenlig bedömning av vårt säkerhetspolitiska läge, utan kanske t.o.m. låter s.k. särintressen styra beskrivningen av verkligheten, är vi inne på en mycket farlig väg. Om det skulle inträffa allvarliga händelser i vår omvärld som skulle ställa krav på svåra politiska beslut, skulle kanske världen runt omkring oss upptäcka att vi för länge och för mycket har ägnat oss åt vargen-kommer-debatten och kanske inte skulle ta till sig det som vi då har att säga.

Att inte beskriva sanningen så som den verkligen ser ut är egentligen ett slag under bältet mot allas vår möjlighet att framstå som trovärdiga. Just i säkerhetspolitiken måste vi ha ett förtroende från svenska folket, byggt på att det som vi säger och beskriver ligger mycket nära sanningen, såsom vi förmår uppfatta den.

Inför det försvarsbeslut som vi under eftermiddagen skall fatta finns det ingen anledning att måla upp militära hot som faktiskt inte finns. Sverige har just i dag ingen som helst anledning att känna att något militärt hot riktar sig mot vårt land. I närtid är detta ett faktum. Det vore därför osedvanligt dumt av oss att inte ta hem den besparing som det innebär att göra vissa smärre avsteg från det nu gällande försvarsbeslutet. Det gäller för vissa krav på operativ förmåga och på insatsberedskapen.

På längre sikt är det däremot naturligtvis oändligt mycket svårare att göra förutsägelser. Av just detta skäl har vi i detta betänkande avstått från att försöka göra några långsiktiga bedömningar. Denna uppgift är av så grannlaga karaktär och kräver ett så ingående arbete att ett sådant just nu pågår i en särskild försvarsberedning.

Att två partier har valt att stå utanför och inte ta ansvar är bara att beklaga. Men varje enskilt parti i riksdagen får naturligtvis göra sin egen bedömning av vad dess väljare förväntar sig – att man skall påverka eller att man skall stå vid sidan om.

Likväl tycker vi i utskottets majoritet att riksdagen får en mycket god möjlighet att följa och utvärdera utvecklingen inom totalförsvaret

och utvecklingen i vår omvärld. Vi har valt att i detta försvarsbeslut inte göra viktiga principiella ställningstaganden. Vi har entydigt sagt att ett antal motioner, som behandlar allt från fortsatt utveckling av JAS 39 Gripen till olika förbands framtid, skall behandlas fram till nästa försvarsbeslut. Riksdagen har möjlighet att nästa höst fullt ut ta ansvar för varje del av dessa frågor.

Dessutom har vi ett antal mycket principiella frågor som vi just nu funderar på och har bett att få fram underlag för. En sådan är folkförsvarstanken. Flera talare har berört den. Det är ett svårt och grannlaga område, och jag tror att de allra flesta i kammaren i sitt hjärta har en djup känsla för vikten av att Sveriges folk är delaktigt i vårt totalförsvar.

Ett annat sådant område är vårt internationella engagemang och på vilket sätt Sverige, med de förband och styrkor som vi har i totalförsvaret, medverkar till vår egen och andras säkerhet, på det sätt som en bataljon just nu gör i Bosnien.

Det finns många viktiga frågor som vi skall ta ställning till, men de får anstå till dess att vi har fakta på bordet, det underlag som vi behöver för att kunna göra de riktiga bedömningarna, och det har vi först nästa höst. Därefter kommer vi att kunna följa och noggrant granska om det som vi sade för kanske bara sex månader sedan var en riktig bedömning eller inte. Finner vi att saker som gör att vi vill ändra oss har hänt, har vi den fulla möjligheten härtill genom att vi organiserar arbetet med s.k. kontrollstationer.

Låt mig gå över till att något litet tala om ekonomi. Totalförsvarets ekonomi måste självklart alltid grundas på de säkerhetspolitiska bedömningarna, och så är det också den här gången. Men till detta måste läggas att det i det ekonomiska läge som Sverige nu befinner sig i vore oansvarigt om totalförsvaret inte genomförde de besparingar som vi utan hinder faktiskt kan klara.

Försvarsmakten har nu ett i budgeten föreslaget besparingsbeting om 1,8 miljarder kronor. Det är försvarsmaktens del av ansvaret för budgetsaneringen. Men vi har också ett arv, det som i debatten populärt kallas ÖB:s svarta hål. Efter diverse omräkningar och kontrollräkningar kommer vi för nästa budgetår fram till att försvarsmakten skall göra en besparing om 3,9 miljarder kronor – alltså nästan 4 miljarder på ett enda budgetår.

Detta innebär naturligtvis att försvarsmakten och dess personal har en mycket svår process att genomgå, som ställer stora krav. Jag tror att man inom försvarsmakten upplever att besparingarna utgör en ständig process, och man har levt med den ganska länge. Det gäller nog också i viss mån för försvarsindustrin. Men det är nödvändigt att det är så. Just denna verksamhet måste alltid vara beredd att direkt anpassa sig till den bedömning som vi gör av säkerhetspolitiken liksom de ekonomiska ramar och de politiska beslut som fastställer formerna för hur verksamheten skall utvecklas.

Arne Andersson talade nyss i sitt anförande om detta svarta hål. Han beklagade sig över att regeringen inte tidigt nog talade om exakt hur detta svarta hål var konstruerat. Han säger att Moderaterna av det

skälet inte är redo för att presentera en bra lösning på den ekonomiska problematiken.

Då blir man litet fundersam. Jag var i denna kammare i juni förra året och hörde den dåvarande moderate försvarsministern berätta för alla som satt här att det inte finns någon problematik och att det inte finns något svart hål.

Skulle ni inte ha kunnat fråga den förre försvarsministern vilken lösning han hade i bakfickan och helt enkelt tagit fram och dammat av denna lösning? Det hade varit en ganska praktisk lösning på ett problem som vi nu förvisso har tagit hand om.

En mycket stor del av försvarsmaktens budget går till personalkostnader och materielkostnader. Det är pengar som det är väldigt svårt att snabbt rycka loss. Av det skälet, om inte annat, är 4 miljarder en mycket stor besparing att genomföra under ett budgetår. Att spara ytterligare, som Vänsterpartiet och Miljöpartiet föreslår, tror jag skulle innebära så stora ingrepp att varken inriktningen eller långsiktigheten skulle kunna bibehållas.

Väldigt mycket talar däremot för att vi i nästa försvarsbeslut kan skapa oss möjlighet att sänka den militära utgiftsramen ytterligare. Mycket talar för det. Men det faktiska underlaget för att dra de slutsatserna har ännu inte lagts på bordet. Var sak har faktiskt sin tid.

KA 5 har berörts från olika håll. Riksdagen beslutade 1992 att det på KA 5 i Härnösand skulle utbildas en amfibiebataljon. 1997 är den utbildningen slutförd, klar och färdig. Riksdagen har i dag att konstatera att så är fallet. Det är mycket logiskt.

Det innebär också att vi medverkar till att en i dessa sammanhang liten besparing kan genomföras. Besparingen beräknas på litet olika sätt, men 15 miljoner finns angivet i det förslag som utskottet har haft att behandla.

Jag undrar hur vi med bibehållet anseende och förtroende skulle kunna se försvarsmaktens personal i ögonen och säga: Sorry! Vi orkar inte göra den besparingen på 15 miljoner kronor därför att det är så svårt och får så stora konsekvenser, men vi kräver att ni skall spara 4 miljarder.

Det är en omöjlig attityd. Det är en omöjlig hållning. Därför konstaterar vi nu att utbildningen upphör. Vi får självfallet återkomma till övriga utbildningsmöjligheter i Härnösand i försvarsbeslutet. Det får sättas in i ett sammanhang tillsammans med allt annat vi då skall ta ställning till. Det är alldeles självklart.

Många av de inlägg som gjorts tidigare från denna stol rörde inte just det betänkande vi debatterar här i dag utan mer en massmedial debatt om formerna kring Försvarsberedningens arbete. Jag tycker att många av dessa inlägg var mindre sakliga. De präglades mer av både personangrepp och otidigheter mot olika personer, t.ex. försvarsministern och statsministern.

Jag tycker att det är tråkigt att bitterheten hos de män som på område efter område har sett sin politik raseras – den man så ödmjukt kallade "den enda vägens politik" – skall vara så stor. Att ödmjukhet och samarbete skulle kunna finna jordmån tror jag inte är så sannolikt.

Ödmjukhet och samarbete måste lyftas ut ur detta bitterhetens rike innan det kan bli fruktbart. Det är ansvarslöst, och jag tycker att det är sorgligt. Det leder ingen vart. Det är icke konstruktivt.

Jag hoppas trots det att vi har en bra möjlighet att prata om sakfrågorna i politiken och mindre om personer när vi går vidare i behandlingen i denna kammare.

Jag vill också litet kort kommentera det Miljöpartiet och Annika Nordgren var inne på. Miljöpartiet skall nog hålla sig närmare sanningen när man pratar om beställningsbemyndiganden och hur de faktiskt fungerar.

I budgetpropositionen föreslås ett nytt system för hur beställningsbemyndigandena skall gå till. Det regeringen begär är en ram – ett högsta belopp – för dessa bemyndiganden. Den ramen skulle omfatta tidigare beslut – sådant vi redovisat här i riksdagen som riksdagen har ställt sig bakom – *och* kommande beställningar.

Riksdagen föreslås i dag besluta att ett stort antal av de kommande beställningarna skall utgå. Det är sanningen bakom detta.

Jag tycker att Miljöpartiet skall hålla sig noga till sanningen när man debatterar frågan. Man kan tycka att det är rätt eller fel, men sanningen borde åtminstone förtjäna att beskrivas.

Det har förts fram ett antal exempel i debatten. Göran Persson skulle satsa mångmiljardbelopp på roboten ARTHUR. Gör han det är det något som han gör alldeles ensam ihop med försvarsindustrin. I försvarsutskottet känner vi över huvud taget inte till någon robot ARTHUR.

Däremot finns det en artillerilokaliseringsradar som heter ARTHUR och som samutvecklas tillsammans med norrmännen. Utvecklingen är så gott som färdig. För att klara anskaffningen behövs ett ytterligare bemyndigande om 250 miljoner kronor.

Det kommer sannolikt att bli så, eftersom utrustningen är mycket efterfrågad av bl.a. FN. Den skall utnyttjas i Bosnien.

Det var ett exempel där jag menar att man borde hålla sig litet närmare sanningen när man försöker kritisera ett politiskt beslut.

I övrigt vill jag yrka bifall till betänkandets hemställan. Det är flera viktiga områden jag inte hinner beröra, men det gör inte så mycket. De andra utskottskamraterna kommer att ta upp de ämnena vart och ett för sig.

(Applåder)

Anf. 25 ANNIKA NORDGREN (mp) replik

Herr talman! Britt Bohlin sade själv att det är svårt att snabbt förändra de ekonomiska förutsättningarna för försvarsmakten genom att rycka loss pengar. Det är därför vi skall förhindra att vår handlingsberedskap minskar. Det gör vi genom att förhindra nya stora materielprojekt som är väldigt kostsamma över väldigt lång tid. Det gäller t.ex. ubåt 2000, JAS delserie 3, ARTHUR – som Britt Bohlin riktigt beskrev som en radar – BILL och TARAS m.m.

Jag tycker i och för sig att bemyndigandesystemet är märkligt. Man fattar först beslut om vilka projekt man skall genomföra, och sedan går

man till riksdagen och får lov att betala ut pengar till de projekt som det redan beslutats om.

Jag vill fråga Britt Bohlin hur hon gör när hon förklarar för de människor som verkligen drabbas väldigt hårt av besparingarna – arbetslösa, barnfamiljer m.fl. – att vi lägger 40 miljarder kronor om året på det militära försvaret. Är det inte svårt, Britt Bohlin?

Anf. 26 BRITT BOHLIN (s) replik

Herr talman! Om jag får lova att sköta den interna debatten inom socialdemokratin får Annika Nordgren göra detsamma i Miljöpartiet. Det lovar jag alldeles säkert.

Det som är viktigt och det jag försöker att tala om är att de beslut som finns uppräknade i vårt betänkande i de allra flesta fall är beslut som riksdagen har ställt sig bakom.

Det är inte så att man först bestämmer sig för att göra det ena eller det andra i materielhänseende och sedan går till riksdagen och frågar om man skulle kunna få litet pengar för det. Så går det inte till.

Det går till så att vi i ett försvarsbeslut bestämmer oss för ett materielprojekt. När vi har gjort det bestämmer vi oss också för en ram för hur mycket det får kosta de kommande fem åren, dvs. så länge försvarsbeslutet räcker.

Om materielprojektet behöver längre tid på sig för att bli klart – 10 eller 15 år, vilket inte är ovanligt – måste man återkomma till riksdagen och berätta var man är i utvecklingsfasen. Riksdagen får ta ställning till om projektet skall fortsätta eller inte.

Det är precis det som har hänt när det gäller den ubåt som riksdagen fattade beslut om 1987. Det är precis det som har hänt när det gäller ARTHUR, som ingick i 1992 års försvarsbeslut. Det är precis vad som har hänt när det gäller delserie 1 och delserie 2 av JAS.

I detta bemyndigande finns det inte en krona med för JAS delserie 3 av det skälet att riksdagen har att ta ställning till denna fråga först. Den frågan avgör vi här nästa höst. Då är det dags att prata om JAS delserie 3 – inte förr.

Anf. 27 ANNIKA NORDGREN (mp) replik

Herr talman! Vi bedömer att det redan är för sent att göra någonting åt 34,4 miljarder av de 55,8. Det känns i dag väldigt skönt att inte ha medverkat till genomförandet av dessa stora materielprojekt. Som miljöpartist kan jag med gott samvete säga att vi inte har gjort det. I de allra flesta fall har riksdagen ställt sig bakom, som Britt Bohlin sade. Det gäller alltså 34,4 miljarder.

För att öka vår handlingsberedskap när det gäller besparingar framöver bör vi noga tänka igenom vilka signaler vi skickar till industrin och till svenska folket och inte minst själva ta ställning till vilka investeringar som bäst befrämjar vår säkerhet.

Anf. 28 BRITT BOHLIN (s) replik

Herr talman! Efter dagens debatt har jag en känsla av att Miljöpartiets attityd till säkerhetspolitiken grundar sig på att man tror att Sveri-

ge aldrig någonsin kan hotas av ett militärt angrepp. Om den beskrivningen är riktig förstår jag inte varför man över huvud taget vill lägga en endaste krona på ett militärt försvar. Det skulle jag aldrig göra, om jag trodde att Sverige aldrig någonsin i framtiden skulle kunna hotas av ett militärt angrepp eller om jag inte trodde att det bidrog till en avhållande effekt att vi har ett sådant militärt försvar. Det är det allra första.

Att bygga ett ekologiskt samhälle i stället för att ha ett militärt försvar är säkert bra när det gäller hus, vägar och allt annat som är hårda saker. Men människor är väldigt sköra. Om man har varit i Sarajevo, i Srebrenica, och sett hur barn, kvinnor och gamla fullständigt omänskligt utsätts för krigets härjningar, tror jag inte att man lika lätt pratar om att det är viktigt att vara rädd om husen och tänker mindre på hur människor skulle kunna skadas.

Anf. 29 LENNART ROHDIN (fp) replik

Herr talman! Det känns litet fånigt att begära replik på en företrädare för regeringspartiet i utskottet, inte minst när det är dess vice ordförande som alltid i välgörande kontrast ger uttryck för en sakkunnig, konstruktiv och samarbetsinriktad hållning. Britt Bohlin sade dock i sitt inlägg att hon beklagade att två partier valt att stå utanför Försvarsberedningen och undrade vad deras väljare tyckte om det. Bortsett från den vanliga socialdemokratiska omtanken – inte bara om sina egna väljare utan också om alla andra partiers väljare, som vi gärna ansvarar för själva – vill jag replikera på påståendet om vår möjlighet att påverka.

Jag medger gärna att det inte så sällan är rätt svårt att ta försvarsministerns uttalanden riktigt på allvar. Jag tror ändå att vi ibland måste göra det. Med en envishet som brukar tillvitas en viss fågel har försvarsministern de senaste veckorna, oavsett vad vi har sagt, ansett sig ha rätt att bestämma vad vi i själva verket tycker.

Anf. 30 TREDJE VICE TALMANNEN

Jag erinrar om att repliken gäller Britt Bohlin.

Anf. 31 LENNART ROHDIN (fp) replik

Herr talman! Jag tar upp den fråga som Britt Bohlin vände sig till oss med. Jag tror nog att även försvarsutskottets vice ordförande har förståelse för att det är litet svårt att se vilka påverkansmöjligheterna är i Försvarsberedningen, om man får klart för sig att det konstaterats att vissa partier inte går att diskutera med redan innan Försvarsberedningen har börjat analysera de olika alternativ som har presenterats.

Anf. 32 BRITT BOHLIN (s) replik

Herr talman! Jag skall be att få upprepa vad jag nyss sade i talarstolen. Det är naturligtvis upp till vart och ett parti i denna riksdag att göra sin egen bedömning. Jag har inte gjort någon bedömning av detta. Vad jag däremot säger är att det är beklagligt att inte alla partier deltar i Försvarsberedningens arbete. Emellertid har alla partier sin fulla möjlighet att fullfölja inflytande och medverkan i riksdagens försvarsut-

skott och i kammaren. Lennart Rohdin vet lika väl som jag att när man sitter timme ut och timme in dag ut och dag in och producerar en rapport, ett underlag, och debatterar, diskuterar och prövar idéer mot varandra, är man med och påverkar ett skeende. En färdig produkt är mycket svårare att rubba. Jag beklagar djupt att två partier inte deltar i detta arbete.

Anf. 33 LENNART ROHDIN (fp) replik

Herr talman! Som jag sade utgår jag från att det kommer att råda utomordentligt goda arbetsförutsättningar i försvarsutskottet även i fortsättningen. Det är jag helt övertygad om. Britt Bohlin beklagar det som har skett. Det gör jag och mitt parti också. Britt Bohlin känner säkert till att mitt parti inte var alldeles passivt när det gällde att skapa förutsättningar för denna försvarsberedning att komma till stånd. Britt Bohlin känner också säkert till att jag och mitt parti inte var alldeles passiva när det gällde att se till att samtliga partier här i riksdagen kunde medverka i arbetet i Försvarsberedningen. Jag tror det räcker för att göra klart att vi uppriktigt beklagar att det har blivit omöjligt att fortsätta i Försvarsberedningen.

Anf. 34 BRITT BOHLIN (s) replik

Herr talman! Just därför att vi har en vana att uppträda så mot varandra att vi uppskattar varandra och ibland talar om klart och tydligt när vi inte tycker om vad den andra gör, är detta en olycklig situation. Först bestämmer vi oss för en form för riksdagens och riksdagens partiers medinflytande, som vi nu prövar för första gången. Vi tror på denna variant. Vi var beredda att lägga mycket kraft och möda på att detta skulle bli bra. Av just det skälet är det sorgligt att vi känner att vi inte orkar fullfölja denna ambition.

Beredningens uppgift är att alla ledamöter ingående i beredningen tar ansvar för att begära underlag i form av myndighetssvar och utredningar av olika slag. Alla ställer sig bakom det. Det ligger inte någon partibeteckning bakom varje begäran om utredning. Alla tar ansvar. Tvinga då inte på oss andra en stämpel att vi vill utreda NATO-medlemskap på det sätt som ni har beskrivit, Lennart Rohdin och Folkpartiet. Vi vill inte det. Så enkelt är det. Av det skälet tycker vi att ni, om ni vill det, för all del kan lyfta upp den frågan till de fora där den hör hemma. Men tvinga inte på oss andra ledamöter i Försvarsberedningen en stämpel, en åsikt och ett arbete som vi inte vill ha. Någonstans i grunden handlar detta om respekt för varandras grundläggande åsikter och värderingar. Jag tycker att den har rubbats något litet genom det händelseförlopp som detta har fått.

Anf. 35 ARNE ANDERSSON (m) replik

Herr talman! Jag skall bemärka ett par tre små saker som står kvar efter Britt Bohlins anförande. Det lät så hurtigt att säga: Vad var det som sades här i kammaren för ett år sedan? Var det inte så att Anders Björck då sade att det inte var något problem? Är det någon här i riksdagen som misstror att moderaterna och den regering som då fanns

hade fullföljt kompensationssystemet? Naturligtvis ingen. Härav följer, Britt Bohlin, att det är rasande så mycket enklare att hantera 1,3 miljarder, alltså skillnaden mellan 2,67 miljarder och 4 miljarder, än att hantera 4 miljarder. Vi hade nog klarat upp det. Anders Björck hade fullständigt rätt den gången.

Det är beklagligt att inte alla deltar i Försvarsberedningen, säger Britt Bohlin återigen. Det tycker jag också. Men om beredningen har utvecklats till ett bollplank där regeringen förutsätter att vi bara returnerar bollen utan att den ges något annat innehåll och någon annan mening, är det inte meningsfullt. Det är litet om detta det handlar. Det kanske försvarsministern kommer att säga någonting om, om han står till förfogande.

Britt Bohlin anklagar oss för att vi har beskrivit den säkerhetspolitiska situationen som värre eller farligare, hur nu orden föll, än den var 1992. Naturligtvis har vi inte gjort det. Men vi har sagt att osäkerheten avseende utvecklingen är större, och det är någonting helt annat. Vi måste komma ihåg att när vi fattade försvarsbeslutet 1992 skedde det i skuggan av mycket intensiva och omstörtande händelser i Europa ett par år tidigare. Eftersom människan i grunden är god präglades vid denna tid alla sinnen av att man trodde att utvecklingen skulle bli godartad. Det är den förhoppningen som inte har infriats. Det visar krigen nere i Europa. Den har inte infriats i Ryssland. Med andra ord: Problemen kvarstår. Det är det vi har gett uttryck för.

Anf. 36 BRITT BOHLIN (s) replik

Herr talman! Jag skall be att få läsa för Arne Andersson vad det står i moderaternas reservation: "Förhoppningarna om snabba förändringar till det bättre har grusats. I detta avseende är läget också för vårt land sämre." Det är alltså Ryssland det talas om. Det var det jag hänvisade till. Vem kan med trovärdighet påstå att läget för vårt land är sämre i dag än 1992? Det är för det första inte sant. För det andra ger det en viss brist i trovärdigheten hos den som slänger sig med säkerhetspolitiska slutsatser av den arten.

Jag vet inte riktigt vad Arne Andersson sade egentligen. Sade Arne Andersson att Försvarsberedningens arbete kanske inte blir så bra, så det är kanske lika bra att stå utanför? Om det var det Arne Andersson sade, då förklarar det väldigt mycket av det som har hänt de senaste månaderna.

Anf. 37 ARNE ANDERSSON (m) replik

Herr talman! Nej, det sade jag inte. Jag sade kort och gott att var det bara så, att vi skulle vara en reflektor eller ett bollplank för regeringens idéer utan att det skulle avsätta någonting på reflexen som gick tillbaka om vad vi hade att säga i beredningen, då var det inte meningsfullt att vara med. Men det kan jag inte yttra mig om, för jag var inte där.

Däremot är det inte av den anledningen vi inte är med, utan det är därför att två av beredningens ledamöter hade litet egna idéer om hur

Europa kan förändras. Den saken kanske försvarsministern kommer att beröra i sitt anförande om en liten stund, så det kan vi spara till dess.

Jag tycker vi skall vara litet återhållsamma och inte alltför patetiska när vi talar om den politiska och säkerhetspolitiska trovärdigheten. Där är jag inte övertygad om att Moderata samlingspartiet företräder någon mindre trovärdig inställning. Vi har nog den trovärdighet vi har. Att vi inte deltar är likväl synd.

Man kan tycka illa om att förlora ett val, men man måste finna sig i att den nya regeringen linjerar spelfältet. Sedan måste man spela efter det. Med min grundläggande uppfattning beklagar jag utvecklingen. Vi hade förväntat oss, och det hade säkert Henrik Landerholm gjort, att spelplanen skulle vara linjerad så att det verkligen gick att uträtta något där, så att vi inte bara bands vid brottet att vi hade med en nick av gillande returnerat regeringens politik.

Vi kanske kan rätta till det. Försvarsministern är en gammal god vän och en klok person. Vi skall höra vad han säger om en stund.

Anf. 38 BRITT BOHLIN (s) replik

Herr talman! Jag skall inte fördjupa mig ytterligare i den här debatten. Jag tror inte att det är så fruktbart. Men låt mig säga att hur attityden och arbetssättet är i Försvarsberedningen kanske jag är mindre trovärdig att beskriva. Kanske någon från något annat parti skulle vilja göra det. Men jag vill hävda att det inte är fråga om att hävda att någon är reflektor eller något annat. Var och en är med sin kunskap och kompetens viktig part som deltar på ett mycket aktivt sätt i att producera den säkerhetspolitiska rapport som vi nu börjar se ganska ordentliga strukturer av och märker vad den kommer att utmynna i.

(forts. 6 §)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 14.22 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.30 då information från regeringen skulle följa.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.30.

5 § Information från regeringen om svenskt EU-programkontor för utbildning och utveckling

Information från regeringen

Anf. 39 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Som EU-medlem skall Sverige nu delta i EU:s utbildnings- och kompetensutvecklingsprogram. Jag vill här redogöra för riksdagens ledamöter hur regeringen avser att hantera det svenska del-

tagandet i de program som ligger under mitt och arbetsmarknadsministers Anders Sundströms ansvarsområden.

Ett av de aktuella programmen är ett delprogram av Sokratesprogrammet, som syftar till att uppmuntra europeiskt utbildningssamarbete. Delprogrammet heter Comenius och handlar om förskola, skola och lärarutbildning. Ett annat delprogram heter Lingua och handlar om språkfärdigheter, distansundervisning, informations- och erfarenhetsutbyte samt vuxenutbildning. De här programmen omfattar framför allt studentutbyten men också utvecklingsprojekt och nätverk. Målgrupperna är lärare, elever inom skolor och förskolor, offentliga och enskilda organisationer för vuxenutbildning samt organisationer och institutioner som sysslar med utveckling av distansundervisning och därtill hörande IT-frågor.

Ett annat program är Leonardo da Vinci. Det är EU:s nya program för yrkesutbildning och kompetensutveckling. Programmet sträcker sig från grundläggande yrkesutbildning i gymnasieskolan till kompetensutveckling i företag och har också användning av ny informationsteknologi som ett viktigt inslag. Transnationella utvecklingsprojekt och praktikantprogram är de viktigaste elementen i Leonardo. Programmet riktar sig framför allt till företag, arbetsmarknadsorganisationer, gymnasieskolor, universitet och högskolor samt andra utbildningsanordnare och offentliga myndigheter på lokal, regional och nationell nivå, med anställda och elever i yrkesutbildning som centrala målgrupper.

Dessutom finns programmen Adapt och Employment. Adapt syftar till att genom kompetensutveckling m.m. underlätta anpassningen till strukturomvandlingar och därmed minska risken för arbetslöshet, höja konkurrenskraften inom industrin och andra sektorer samt underlätta utvecklingen av nya arbeten. Målgruppen utgörs av anställda framför allt inom privat sektor som riskerar att bli arbetslösa till följd av strukturomvandlingar.

Det fjärde programmet är Employment, som i sig består av tre delprogram. Delprogrammet Horizon skall underlätta för handikappade och utsatta grupper att få arbete och sysselsättning. Delprogrammet Now syftar till att öka jämställdheten mellan kvinnor och män, i första hand genom utbildningsinsatser. Delprogrammet Youthstart skall hjälpa ungdomar under 20 år som saknar yrkesutbildning eller har bristande grundkunskaper att komma in i arbetslivet.

De här fyra programmen förutsätter att det finns ett nationellt programkontor, som kan ansvara för information och hantering av ansökningar. Dessutom finns det inom EU:s s.k. strukturfonder också medel inom ett antal mål. Mål 4 avser att främja kompetensutveckling av anställda i främst mindre och medelstora företag för att göra dem bättre rustade att möta strukturomvandling och produktionsförändringar. Det målet hör ihop med den europeiska socialfonden, som är en av EU:s strukturfonder. Syftet är att bidra till arbetskraftens utveckling i vid mening samt till att förbättra arbetsmarknadens sätt att fungera. Den centrala målgruppen är anställda i mindre företag, men också anställda i medelstora företag kan komma i fråga.

Herr talman! När det gäller de här aviserade programmen, som jag nu har berättat om, är det regeringens avsikt att samordna den nationella hanteringen av ansökningar och annan administration kring dessa program i ett gemensamt programkontor.

Vi har försökt finna denna gemensamma lösning av några starka skäl.

För det första blir det enklare för användarna att ha ett programkontor att vända sig till när det handlar om olika program som är näraliggande.

För det andra ger ett samlat programkontor möjlighet att bygga upp den specialistkompetens som kan behövas inom vissa områden.

För det tredje, och detta är kanske det viktigaste, kan många av de konkreta samverkansprojekt och nätverk som finns eller kommer att bildas på skolor, andra utbildningsinstitutioner och i företag vara intresserade av att delta i flera av EU:s program. Det är då bra om hanteringen av dessa är samordnad.

Regeringen har i dag fattat ett beslut om att tillsätta en organisationskommitté som har till uppgift att inom kort inrätta ett sådant här programkontor för de nämnda programmen och för mål 4. Det är regeringens avsikt att programkontoret skall börja verka från den 1 juli i år med en tid som löper fram till utgången av 1999.

Under tiden fram till den 1 juli kommer organisationskommittén att ansvara för den svenska hanteringen av dessa program. Det inrättade programkontoret kommer sedan från den 1 juli att få uppgifter om information och rådgivning till skolor, företag, organisationer och arbetsmarknadens parter. Det kommer att få till uppgift att dokumentera och analysera det samarbete som Sverige ingår i, att utvärdera vårt deltagande i programmen, att kontrollera den ekonomiska hanteringen av EU-anslagen, att handlägga projektansökningar, att ha löpande kontakter med EU-kommissionen i programarbetet och, efter bemyndigande från regeringen gällande varje enskilt program, också i förekommande fall fatta beslut rörande projektansökningar.

Anf. 40 TOMAS ENEROTH (s)

Herr talman! Fru minister! Tidigare har ju det utbildningsprogram EG hade, Comett, hanterats av regionala UETP-kontor. De har gjort ett väldigt viktigt och mycket bra arbete på många ställen i landet. När nu Comett övergår i EU:s nya program Leonardo uppstår frågan hur man skall ta till vara den kompetens som nu finns i de regionala EU-kontoren.

Jag har förstått att det är nödvändigt och säkert också bra att ha ett centralt, gemensamt programkontor för att få en samordning av resurserna. Men samtidigt riskerar man då att gå miste om den kompetens som faktiskt finns där man under ett antal år har arbetat med Comettprogrammet, dessutom med ganska bra resultat.

Min fråga till ministern är: Kommer ni att ta vara på den här kompetensen och i så fall på vilket sätt?

Anf. 41 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Det är riktigt, som Tomas Eneroth säger, att de regionala Comettkontoren särskilt i vissa fall har varit väldigt framgångsrika och haft stor betydelse. Det är regeringens avsikt att ta till vara den kompetens som finns.

Det ingår i EU-programmets struktur att varje land skall ha ett nationellt programkontor, men detta står inte i motsättning till att man också kan ha ett samarbete med regionala kontor för att på bästa sätt kunna hantera den mycket viktiga frågan om information och rådgivning. Det blir organisationskommitténs uppgift att slutgiltigt avgöra hur utformningen skall se ut.

Anf. 42 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)

Herr talman! Grunden för de europeiska projekten är ju transnationella partnerskap. Jag har hört att finländarna är mer aktiva i dag än vi och fyller de skandinaviska hålen. Jag vill därför fråga Ylva Johansson: Hur ligger vi till?

Anf. 43 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! När det gäller Leonardo hade vi i fredags nationell upptaktskonferens här med närvaro av EU-kommissionären. Därmed startades det programmet i Sverige. Programmet Sokrates kommer att ha sin nationella upptakt i Sverige den 23 maj, och därmed kommer det programmet att vara i gång. Det har också gått ut inbjudningar att komma in med ansökningar om de olika projekten. Det är det formella svaret.

Men jag vill också gärna säga att det är viktigt att vi nu på olika sätt stimulerar de tänkbara aktörerna att komma in och bidra med sina projekt. Regeringens uppgift, eller programkontorets om man så beslutar, kommer att vara att prioritera bland de projektansökningar som kommer in.

Det är också en viktig uppgift att stimulera till att många vill delta i att utforma projekt och söka de kontakter som behövs för att skapa nätverk. Det är en mycket viktig uppgift. Det kommer att bli en av de viktigaste uppgifterna som programkontoret och organisationskommittén har att fundera över.

Anf. 44 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Jag vill fråga på vilket språk dessa utbildningar kommer att ske. Vad kommer Sverige att kunna erbjuda inom landets gränser kontra nere på kontinenten?

Anf. 45 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Eftersom samtliga de projekt som kan bli aktuella går över nationsgränserna och innefattar aktörer från flera länder, kan man inte säga vilket språk som kommer att användas. Olika språk kommer att vara inblandade i olika projekt. En särskild del av programmen syftar till att stimulera språkkunskaper och förbättra språkundervisningen, vilket är ett mål i sig. Jag kan därför inte svara på frågan om

vilket språk som kommer att användas. Många olika språk kommer att användas.

Sverige kommer att kunna bidra med många olika saker. Jag vill gärna säga att det inte är meningen att regeringen från början skall avgöra vad Sverige har att bidra med. Det viktiga för regeringen är att stimulera det lokala arbete som redan är i gång eller som kan komma i gång ute på företag, skolor, andra utbildningsinstitutioner och inom organisationer. Det gäller att få de projekten och den kreativiteten att leva. Det är viktigt att stimulera och understödja det arbetet. Sedan är det regeringens uppgift att värdera och prioritera bland de projekt som finns.

Jag tror att det vore fel att redan från början tala om vilken typ av projekt, utöver vad som framgår av programmets inriktning, som skall prioriteras.

Anf. 46 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Jag har en följdfråga. Kan man också tänka sig att det här sker via distansundervisning?

Anf. 47 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Både inom Sokrates och Leonardo da Vinci är stimulerandet av nya tekniker och distansundervisning en viktig del.

Anf. 48 ELISABETH FLEETWOOD (m)

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till statsrådet Ylva Johansson med anledning av den här rapporten. Jag tror att det här är en stor tillgång för våra svenska ungdomar, men det är också viktigt att information går ut till så många som möjligt. Därför vill jag fråga hur regeringen har tänkt sig att informationen skall spridas för att bli så effektiv som möjligt.

Anf. 49 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Frågan om hur informationen skall utformas kommer den informationskommitté som regeringen nu tillsätter att lägga fram förslag om, och det skall handhas av programkontoret.

Jag vill också gärna säga att jag tror att det är viktigt att vi använder de strukturer som redan finns. När det t.ex. gäller kontakter med skolorna har Skolverket redan upparbetade kanaler och en nära kontakt med skolorna. Jag tror att det kommer att bli naturligt att använda sig av Skolverket för information till skolorna. Jag tror också att det kommer att bli naturligt att använda sig av parterna när det gäller kontakter med arbetsplatserna. Jag tror att vi måste tänka oss att använda ett flertal olika vägar i informationsspridandet. Det är en fördel om man kan använda sig av redan upparbetade förtroendefulla vägar.

Anf. 50 EVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Jag tror att det är riktigt som Ylva Johansson säger att vi skall ta vara på lokala initiativ. Jag undrar om statsrådet är villig att se till att det här arbetet utformas så att man också uppmuntrar elevak-

Information från regeringen

tivitet i de här avseendena och tar till vara de studerandes egna idéer och uppslag. Frågan gäller snarast om informationskommittén kan få speciella direktiv om just detta.

Anf. 51 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Jag tror liksom Eva Johansson att det är oerhört viktigt att ungdomar och elever lockas att bli aktiva vid utarbetandet av projekt och vid deltagande i projekt och nätverk. Det är inte minst viktigt eftersom de program som vi nu talar om är ett av EU:s ansikten utåt i Sverige. Det är ett av de sätt på vilket många människor kommer i direkt kontakt med den europeiska unionen, det samarbete och de möjligheter som det erbjuder. Därför är det oerhört viktigt att vi kan bygga på en lokal aktivitet.

De erfarenheter vi har av det arbete som hittills har kommit i gång när det gäller förberedande av projekt gör att jag känner mig mycket hoppfull på den punkten. Det finns en sprudlande aktivitet ute på många skolor. Jag skulle bara önska att det gällde ännu fler skolor. I de fall där man har kommit i gång med ett arbete, utgör eleverna i allmänhet en viktig del. Vi måste naturligtvis se till att det blir så. Det här kommer att vara en viktig del för att projekten skall kunna lyckas.

Överläggningen var härmed avslutad.

Försvarspolitiken 1995/96

6 § (forts. från 4 §) **Försvarspolitiken 1995/96** (forts. FöU4)

Anf. 52 Försvarsminister THAGE G PETERSON (s)

Herr talman! Försvarsutskottets ordförande var i sitt anförande litet upprörd – mer än jag någonsin tidigare har sett honom vara. Vi har varit tillsammans i Egypten under brännande sol och levt som grannar här i riksdagshuset under många år. Jag har haft och har – hoppas jag – bra relationer till honom. Jag uppskattar hans kompetens och kunskap. Jag hade hoppats att han skulle bli Moderaternas ledamot i Försvarsberedningen. Nu blev det inte så.

Jag vill tala med utgångspunkt från ett par synpunkter. Debatten är demokratins livsnerv. Vi behöver en debatt i säkerhets- och försvarspolitiken. Jag tycker att det inte bara är en uppgift utan också ett ansvar för försvarsministern att delta i den debatten. Jag har aldrig varit rädd för debatten eller för delade meningar. Jag har nämligen en obändig tro på att besluten blir bättre i sak och att de blir bättre förankrade om de föregås av en debatt. Sedan kan allt skrivande ibland ge upphov till diskussion om formuleringar och uttryckssätt. Det tycker jag dock att man bör leva med i en demokrati.

Herr talman! Regeringen har i årets budgetproposition föreslagit en försiktig neddragning av försvarskostnaderna. Det är möjligt och riktigt att göra detta, eftersom fredliga förhållanden nu råder i vårt närområde och krigsrisken för de närmaste åren är mycket liten. Denna verklighetsbeskrivning är självklar och inte heller ny för i år. Det nya är att även Sveriges regering drar ut konsekvenserna av en förändrad verk-

lighet. Det militära försvarets uppgift är att anpassa sig till den reella hotbilden. Merparten av försvarskostnaderna blir motiverade.

Skälet är att vi inte kan sia om framtiden. Även för den näraliggande framtiden behövs ett starkt och modernt svenskt försvar för att ge trovärdighet åt Sveriges militära alliansfrihet och nationella självständighet. Vi sänker inte garden så länge vi inte är säkra på att freden blir bestående och att hoten mot friheten helt har upphört.

Jag vill tacka försvarsutskottet för ett konstruktivt och seriöst arbete. Trots skilda uppfattningar om hur de svarta hålen skall täckas har det varit möjligt att finna en gemensam grund. Det är viktigt att skapa balans mellan utgifter och resurser. Alla har intresse av detta. Jag vill rikta ett varmt och uppriktigt tack till alla i försvarsutskottet för klokt sökande efter de för försvaret bästa lösningarna.

Försvarsberedningens omfattande arbete fortsätter nu i intensivt tempo. Om två veckor tar jag emot den grundläggande säkerhetspolitiska rapporten. Jag ser fram emot resultatet av Försvarsberedningens arbete. De ledamöter och partier som är fortsatt engagerade i arbetet gör en ambitiös insats.

Jag vill, herr talman, verka för att underlagen, rapporterna och slutligen propositionen skall leda fram till en allmän debatt som blir bred, insiktsfull och uppslagsrik. Min förhoppning, uttalad med optimism efter årets goda erfarenhet av kontakter med försvarsutskottet, är att även riksdagen skall kunna diskutera sig fram till försvarets uppgifter och utformning på ett klokt och sakligt sätt så att en bred samsyn slutligen kan råda. Det vore, som alltid, välgörande för landet och för försvarets styrka.

Jag skulle vilja uttrycka det så här: Obegriplig oenighet i dag hoppas jag skall bli begriplig enighet i höst.

Jag vill säga några ord om den allmänna inriktningen på framtidens försvar, utan att för den skull föregripa Försvarsberedningens bedömning. Sveriges försvar skall förbli ett folkförsvar med den breda förankring som endast allmän plikt och stora frivilligrörelser kan ge. För att möta samtidens och framtidens hot behöver vi ett genom engagemang, kunnande och ansvar mobiliserat folk. Endast så kan samhällets sårbarhet begränsas och vår förmåga att stå emot olika slags attacker och hot stärkas. Detta leder i sin tur till en fortsatt betoning av värdet av totalförsvarets idé. Det militära och civila försvarets resurser måste samverka och samordnas i än högre grad.

Vi kan inte i längden leva i trygghet om våldet slår allt djupare rötter och sprider sig i omvärlden. Det internationella samfundet behöver starkare resurser för att skapa, övervaka och befästa freden. Jag vill att denna verksamhet, som utförs på FN:s och OSSE:s uppdrag, förblir en betydande och permanent verksamhet inom det svenska totalförsvaret.

Säkerhet i vår föränderliga värld handlar allt mindre om att möta militära hot stater emellan. Ökad ekonomisk sårbarhet är samtidigt ett faktum i moderna samhällen liksom stora utmaningar från social upplösning, större fattigdom och klasskillnader, internationell kriminalitet, förstörda livsmiljöer och mycket mer.

Hur skall vi möta de civilia hoten och riskerna? Det blir en avgörande fråga i utformningen av det framtida totalförsvarets uppgifter och inriktning. En sak är dock klar: De växande, farliga civila hoten bekräftar att försvarets bärande principer är riktiga. Hur skall samhället och dess medborgare kunna skyddas om vi inte har ett försvar som gör hela folket delaktigt? Om vi inte agerar i samarbete och samverkar över gränser klarar vi inte de nya hoten och riskerna.

Försvarsutskottets ordförande tog upp säkerhetsfrågorna. Därför skall jag avsluta mitt anförande med att något kommentera dem.

Varje land avgör givetvis självt sin säkerhetspolitik. Den tid är och måste vara definitivt förbi i Europa när stormakter påtvingade små länder sin vilja. Sverige är ett litet land som kräver respekt för sitt säkerhetspolitiska val. Jag har naturligtvis aldrig ens kommit på tanken att höja pekfingret och tala om för andra små länder hur de skall sköta sin säkerhetspolitik.

Ryssland får aldrig tillerkännas någon vetorätt över de central- och östeuropeiska ländernas förhållande till NATO. Samtidigt måste det nya Europa, som vi fortfarande håller på att forma, bygga på samarbete och gemensam säkerhet för alla länder.

Detta har jag poängterat. Jag har också sagt att inga nya gränslinjer får dras i Europa. Inget land får utpekas som fiende. Detta är, hoppas jag, inte kontroversiellt vare sig här i kammaren eller i Europas och Nordamerikas huvudstäder.

Gemensam säkerhet är motsatsen till militär avskräckning. Det är i första hand genom ekonomiskt och kulturellt samarbete mellan alla Europas länder som vi kan skapa en stabil fred i vår del av världen, och genom att det jämförelsevis lyckligt lottade Västeuropa ger stöd och bistånd till Central- och Östeuropas utveckling. Därför är, som jag ofta har sagt, EU:s utvidgning österut ett svenskt säkerhetspolitiskt intresse.

Det gäller också att förbättra förmågan att förebygga och bemästra kriser och konflikter. Här har OSSE, VEU och NATO liksom FN en viktig funktion att fylla. Militär alliansfrihet är den säkerhetspolitik Sverige har valt. Den ligger i vårt nationella intresse. Viktigt är också vårt aktiva deltagande i fredsbyggande samarbete och fredsfrämjande aktioner.

Detta, herr talman, är i yttersta korthet min och regeringens säkerhetspolitik i Europa.

Anf. 53 ANNIKA NORDGREN (mp) replik

Herr talman! Det militära försvaret skall anpassas till hotbilden, sade försvarsministern. Menar försvarsministern enbart det militära försvarets volym, eller att försvaret skall anpassas efter de nya hot, exempelvis miljöhot, sociala hot, rasism etc, som vi talat om tidigare?

Försvarsministern sade också att enbart genom aktiva och delaktiga medborgare kan samhällets sårbarhet minskas. Är det alltså så att de nya ekonomiska satsningar vi gör på militär och försvarsmateriel inte påverkar vår sårbarhet? Vilka skäl har i så fall försvarsministern för de satsningarna?

Anf. 54 Försvarsminister THAGE G PETERSON (s)

Herr talman! Vi vet alltför väl att den fred och stabilitet som vi åtnjuter i norra Europa inte är alla folk förunnad, inte ens i Europa. Samtidigt som vi firar 50 år av fred råder skräck och terror i Bosnien, Kosovo, Kroatien, Tjetjenien, Algeriet och många andra länder. Det internationella samfundet måste träda in.

Det finns inte bara militära hot. Det finns också civila hot. I dag tror jag att vi kan säga att de militära hoten har blivit ljusare, medan de civila hoten har blivit mörkare. När samhället utsätts för hårda attacker fordras att vi har sammanhållning och ett gemensamt samhällsansvar.

Jag vill peka på Estonias förlisning, jordbävningen i Kobe, giftet i Tokyos tunnelbana, floden Rhens översvämmade dal och delta, bombdådet i Oklahoma City. Allt ingår i en ström av tragedier som grymt illustrerar vad jag talar om. Självklart ingår många fler, smygande, men inte mindre dödliga och förgörande hot i bilden.

Avslutningsvis vill jag i min replik till Annika Nordgren citera vad Aristoteles sade: Det är sannolikt att det osannolika inträffar. Vi måste vara beredda och förberedda.

Vi måste alltså ha en samordning och ett mycket nära samarbete mellan det militära försvaret och det civila försvaret.

Anf. 55 ANNIKA NORDGREN (mp) replik

Herr talman! Jag är glad att försvarsministern pekade på att de militära hoten är mindre än de hot som försvarsministern kallar de civila hoten. Det som Aristoteles har sagt är säkert riktigt, men det innebär ju i så fall att det aldrig skall kunna ske någon nedrustning.

Försvarsministern säger att man aldrig kan veta vad som händer. Det är ju så att utan tvivel är man inte klok.

Jag menar att något som vi vet händer är att våra livsförutsättningar hela tiden försämras. De sociala hoten ökar. Klyftorna i vårt eget land ökar. Därigenom får vi stora säkerhetsrisker i framtiden som kan leda till väpnade konflikter. De enorma ekonomiska satsningar man gör på militärt försvar och på försvarsmateriel menar jag borde vara bättre investerade i andra säkerhetsfrämjande åtgärder.

Anf. 56 ARNE ANDERSSON (m) replik

Herr talman! Det är rätt som försvarsministern sade: Jag var så irriterad som det lät. Jag är tacksam för den förståelse försvarsministern visade för detta. Man kan ju tolka det på mer än ett sätt. Även när jag är riktigt vresig försöker jag dock att tala om sak och inte person.
Men jag måste ju ändå tala till försvarsministern om det är honom det gäller. Jag är glad över utfallet i den delen.

Men vad handlade det om? Jo, det handlade om det som jag inte vet någonting om men som dock har hänt i regeringen och i departementet. Jag läser två meningar ur en artikel från den 16 mars, vilket jag hoppas att talmannen må tillåta mig att göra, där det talas om tillägg till arbetsgruppernas uppdrag. I artikeln sägs om vår uteblivna medverkan i beredningsarbetet: Den belysning av svenska intressen som görs, dels som helhet, dels inom olika specifika områden bör kompletteras med

en inventering och värdering av de olika säkerhetspolitiska handlingsvägar som står till buds. I detta arbete måste hela skalan, från gårdagens mer strikta neutralitetspolitik till olika typer av stöd och samarbete, belysas.

Därefter hände någonting, och jag vet inte vad. Det var detta jag polemiserade mot och var irriterad över. Jag tyckte mig kunna läsa i artikeln från i lördags, hur den nu kunde komma till, att det polemiserades mot ett hot eller någonting som inte fanns att tillgå. Det var någon självverksamhet som bedrevs. Till förmån för vad? frågade jag mig. Men försvarsministern har rätt, det retade mig obeskrivligt. Kanske vi kan komma till rätta med detta.

Anf. 57 LENNART ROHDIN (fp) replik

Herr talman! Det var en välgörande lågmäld ton i försvarsministerns framträdande i dag. Skjuter från höften gör man tydligen i Dagens Nyheter.

Försvarsministern argumenterade vältaligt för ett deltagande i debatten, vilket jag tycker är bra. En öppen och fri debatt utan avgränsningar är viktig för demokratin. Men det rimmar väl ändå litet illa när försvarsministern, innan Försvarsberedningen ens har hunnit överlämna sin begäran till Försvarsmakten om att få olika räkneexempel belysta, dömer ut vissa deltagare i Försvarsberedningen som omöjliga att diskutera 1996 års försvarsuppgörelse med. Jag tycker att den debatten kommer litet väl tidigt.

Försvarsministern har vältaligt talat om behovet av ett fredligt samarbete men också, åtminstone för Sverige, vikten av att kunna ha ett starkt militärt försvar, om det ändå behövs. Det är precis detta som alla stater ute i Europa, bl.a. beroende på Bosnienkriget, ser som ett behov. De vill ha en säkerhetsgaranti, om det ytterst behövs.

Försvarsministern var i dag tyst även på den punkten. När jag läser Aftonbladets ledarsida i dag kan jag förstå vad det beror på. Aftonbladet skriver så här: "Natos utvidgning österut med central- och östeuropeiska länder är ett viktigt element i den nya säkerhetsstrukturen, läser vi i de nordiska utrikesministrarnas kommuniké från mötet i Köpenhamn.

Lena Hjelm-Wallén som skrev på får väl informera försvarsminister Thage G Peterson 'det gynnar inte Sveriges säkerhetspolitiska intressen att Nato utvidgas'."

Anf. 58 Försvarsminister THAGE G PETERSON (s)

Herr talman! Några vänliga ord till Lennart Rohdin: En sak är klar efter mina 26 år i riksdagen och med min kunskap om Sveriges riksdag, att jag inte tror att Lennart Rohdin kommer att gå till historien. Det skulle möjligen vara som en synnerligen obegripligt grälsjuk människa. Det är ändå den jämförelse som jag kan göra efter mina år i riksdagen.

Folkpartiets partiledare Maria Leissner har i dag kl. 11.30 per telefon meddelat mig att Folkpartiet fr.o.m. i dag permanent lämnar Försvarsberedningen.

Jag vet inte om Lennart Rohdin inte känner till detta. Har inte Lennart Rohdin kontakter med sin partiledare? Lennart Rohdin anspelade på Don Quijote, vilket var oklokt av honom. Vem som har den sorgliga skepnaden i NATO-debatten kan man faktiskt ha olika uppfattning om.

Jag beklagar naturligtvis den nya folkpartiledarens besked. Genom beskedet har Folkpartiet bekräftat att ett NATO-medlemskap är viktigare än att delta i arbetet i Försvarsberedningen. Jag kan inte göra någonting åt detta, därför att varje parti avgör om det vill vara med i Försvarsberedningen eller inte. Det är ett fritt val för Folkpartiet. Jag har inte kört ut Folkpartiet från Försvarsberedningen. Folkpartiet har gjort sitt eget vägval.

Ingen överenskommelse har brutits. Försvarsberedningen arbetar enligt de direktiv som vi kom överens om. Alla partier godkände direktiven – Moderaterna litet senare. Vi har tagit hänsyn till partiernas önskemål och synpunkter. Det var de ekonomiska alternativen som skulle utredas, inte de säkerhetspolitiska och inte frågan om militär alliansfrihet. Det har aldrig varit fråga om att utreda ett svenskt NATO- eller VEU-medlemskap i Försvarsberedningen.

Anf. 59 LENNART ROHDIN (fp) replik

Herr talman! Det är ganska förståeligt att jag inte gör det minsta anspråk på att vara expert på grälsjuka, med den korta tid som jag har varit i riksdagen jämfört med försvarsministern. Jag sade själv i mitt anförande, som jag trodde att försvarsministern lyssnade till, att vi från Folkpartiets sida efter partiledaröverläggningarna i fredags och försvarsministerns artikel i Dagens Nyheter i lördags uppfattat att dörren har smällts igen.

Det inlägg som försvarsministern nu gör bekräftar ju bara den bild som vi har av ett parti som inte i något avseende vill aktualisera frågan om svenskt NATO-medlemskap. Oavsett vad vi föreslår, fortsätter försvarsministern att tjata och påstå att det i själva verket handlar om någonting annat. Vad ger det för förutsättningar att över huvud taget föra ett samtal eller en dialog för att påverka en utveckling när försvarsministern, som ytterst ansvarig för Försvarsberedningen, i förväg har bestämt sig för vad partierna tycker, oavsett vad de säger, skriver och föreslår?

Anf. 60 Försvarsminister THAGE G PETERSON (s)

Herr talman! Jag upprepar Folkpartiets besked i dag. Genom sitt beslut har Folkpartiet bekräftat att ett NATO-medlemskap är viktigare än att delta i arbetet i Försvarsberedningen.

Jag hade utomordentligt goda kontakter och samtal med Bengt Westerberg. Det var lätt att göra upp med honom om Folkpartiets medverkan i Försvarsberedningen. Inget nämndes om NATO-medlemskap eller om att man ville föra upp frågan om den svenska militära alliansfriheten. Det är bytet av partiledare som är orsaken till att Folkpartiet har hamnat åt höger. Men det är, herr talman, Folkpartiets val.

Jag blev konfunderad på en punkt. Sedan Försvarsberedningen började sitt arbete har det varit tre partiledaröverläggningar, den senas-

te i fredags, den 5 maj. Statsministern har alltså vid tre tillfällen frågat partierna om de ville ha en ändring av svensk säkerhetspolitik och om något parti ville överge den militära alliansfriheten.

Varför har inte Folkpartiet vid dessa överläggningar framfört önskemålet om att få frågan om ett svenskt NATO-medlemskap utredd? Varför har inte Lennart Rohdin lämnat över sin begäran, som han framförde i Försvarsberedningen, till statsministern i partiledarkretsen? Ni har ju haft och har ju den möjligheten fortfarande. Jag förstår inte varför inte Folkpartiet omsätter sina uttalanden.

Varför omsätter inte Lennart Rohdin sina egna krav på en utredning om ett NATO-medlemskap till en begäran i partiledaröverläggningarna, så att frågan kan komma in i dess rätta forum och svenska folket får pröva Folkpartiets begäran på den här punkten? Det är en huvudfråga som jag tycker är väsentlig att få uppklarad under den närmaste tiden.

Anf. 61 HENRIK LANDERHOLM (m)

Herr talman! Jag vill först som en upplysning till försvarsministern göra klart att några begränsningar i vad Försvarberedningen skulle få diskutera inte finns angivna i några av de regeringsbeslut eller direktiv som givits vare sig av försvarsministern eller hans statssekreterare. Att begränsa den säkerhetspolitiska rapportens innehåll till vissa för socialdemokratin lämpliga frågor är ett påfund som man har kommit med i efterhand. Anledningen till att vi har intagit vår hållning är det nej som vi har fått på våra propåer och önskemål, som Arne Andersson just läste upp avseende utredningar i ett bredare säkerhetspolitiskt perspektiv.

Det måste vara en självklarhet att se till verkligheten när vi står inför så stora frågor som Sveriges säkerhet i framtiden. Som jag tidigare sade: Inget i direktiven, vare sig till beredningen, i regeringsbeslut, från statssekreteraren eller från försvarsministern har givit den begränsningen för beredningen. Det är viktigt för kammaren och även för försvarsministern att känna till detta.

Därmed skall jag gå över till den mera sakliga delen, om jag med saklig får inskränka mig till utskottets betänkande.

Vårens försvarsbeslut har ju den bestämda karaktären av mellanårsbeslut. Inga stora organisatoriska förändringar aviseras från regeringen. Tvärtom är det så att försvarspolitiken styrs från Finansdepartementet. Genom höstens Perssonplan fastlades vad som skulle sparas – kosta vad det kosta ville.

Försvarsministern och den socialdemokratiska utskottsmajoriteten har inte haft mycket annat val än att traska patrullo och försöka hitta hjälpliga argument för en politik som de facto innebär slöseri och dålig resursallokering.

Egentligen fattas det inga beslut nu. Det görs inga egentliga besparingar. Allt skjuts på framtiden. Bortsett från det generella sparbetinget, som är en liten del av besparingarna och som för övrigt tas ut av försvarsmakten på samma sätt som de särskilt utpekade, handlar regeringens politik om att skjuta problem och kostnader framför sig.

Att inte beställa materiel nu innebär att den måste beställas sedan, och detta till högre kostnader, eftersom materielprocessen kostar mer och mer ju mer man drar ut på tiden och river upp gamla planer. FMV:s generaldirektör, förre socialdemokratiske statssekreteraren Per Borg, har åtskilliga gånger hävdat att kortare ledtider – likt ABB:s T50-projekt och inte minst den svenska bilindustrins allt högre produktivitet – och fasthållande vid ursprungliga planer skulle spara staten miljardbelopp varje år. Dessa kan sparas eller användas till mer materiel alltefter politiskt tycke och smak. Här måste regeringen ta initiativ i stället för att spara på ett så passivt och verksamhetsförstörande sätt som man gör.

Budgetåret börjar om sex veckor. Försvaret fick någorlunda klart för sig omfattningen av besparingarna i samband med Perssonplanen, men det fick ingen inriktning förrän i budgetpropositionen – och det var förresten inte mycket till inriktning. Spara på allt som går utom grundutbildningen, var regeringens stridsrop. Och då blir det mesta pannkaka.

Försvarets kostnader är ju till allra största delen fasta, det är ju därför som det blir så här. På 18 månader går det inte att minska personalkostnaderna. Det mesta av materielen är beställd och skall levereras. Om man avbeställer får man betala skadestånd. Regementen och flottiljer ligger där de ligger, och det har vi bestämt att de skall göra. Innan försvarsministern var beredd att ens diskutera minskningar i grundutbildningen för att få en bättre balans i besparingarna i förhållandet till idiotstoppet för repövningar, var de värnpliktiga redan inkallade, och då var det för sent.

Det som man kan skjuta på är de facto bara nya beställningar av materiel och att ställa in repövningar, samtidigt som det mesta annat av rörliga kostnader i form av verksamhet sätts på sparlåga. På så sätt gör man av med en massa pengar, för försvarsmakten närmare bestämt drygt 59 miljarder, men man förlorar långt mer i effekt än vad man drar in till den gemensamma kassakistan. Detta är alla försvarspolitiker medvetna om.

Varför är då repövningarna så viktiga för oss moderater? Jo, därför att de är själen i försvarets förbandsomsättning och de är en hjärtpunkt i det folkliga försvarets förankring. Genom att inställa nästan all reputbildning ger utskottet signalen att det inte är viktigt och att vi i det mesta kan acceptera att vänta och se. Det är inte bra. Samtidigt – om man vill fullfölja FB 92 helt eller i delar – måste ju förbanden repövas senare i alla fall. Kostnaderna uppstår oavsett hur man gör. Därför är den socialdemokratiska besparingen ineffektiv och stämmer illa med de självklara behov av långsiktighet som också försvarsministern i sina bästa stunder brukar framhålla.

Det gäller också konsekvensen av att regeringen har valt att inte följa sin egen expertgrupps råd vad gäller förverkligandet av syftena i priskompensationssystemet. Den moderata uppfattningen, som Arne Andersson har framhållit, är tydlig och klar. Vårt budskap till regeringen är: Rör inte repövningarna, och se till att under budgetåret lägga fram förslag till hur de planerade materielbeställningarna, som nu

skjuts upp, skall kunna göras redan under dessa 18 månader, genom t.ex. försäljning av statlig egendom inom eller utanför försvarssektorn.

När det gäller de upplånade pengarna för nästa budgetår accepterar vi omfördelningen, men minns även där att dessa pengar är tagna från verksamhet som är inplanerad för nästa år.

Inför nästa försvarsbeslut finns stora och avgörande vägvalsfrågor. Jag tror att vi alla här i kammaren och i försvarsutskottet är på det klara med att oavsett om vi avsätter mer, mindre eller lika mycket pengar till försvaret som i dag så kommer kvantiteten, volymen av försvarets storlek, att bli mindre. Det är nödvändigt, inte därför att uppgifterna har blivit mindre utan därför att de förband vi har skall kunna lösa sina uppgifter. Officerare och värnpliktiga skall ha rätt till den bästa utrustning som finns att få för pengar. De är beredda att offra sina liv för den övriga befolkningens skull. Dålig utrustning och dålig utbildning är moraliskt oförsvarbart. Försvaret av Sverige bör inte ens till någon del bygga på en halvutbildad milis, om detta innebär att resurser tas från de kvalificerade förbanden.

Försvarsbeslutet 1992 var i vissa avseenden litet väl lyckosamt. Det gäller inte minst den yttre bilden. Den ger rätt bild av besluten, men jag tror att det är svårt både för medierna och för allmänheten att få klart för sig att besluten inte är verklighet. I verkligheten återstår det mesta av förbandsutbyggnad och materieltillförsel att genomföra. Det kommer att ta många år innan kvalitetsprofilen i FB 92 faktiskt blir verklighet. Vi måste vara på det klara med att den fortsatta förnyelsen också kommer att kosta en del pengar.

Sju moderata reservationer har fogats till betänkandet, varav Arne Andersson har yrkat bifall till tre, för att inte i onödan uppta kammarens tid. Jag instämmer i Arne Anderssons yrkanden.

När det gäller Sveriges framtida säkerhetspolitiska vägval kan jag inte annat än beklaga regeringens kombinerade rigiditet och snarstuckenhet. Vägran att se verkligheten leder sällan till något gott. Den breda analys som vi har krävt av olika säkerhetspolitiska handlingsvägar och dessas konsekvenser för svenska mål och intressen i säkerhetspolitiken borde egentligen vara en självklarhet.

Jag kan förstå att socialdemokraterna vill glömma omvärlden, eftersom den utveckling som skett under de senaste tio åren gått så stick i stäv med socialdemokratiska verklighetsuppfattningar. Baltikum har blivit fritt, trots socialdemokratiska uttalanden och socialdemokratisk politik. Sovjetdiktaturen, vilken man i början av 80-talet förväntade sig att leva i gemensam säkerhet med, har fallit. Marknadsekonomin har, oftast hand i hand med demokratin, gjort segertåg över alla kontinenter utom, och det beklagar jag, i Afrika.

Jag förstår att det är svårt och att det tar tid att ompröva kålsuparteorin om landet lagom mellan öst och väst, lika svårt som det är att ompröva den tredje vägens ekonomiska politik mellan planekonomi och marknadshushållning. Men jag kan inte förstå hur det kan vara bra för Sverige att nyttja och fordra besvärjelser snarare än allsidiga belysningar i säkerhetspolitiken.

Jag hoppas alldeles uppriktigt och ärligt att socialdemokratin kan återgå till samförstånd kring säkerhetspolitiken efter det att de hetaste känslorna i neutralitetsdebatten har lagt sig. Det vore anmärkningsvärt om pragmatikern Ingvar Carlsson blir den första svenska statsminister i modern tid som misslyckas med att samla partierna i säkerhetspolitiken och skapa förutsättningar för samarbete också i försvarspolitiken.

Vi moderater samarbetar gärna, men vi är inte beredda att intill förnedring dansa efter statsministerns pipa. Att utan ifrågasättande traska på upptrampad stig efter Ingvar Carlsson torde mest vara att likna vid att följa råttfångaren från Hameln. Resultatet torde bli lika förskräckande för de som följer efter.

När det gäller försvarsindustrin är det vår uppfattning att regeringen måste sluta smyga i buskarna. Världen förändras och våra samarbetsmönster med den. Detta ställer nya krav på regelverket för försvarsindustrin. Förhoppningsvis kommer det efter hand ett allt närmare europeiskt samarbete också på detta område.

Men den verklighet som vi har omkring oss stämmer dåligt överens med Mats Hellströms uttalanden om ökad restriktivitet, kombinerade med regeringens totala oförmåga att få fram en ny krigsmaterielinspektör. Det har nu gått åtta månader sedan Gunnar Lundh lämnade den stolen, och sjabblandet kring tillsättandet av en ny rådgivande nämnd gör att regeringens förtroende på det här området är ifrågasatt. Vårt budskap är: handla, ge besked, regera! Det är ett samstämt besked från oss som ser försvarsindustrin som en viktig nationell tillgång, inte bara i ord utan också i handling.

Det är vår uppfattning att också försvarsministern måste engagera sig i försvarsindustripolitiken, och inte överlåta denna på Näringsdepartementet. Inte minst i internationella sammanhang behövs stöd från regering till regering. Här räcker Thage G Peterson ännu inte till, men det finns tid för förbättring. En tydlig deklaration med det innehållet vore på plats i dagens debatt.

Vi tycker att det är anmärkningsvärt att den civila delen av totalförsvaret skall spara mindre, när man nu har valt att spara. När det gäller skyddsrummen använder vi samma argument för att spara som socialdemokraterna använde i opposition. Skillnaden är att vi nu har argument för att göra dessa besparingar genom en omfattande studie från FOA och Räddningsverket.

Vårt alternativ, herr talman, är att fullfölja FB 92 i väntan på en bred och fullödig säkerhetspolitisk analys som skall staka ut vägen för framtiden. Först efter denna, och med underlag från myndigheterna, kan det finnas motiv till förändringar av den inriktning som lagts fast.

Den socialdemokratiska politiken dikteras tyvärr varken av säkerhetspolitiska skäl, vilket jag visade tidigare i mitt anförande, eller av omtanke om försvaret. Detta är till olycka för landet.

Anf. 62 BRITT BOHLIN (s) replik

Herr talman! Jag kan inte undgå att säga att det börjar kännas litet tröttsamt och jobbigt att ständigt få vara spottkopp och måltavla för moderater och folkpartister på dåligt humör.

För sju månader sedan hade det här landet en moderatledd regering med en moderat försvarsminister. Den regeringen kunde sätta i gång vilka utredningar den önskade. Om det var så att man ville utreda ett NATO-medlemskap, varför gjorde man inte det då, för sju månader sedan, och varför är man så sur nu?

Nu är man bitter över att Ingvar Carlsson inte har lyckats samla ihop alla krafter kring försvarspolitiken. Ja, det kan man uttrycka bitterhet över, och det har vi gjort också och beklagat det. Ännu mer beklagansvärt var kanske att Carl Bildt aldrig ville tala med oss om säkerhetspolitik över huvud taget. Det tycker jag är en liten svart plump i den säkerhetspolitiska miljön och historien.

Henrik Landerholm talar om att de direktiv som skulle ligga till grund för beredningens arbete inte hade några begränsningar. Det står inte inskrivet att vi inte skulle syssla med barnomsorg och andra frågor som rör andra politikområden. Det behöver väl heller inte skrivas att ramen för vårt arbete är det beslut som riksdagen nyss har varit överens om när det gäller Sveriges säkerhetspolitik i grunden. Det är ju inte så, Henrik Landerholm, att det bara är socialdemokratin som tycker att detta är en märklig debatt. Det är ganska många partier som tycker det och gnetar på för att försöka vara konstruktiva i det här arbetet.

När det gäller priskompensationen, Henrik Landerholm, gör det mig smått upprörd att man säger att vi socialdemokrater inte har lyckats förstå och ändra på priskompensationens syfte och dess inre andemening och själ. Vad vi har gjort är att fullfölja exakt det priskompensationssystem som riksdagen 1992 beslutade sig för. Exakt det har vi gjort. Det kan ha varit så att det fanns andra syften bakom det än vad riksdagen nu har beslutat, men det är litet för svårt för oss att gnugga på kristallkulan och förutse dessa syften.

Anf. 63 HENRIK LANDERHOLM (m) replik

Herr talman! Vad gäller säkerhetspolitiken vill jag göra klart att i de direktiv som Försvarsberedningen hade finns inte den begränsning som Britt Bohlin talade om. För mig kan framläggandet av en säkerhetspolitisk rapport inte innebära något annat än att man faktiskt tittar på den säkerhetspolitiska verkligheten, och i den säkerhetspolitiska verkligheten finns alternativa vägar för Sverige.

Carl Bildt lyckades samla nationen kring ett säkerhetspolitiskt beslut våren 1992. Alla partier utom Vänsterpartiet röstade för det som statsministern inledningsvis föreslog som sedermera behandlades i utrikesutskottet och till sist blev riksdagens beslut. Det var vi överens om. Jag beklagar om Ingvar Carlsson, på grund av sin rigiditet och på grund av socialdemokratins stelbenthet och behov av en yttre fiende att gräla med i den här frågan, inte skall klara av den saken.

När det gäller frågan om priskompensationssystemet har Britt Bohlin både rätt och fel. Rätt i bemärkelsen att priskompensationssystemet förvisso har följts, till punkt och pricka, när det gäller teknikaliteterna, dvs. att regeringens förslag följer bokstäverna och siffrorna i de olika index som finns i beslutet.

Men precis som den av regeringen tillsatta expertgruppen föreslog – vi fick resultatet i början av mars – hade försvarsmakten rättmätigt planerat in 2,7 miljarder mer för sin verksamhet och borde ha fått kompensation för detta.

Vi menar att det nu är regeringens uppgift, och riksdagens uppgift i första hand, att anslå de medel som vi har föreslagit till försvarsmakten. Det ger möjlighet att genomföra den repetitionsutbildning som Socialdemokraterna har tagit bort mellan 80 och 90 % av.

Vi menar att regeringen under den 18-månadersperiod vi nu står inför måste leta efter varje möjlighet att sälja statlig egendom inom eller utom försvarssektorn för att genomföra de materielbeställningar som man annars bara skjuter på. Kostnaderna skall ju ändå tas ut. Jag måste fråga Britt Bohlin: Håller Britt Bohlin inte med mig om att det är till mycket stor nackdel för den totala resursallokeringen till försvaret att ständigt skjuta saker och ting på framtiden och få betala mycket mer i morgon än vad vi hade fått göra i dag?

Anf. 64 BRITT BOHLIN (s) replik

Herr talman! Den nuvarande regeringen har för vana att följa riksdagens beslut vad gäller det som Henrik Landerholm litet föraktfullt kallar teknikaliteter. Det är faktiskt ett riksdagsbeslut vi talar om. Det är riksdagen som styr hur regeringen hanterar dessa frågor, inte försvarsmakten, det tror jag är väldigt viktigt att slå fast. I annat fall kan en regering lätt hamna i det ogynnsamma läge som många andra gör, att sitta inför KU-skranket, och det är inte särskilt trevligt.

När det gäller materielbeställningarna har vi kunnat konstatera att många av de besparingar som vi där gör inte får så negativa konsekvenser utan går helt klart att leva med. Det kan t.o.m. i vissa fall vara bra att dämpa takten något. Men det är alltid svårt att omplanera en verksamhet som man utgått ifrån. Men den här besparingen är fullt ut möjlig att leva med.

Vad vi har gjort utöver detta är att vi bestämt oss för att vi inte rör grundutbildningen, av skäl som försvarsministern har berättat om, men också av det skälet att vi ur säkerhetspolitisk synpunkt har svårare att veta vad som händer långt fram i tiden. Men de krigsförband som nu utbildas skall verka och fullgöra sin roll i krigsorganisationen. Det är lättare att säga att vi vet att det inte finns något militärt hot mot Sverige, alltså behöver vi inte ha så höga operativa krav på de förband som agerar just nu. Det är ett viktigt skäl till att vi kan spara på reputbildningarna.

Sedan vill jag påstå att det inte är ett idiotstopp för repövningarna, som Henrik Landerholm säger. Vi har fortfarande repövningar för alla dem som har en uppgift framför sig, t.ex. att åka till Bosnien, och andra förband som har en uppgift i vår beredskap.

Anf. 65 HENRIK LANDERHOLM (m) replik

Fru talman! Om inte inställande av närmare 90 % av repetitionsövningarna är ett idiotstopp vet jag inte vad som är ett idiotstopp.

Avvägningen mellan grundutbildning och reputbildning kan vi diskutera länge. Jag vill bara säga att regeringens idiotstopp – förlåt uttrycket – i det hänseendet i budgetpropositionen var felaktigt när vi nu känner till konsekvenserna av att regeringen inte valde att kompensera försvaret med de 2,7 miljarder som expertgruppen faktiskt föreslog.

I januari förutsatte vi att regeringen skulle återkomma i kompletteringspropositionen och tillföra nya medel. Det gjorde man inte, och det får vi naturligtvis acceptera. Men de konsekvenser som detta får i form av uppskjutna materielbeställningar går visst att leva med, men kostnaderna skall tas i alla fall. Då blir notan avsevärt större. Merkostnader på 10-20 % blir resultatet av att dra ut på tiden, att dra ut betalningslinjalerna. Ingen regering som har hanterat försvarspolitiken har undvikit detta medel. Men vi måste likväl vara medvetna om konsekvenserna av att handla på detta sätt. Nog går det, men det blir dyrare, och kostnaderna måste till slut tas i alla fall.

När det sedan gäller säkerhetspolitiken noterar jag att Britt Bolin genom sin tystnad vidimerar det uttalande om beredningens uppgifter som jag tidigare gjorde.

Anf. 66 EVA FLYBORG (fp)

Herr talman! Jag skall börja med att säga att jag ställer mig bakom samtliga de folkpartireservationer som finns i betänkandet men yrkar för tids vinnande bifall enbart till reservation 37.

Herr talman! Vi har redan tidigare i denna debatt utvecklat vår övergripande syn på svensk försvarspolitik. Jag skall därför helt inrikta mig på frågan om den allmänna värnplikten. Vår utgångspunkt är att värnplikten i Sverige måste inriktas på kvalitet och jämställdhet, inte på kvantitet och främjande av gamla förlegade könsroller.

Ett litet land som Sverige måste tillvarata all den kompetens som landet förfogar över och inte välja bort halva nationen innan man ens har prövat dugligheten. Det finns inte några sakliga hållbara skäl till att hålla fast vid värnplikt endast för män. Vi i Folkpartiet anser att det är dags att införa värnplikt också för kvinnor. Först då kan man med trovärdighet tala om en allmän värnplikt. Om det är den folkliga förankring som försvarsministern så desperat söker, trots minskat antal inkallade, är detta i sanning ett förslag att applådera. Peterson får i ett enda slag fyra miljoner svenskar ytterligare djupt involverade i försvaret av landet.

Tre skäl vill jag anföra som huvudargument för kvinnors värnplikt.

Det första skälet är kvaliteten. Vi anser att hela årskullen, både flickor och pojkar, skall stå till landets förfogande för både civila och militära pliktutbildningar. Det säger sig självt att om man dubblerar mängden människor att välja från, kan man höja kvaliteten avsevärt.

Sannolikt kommer en stor del av platserna att fyllas med ungdomar som själva önskat sig utbildningen och resterande platser fyllas med hjälp av pliktlagen. Hur fördelningen då skulle bli mellan kvinnor och män är omöjligt att ange på förhand. Tolkar bör t.ex. i första hand tas ut bland dem som redan har en sådan utbildning eller sådana förkunskaper. Om det sedan är en man eller en kvinna har ingen som helst bety-

delse. I andra befattningar kan medicinsk, datateknisk eller kemisk utbildning vara avgörande och inte vilket kön den kvalificerade personen har.

I fråga om fysisk styrka och uthållighet är skillnaden mellan individer stor, långt större än genomsnittsskillnaden mellan könen. Sannolikt kommer dock långt fler män än kvinnor att tas ut till fysiskt krävande befattningar. Men poängen är att uttagningen just i detta fall har utgått från individen och inte från könet. Just individtänkandet får nu för tiden allt större genomslag även inom den moderna krigsmakten. Att blanda flickor med pojkar garanterar dessutom en större mångfald i tänkandet och i sättet att lösa problem och krigsuppgifter. Trots allt är det så, att när alla tänker lika är det ingen som tänker. Folkpartiet har alltid förordat mångfald framför enfald.

Det andra skälet är jämställdhet. I pliktlagen tillmäts individens kön större vikt vid uttagningen än kompetens, utbildning, fysiska och inte minst psykiska egenskaper. Detta är ett kraftigt avsteg från den strävan vi har att bygga ett jämlikt och jämställt samhälle.

Det är också ett avsteg från den liberala strävan att ta bort konstlade skillnader i samhällets behandling av kvinnor och män. Dessa strävanden går ut på att den enskilda individen varken skall gynnas eller missgynnas beroende på könet. De egna kvaliteterna och kompetensen skall vara det som avgör. För oss liberaler är det angeläget att män och kvinnor behandlas lika. Det som måste motiveras är undantag från denna princip.

Särskild vikt bör därför läggas vid hur Sverige som nation och statsmakt ser på sina unga kvinnor och män. Detta synsätt anger för alla andra i samhället hur kvinnor och män skall bemötas, bedömas och behandlas – kort sagt, vad man är värd och vad man duger till. Det är på detta, och på tusen andra sätt, som attityder grundläggs, fördomar legitimeras och könsroller cementeras. Därför är det av yttersta vikt att staten behandlar alla lika, både flickor och pojkar.

Det tredje huvudskälet är rättvisa. Vill man ha rättigheter måste man också acceptera lika skyldigheter. Det är inte rättvist att pojkar skall plikta med ett år i statens tjänst, medan kamrater går fria bara för att de råkar vara flickor. Tvärtom är det knappast heller rättvist att enbart pojkar ges tillträde till de goda ledarskapsutbildningar som många av försvarets befattningar ger möjlighet till.

Kvinnors rätt att försvara sig är något man sällan talar om. Vi är mer vana vid att se kvinnan som ett offer, såväl i krig som i fred. Men som jag ser det är det alla kvinnors rätt att lära sig att försvara sig själva, sitt land och sin familj. Vad är det för gudomlig lag som säger att den rätten bara är mannens? Det hela handlar egentligen bara om attityder och traditioner som har tillåtits att leva kvar utan att ifrågasättas av den moderna utvecklingen och verkligheten. Vi politiker måste gå före, utmana fördomarna och föråldrade system så att de utvecklas och förbättras i takt med tiden.

Herr talman! Jag har i mitt anförande valt att tala om tre huvudskäl till att också kvinnor måste omfattas av den militära delen av pliktlagen. Dessa är kvalitet, jämställdhet och rättvisa. Utskottsmajoriteten

har tyvärr valt att inte ta ställning i denna fråga, utan hänskjuter den till Försvarsberedningen för en eventuell behandling där. Det tycker jag är fel. Vi måste utan dröjsmål likställa kvinnor med män även inom försvaret.

Rätt man på rätt plats är ofta en kvinna – även i försvaret!

Anf. 67 BIRGER SCHLAUG (mp)

Herr talman! Ledamöter, alla ni på läktaren, eventuella radiolyssnare och TV-tittare! Jag ägnar mig mest åt ekonomisk debatt och åt finanspolitisk debatt. När jag hör den här försvarspolitiska debatten blir jag rädd.

Plötsligt finns det en otrolig mängd pengar för den offentliga sektorn, nämligen till det militära försvaret, till materielbeställningar och till inköp av vapen. Då finns pengar i den offentliga sektorn. Vi har t.o.m. hört den ena moderaten efter den andra säga att det skall satsas mer i den offentliga sektorn, i den militära delen, den som handlar om vapen, ubåtar, flygplan och robotar.

För några veckor sedan hade vi en stor socialpolitisk debatt i det här huset. Då beklagade många från olika partier att man måste göra det man gjorde. Man beklagade att man måste skära i barnbidragen, att man måste minska anslagen till kommuner, så att skola, vård och omsorg drabbas. Man beklagade att man måste skära för landstingen, man beklagade att man för Sveriges ekonomis skull måste skära för de sämst ställda, även om det ledde till ökade ekonomiska klyftor mellan människor.

Ingela Thalén sade i debatten den 26 april att vi inte har råd att låna till välfärden. Men nu har plötsligt samma partier råd att låna och att de närmaste åren inteckna skattemedel upp till 55,8 miljarder kronor för inköp av militär materiel.

Med den vårbudget som regeringen har presenterat och som den här kammaren snart skall diskutera, med alla de smärtsamma förändringar för väldigt många människor som den innebär, sparar man 3,6 miljarder. I dag skall vi fatta beslut om att regeringen skall beställa materiel för 55,8 miljarder. Så här kan vi faktiskt inte ha det. Vi kan inte ha ett system där det militära försvaret nästa budgetår kostar ca 60 miljarder. Vi kan inte ha det på det sättet när man samtidigt skär på de sociala områdena. De sociala hoten är nämligen större än de militära.

Dessutom har vi inte råd. Statsskulden är stor, budgetunderskottet är stort. I dag, just precis i dag, skriver socialförsäkringsminister Anna Hedborg i Svenska Dagbladet och berättar om varför hon måste göra de smärtsamma indragningarna för sjuka och gamla, för vård och skola. Hon skriver så här: "Det i dag största hotet mot välfärden är det ofattbart stora budgetunderskottet och därav följande statsskuld. Statsskulden är i dag nära 1 400 miljarder. Det är svårt att fatta redan hur mycket pengar en enda miljard är. 1 000 kronor om dagen kan man kanske föreställa sig. En miljard är 1 000 kronor om dagen i 3 000 år! I dag lånar vi drygt en halv miljard om dagen.

Bara för att betala räntan på statsskulden skulle alla svenskar i arbetsför ålder behöva betala ungefär 1 000 kronor i månaden. – – – Men

så länge vi fortsätter att låna till räntan skjuter vi en växande summa framför oss. Att i all evighet betalas av oss och våra barn om vi inte betalar av på statsskulden."

Därför skär man i de sociala systemen.

Det är svårt att fatta vad en enda miljard är, skrev Anna Hedborg. Framför oss här i kammaren ligger nu stora buntar med "tusenlappar". Ändå utgör de här buntarna bara en enda promille av det riksdagen ger regeringen tillstånd att köpa vapen för – för lånade pengar, som vi skall betala ränta på.

Herr talman! Det ekonomiska hotet är stort i Sverige. Vi är inte herrar i eget hus, brukar Göran Persson säga. Det är rätt. Det ekonomiska hotet mot vårt land är större än det militära. Det är så stort att Miljöpartiet i sin budget skär betydligt mer än regeringen, men på ett socialt anständigt sätt. Vi vet att det sociala hotet är betydligt större än det militära.

För ungefär en vecka sedan träffade jag på vägen mellan riksdagen och min bostad här i Stockholm Jessica. Jessica är 14 år. Hon snurrar ofta runt på kvällarna i Stockholms city. Hon är på väg att hamna väldigt snett. Jag har träffat henne två gånger under mina vandringar, ofta sent på kvällarna.

Skolan räcker inte till. Den kringpersonal som tidigare fanns på skolan är till stor del avskedad. Även den kille på skolan som hade ett speciellt ansvar för Jessica är avskedad.

Skolan måste spara, för kommunen måste dra in. Jessica är nu på väg ut ur det goda samhället och på väg mot ett totalt utanförskap.

Staten måste spara på kommunerna, säger riksdagen och lånar mångmiljardbelopp för att köpa militärradarn Arthur och pansarvärnsroboten Bill.

Förra veckan fick jag ett brev från Elsa Anderssons dotter. Elsa Andersson är 92 år. Hon har förmodligen i sitt liv gjort mer för Sveriges välstånd än vad alla vi i denna kammare har gjort. Hon har fött och fostrat fem barn under små förhållanden och slitit för brödfödan. Hon har hoppats på en värdig vård när hon blir gammal. Hennes dotter berättar i sitt brev att det har blivit så litet personal på sjukhemmet att modern får ligga i sin egen avföring i flera timmar. Vi har inte råd att ta hand om Elsa Andersson.

Staten måste spara, säger riksdagen och lånar mångmiljardbelopp för att köpa ubåten Flundran och nya vapensystem till flygplanet JA 37.

I samband med vårbudgeten ringde en förtvivlad förälder. Han är arkitekt och arbetslös. Frun är undersköterska, och hon är också arbetslös. De har fyra barn. Genom de besparingar som regeringen driver igenom när det gäller a-kassa, barnbidrag och flerbarnstillägg för att spara – eftersom den offentliga sektorn måste skäras ned – håller familjen på att gå sönder. De lever under en ekonomisk stress som de inte klarar. Barnen blir de som drabbas.

Staten måste spara, säger riksdagen och lånar mångmiljardbelopp för att köpa pansarskott och militära flygplan.

Vi måste tänka om när samhället ser ut som det gör. Vi måste inse att de sociala hoten är större än de militära, att klyftorna är på väg att

öka, att våldet ökar, att rasismen ökar, att känslan av utanförskap ökar och att hela demokratins grundvalar därmed hotas – inifrån, inte utifrån.

Det är inte ekonomiskt rationellt att inteckna så mycket av ekonomiska resurser i militär materiel som riksdagen här vill göra. Det är socialt oanständigt att skära i välfärdens kärna, öka den sociala oron, spä på statsskulden och ge marknaden fel signaler. Det är ju det som blir effekten av att vi satsar så väldigt mycket på det militära försvaret.

Det är lustigt att marknaden skulle reagera mera negativt om vi satsade på social infrastruktur och investerade i ett gott socialt samhälle men att marknaden skulle reagera mindre häftigt om vi gjorde samma investeringar i det militära. Men argumenten för nedskärningarna på det sociala området var ju att vi skulle lugna marknaden. Skulle marknaden inte bli lika lugn om vi faktiskt skar rejält i det militära försvaret och inte intecknade 50–60 miljarder kronor under de närmaste åren för köp av militära vapen?

Socialminister Ingela Thalén sade under den socialpolitiska debatten: Det är när det råder brist i kassan som solidariteten sätts på prov. Det är när vi måste prioritera bort någonting som vår känsla för rättvisa prövas.

Det tråkiga är att det är så få socialpolitiker här i dag – de sade ju att de inte hade några pengar.

Det är kanske också synd att det är så få försvarspolitiker i socialutskottet. Kanske hade besluten blivit bättre och kanske hade man sett helheten om det inte hade varit på det sättet.

När det är brist i kassan måste man prioritera, sade socialministern. Men hur kan man prioritera ubåten Flundran före barnomsorgen? Hur kan man prioritera Arthur före sjukvården? Hur kan man prioritera Bill före skolan?

Alla vackra ord i socialpolitiska debatter och alla visa ord i ekonomiska debatter blir gärna floskler när man tittar på hur vi slösar med pengar i den här debatten.

Jag skulle vilja ha ett förtydligande från Annika Nordgren, som ju sitter med i försvarsutskottet. Vet fler än Annika Nordgren i försvarsutskottet att det beträffande bemyndigandet om 55,8 miljarder, där regeringen kan köpa ny materiel, finns ungefär 20 miljarder som är helt nya pengar som inte är uppbundna? Är det på det sättet?

Anf. 68 BRITT BOHLIN (s) replik

Herr talman! Jag tycker att det är en traumatisk och svår upplevelse att några ledamöter av Sveriges riksdag medvetet försöker föra de andra ledamöterna bakom ljuset och använder sig av osanningar och ljuger.

Hade Birger Schlaug deltagit i den här debatten från dess början fram till nu, hade han kunnat lära sig ett och annat om beställningsbemyndiganden och om hur det går till i riksdagen. Att påstå att vi i dag skulle beställa ny materiel för 55,8 miljarder är fruktansvärt lögnaktigt. Det är skamligt att påstå något sådant och att upprepa det i denna kammare.

Anf. 69 BIRGER SCHLAUG (mp) replik

Herr talman! Jag har faktiskt varit här precis hela dagen och lyssnat på hela debatten. Jag blir litet chockad när jag ser hur ett visst utskott här i riksdagen svänger sig med mångmiljardbelopp, medan andra utskott måste skära ned betydligt mer. Det är därför jag tycker att det är värt att försöka få ett helhetsgrepp.

Som jag sade förut är det så att i det här bemyndigandet t.ex. – förutom de vanliga årliga anslagen till militären på ungefär 60 miljarder kronor det här budgetåret, där Miljöpartiet vill skära ned med 7 miljarder kronor – binder man redan nu upp skattemedel för framtiden. Detta är väldigt farligt för svensk ekonomi.

Om vi i stället hade låtit bli att skära i barnbidragen för de sämst ställda i Sverige och inte hade brutit ned sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen för dem som har små inkomster, då hade deras köpkraft kunnat öka eller hållas kvar. Det hade lett till att ekonomin inte hade hämmats. Nu drar man undan medel och satsar i stället på något så improduktivt som det militära försvaret.

Anf. 70 BRITT BOHLIN (s) replik

Herr talman! Jag tar gärna en allmänpolitisk debatt med Birger Schlaug vilken dag och vilket ögonblick som helst. Men i dag är vi här för att debattera försvarsutskottets betänkande nr 4, och det tänker jag hålla mig till.

Anf. 71 BIRGER SCHLAUG (mp) replik

Herr talman! Det stora problemet är just det som jag inledde med, att det är viktigt att man har någon sorts helhetssyn. Det är tragiskt när socialpolitikerna står här i kammaren och säger att det inte finns några pengar.

Det finns ju pengar inom andra sektorer. Därför tror jag på fullt allvar att det vore ett bra förslag om ledamöter bara fick sitta i samma utskott två mandatperioder och sedan fick byta. Jag tror att den politiska helhetssynen skulle öka på det sättet.

Anf. 72 JAN JENNEHAG (v) replik

Herr talman! Jag håller med Birger Schlaug om att det är nödvändigt att minska anslagen till det militära försvaret. Jag håller också med Birger Schlaug om att dessa kostnader till en del är utbytbara mot samhällets utgifter inom låt oss säga den sociala sektorn, familjebidragssystemet eller andra delar av välfärdssystemet som vi anser vara viktiga.

Däremot är det naturligtvis inte så att summan av beställningsbemyndigandena är utgifter i nästa års budget. Utgifterna i nästa års budget är enligt Miljöpartiets version 7 miljarder kronor mindre än i regeringens förslag.

Birger Schlaug talade om det sociala ansvaret. Också här finns ju ett ansvar; att peka på vilka organisationsförändringar som skulle göra det möjligt att spara dessa 7 miljarder.

Vilka ingrepp i krigsorganisationen är Miljöpartiet berett att ta ansvar för, och vilka utbildningsställen skall få slå igen? Med andra ord: Vilka regementen skall vi lägga ned under de kommande 18 månaderna?

Beställningar av materiel har till karaktär, som jag var inne på i mitt huvudanförande, en sådan vikt för svensk industri att det naturligtvis inte handlar om utbytbara pengar för familjebidragssystemet och annat. Vi måste hitta andra lösningar för detta.

Den typen av argumentation som jag tycker att Birger Schlaug här har fört ställer jag mig inte bakom. Jag tycker inte att den är seriös, så att vi får respekt för våra åsikter vad gäller finansiering av det militära försvaret.

Anf. 73 BIRGER SCHLAUG (mp) replik

Herr talman! Om vi nu som Miljöpartiet vill skall skära 7 miljarder direkt i det militära försvaret, och vi anser att riksdagen inte skall ge regeringen bemyndigandet att få inteckna skattemedel, säger vänsterpartisten här att vi måste tala om hur det drabbar. Det kanske drabbar något regemente. Hur viktigt är det? Det kan man diskutera.

Alternativet om man använder pengarna på det här sättet är att vi inte behöver peka ut vilket sjukhus som i stället drabbas, eller vilken kommun som i stället skall drabbas. Alla kommuner drabbas, och inte bara en kommun där det ligger ett regemente. Alla kommuner kommer att drabbas. 30 000 människor kommer att få gå från kommuner och landsting. Det är människor som arbetar i vård, omsorg, skola och miljöförvaltning. De kommer att få gå.

Är det inte dags för Jan Jennehag att fråga sig om det är rimligt? Om vi har en viss pott pengar måste vi använda dem på ett visst sätt. Politik är, precis som socialministern sade i den socialpolitiska debatten, att prioritera. Vad skall man använda pengarna till?

Jag menar att det finns viktiga delar i den offentliga sektorn, och jag tror att Jan Jennehag håller med mig. Men det finns också andra, improduktiva delar i den offentliga sektorn, och de delarna måste vi skära ner. Vi måste använda pengarna på bästa sätt. Då minskar både de sociala och ekonomiska hoten mot Sverige.

Anf. 74 JAN JENNEHAG (v) replik

Herr talman! Jag håller med om det sista. Men jag hävdar envist att vi inte kan få respekt vare sig hos oss själva eller hos våra meningsmotståndare om vi påstår att summan av beställningsbemyndiganden är utbytbara mot utgifter i nästa års budget för den sociala sektorn.

Anf. 75 BIRGER SCHLAUG (mp) replik

Herr talman! Men kära Jan Jennehag, problemet är att man intecknar framtida skatteintäkter. Det är det som är det stora problemet. Man intecknar framtiden och hämmar på det sättet ekonomin. Det är det avgörande felet.

Dessutom säger Jan Jennehag att om man kritiserar det majoriteten här gör, får vi inte respekt. Jag tror visst att vi får respekt om vi säger:

Flytta pengarna till sjukhusen där pengarna gör nytta. Flytta dem till social omsorg, till barnomsorg och skola. Om vi inte skär i välfärdens kärna får vi respekt.

Gå ut på gatan och fråga vem som helst om de anser det rimligt att satsa så pass mycket pengar på upprustning och ny militär materiel när andra delar av den offentliga sektorn får skära så hårt. Gå ut och fråga vem som helst på stan, och Jan Jennehag kommer att bli förvånad hur man svarar. De flesta anser att det är fullständigt vansinnigt.

Den respekten har i varje fall jag och Annika Nordgren fått i dag efter DN-artikeln i morse. Det kan jag tala om för Jan Jennehag.

Anf. 76 ANNIKA NORDGREN (mp) replik

Herr talman! Birger Schlaug ville ha ett förtydligande från mig. Han frågade mig om de andra ledamöterna i utskottet var medvetna om att riksdagen i dag kommer att ge detta bemyndigande, dvs. att majoriteten i riksdagen ger detta bemyndigande till regeringen. Jag får verkligen hoppas att ledamöterna i försvarsutskottet är medvetna om vad vi har skrivit i betänkandet.

Vi prioriterar olika vilka hot vi skall möta, dvs. mot vilka hot man vill satsa resurser, pengar och kraft. Jag liksom Birger Schlaug och Miljöpartiet ser, som vi också har sagt här i dag båda två, de sociala hoten och de miljömässiga hoten som större än de militära hoten.

Anf. 77 IRÉNE VESTLUND (s)

Herr talman! Jag tror att jag behöver återföra debatten till de hotbilder som vi faktiskt just nu är samlade för att diskutera. När jag börjar detta anförande vill jag också gärna referera försvarsutskottets betänkande. Vi börjar med att säga: Regeringen betonar att det civila försvarets förmåga att lösa sina uppgifter i hög grad grundas på det fredstida samhällets utveckling. Det är självklart att då ingår också de civila hoten.

Försvarsministern var här tidigare i dag. Han tog på ett mycket positivt sätt upp just det civila samhället och det civila försvaret. Försvarsministern har också ett känt engagemang i det folkliga försvaret och frivilligorganisationerna. Han värnar om dem, och han gör det i god socialdemokratisk anda.

Det har här inte talats så mycket om demokratin i sig annat än att vi har talat om att demokratin också behöver genomföras i vår omvärld. En del av demokratin är att civilbefolkningen känner trygghet om det blir kriser och krig, men också om det händer andra saker som påverkar vårt samhälle.

Vi var några stycken riksdagsledamöter i New York. Vi åkte i väg på påskdagen och var med på nedrustningsförhandlingarnas första fas. Det är självklart en av de delar som verkligen behöver diskuteras, och jag är tacksam och glad över att Sverige spelar en aktiv roll.

Men det hände också andra saker när vi var i New York. Det har tagits upp vid några tillfällen här under dagen. Det gäller det som hände i Oklahoma. Det var en terrorism som verkligen påverkade det civila

samhället. Det var en terrorism som satte skräck i väldigt många människor. Vi fick se det på nära håll eftersom TV ständigt bevakade detta.

Vi såg vilka krafter som kan vara i gång i olika länder. Där var det en grupp amerikanska medborgare som vände sig emot de federala myndigheterna och därmed också skadade människor. Jag tror att det var 152 döda, många hundra skadade och flera saknade. Det satte verkligen i gång det civila samhällets resurser och möjligheter att klara av en krissituation.

Det har också här tagits upp i Tokyo. Det var en gas som användes av en religiös grupp. Man kan verkligen fråga sig i vilket syfte, men det drabbade väldigt många människor. Framför allt satte det skräck i människorna.

Dessa saker som händer utomlands får också effekter här i Sverige. Många gånger har vi inte riktigt haft klart för oss att terrorismen är ett hot och en risk som också kan drabba oss. Jag läser i tidningen Skydd och säkerhet att gasattacken i Tokyo är skräckscenario för Västsverige. Det kan vara väldigt riskabelt för Göteborg, eftersom man har väldigt många transporter av farligt gods.

Det har varit en mångfald incidenter och olyckor runt om i världen och även här i Sverige som alla har det gemensamt att de inte var förutsägbara, att de har gett stora återverkningar och att många har drabbats. Det har visat på det "normala" civila samhällets möjligheter men och brister i förutsättningar att hantera katastrofer av olika dignitet.

Jag kommer då tillbaka till det som är skrivet i betänkandet och som citerar propositionen.

Där står att det civila försvarets förmåga att lösa sina uppgifter är beroende av det fredstida samhällets utveckling.

Vi vet att vi inte kan bygga bort alla risker, men vi har ett ansvar att försöka hindra farorna. Här hemma i Sverige har vi mer och mer kommit till insikt om att hoten och riskerna inte enbart är förbundna med krigstillstånd. Den stora och mycket välskrivna Hot- och riskutredningen som nu är ute på remiss kommer att bilda ett underlag för det framtida försvarsbeslutet. Den hade som uppgift att utreda påfrestningar och risker i det fredstida samhället och hur beredskapen mot dessa skall kunna stärkas. Att vi bygger det civila samhället för att klara av påfrestningarna är kanske en av de största demokratiska säkerheter som vi har inom totalförsvaret.

När vi började den här utredningen var det väldigt många som var, inte hånfulla, det skall jag inte påstå, men de ansåg att del scenarion var ganska överdrivna. Men verkligheten kommer i fatt oss. En del av dessa scenarion har varit ett säkrare samhälle, massflykt till Sverige, utan el stannar Sverige, radioaktiva ämnen slår ut jordbruk i Skåne, gasmoln lamslår Uppsala och störtflod i Dalälven. Om vi bygger upp det starka samhället klarar vi också de andra påfrestningarna.

Det har hänt och händer väldigt mycket just nu inom det civila försvaret. En sak som händer den 1 juli betraktas av många som den största reformen någonsin inom den här sektorn. Det är när ansvaret för civilförsvaret går över till kommunerna. Här handlar det om rejäla grepp. Det blir naturligtvis mycket påtagligt när det gäller rädd-

ningstjänsten i krig, men även när det gäller det kommunala ansvaret som är direkt bundet till kommuninvånarna.

Därför anser jag att det som har tagits fram i propositionen är mycket viktigt. Det har vi diskuterat i försvarsutskottet. Det civila försvaret har behandlats mycket positivt. Jag tycker att det är en tydlig markering av att försvarsutskottet har breddat sitt ansvar och sina diskussioner på ett markant sätt.

Jag tycker att den positiva behandlingen av det civila försvaret är en del av demokratin. Krigets förödelser och ansvaret för den civila befolkningen har tagits upp många gånger här. Eva Flyborg tog upp detta att även kvinnor skall försvara sig. Det finns mycket att tala om när det gäller vad kvinnor utsätts för i krig och kristillstånd. Det kan vi kanske ha en särskild diskussion om. Men jag tycker att det finns anledning att påpeka att ett demokratiskt samhälle med en stark känsla för medborgarnas rättigheter är vår trygghet även i en krigssituation.

Ett stort antal reservationer har fogats till det här betänkandet. Jag tänker inte gå in på dem. Vi har besvarat många av dem med hänvisning till nästa försvarsbeslut och även till behandlingen av Hot- och riskutredningen.

Det finns också en reservation om skyddsrumsbyggande. Riksdagens revisorer har, under gårdagen tror jag, lagt fram ett förslag angående revision av detta. Det kommer också att vara ett underlag för oss att behandla vid nästa försvarsbeslut.

Med detta tillstyrker jag hemställan i utskottets betänkande och avstyrker de motioner som berör det civila försvaret.

Anf. 78 BIRGER SCHLAUG (mp) replik

Fru talman! Jag tycker att detta var ett mycket bra inlägg. Men, snälla Iréne Vestlund, jag förstår inte hur det hänger ihop med hur ni röstar här i kammaren. Iréne Vestlund listade t.ex. upp miljöhoten på ett alldeles utmärkt sätt, men samtidigt har majoriteten det senaste året tyckt att man skall skära ner med ungefär 800 miljoner kronor på miljöområdet. Om nu detta är ett stort hot undrar jag hur man kan skära där och satsa så mycket på det militära. Det förstår jag inte.

En sak som Iréne Vestlund sade som var mycket klokt var att man måste bygga det civila samhället på ett bra sätt. Om man skall undvika terrorism, utanförskap och allt det som kan gödas i ett samhälle som är i disharmoni måste man inse att detta ökar om klyftorna i samhället ökar. Det är just detta man gör om man försämrar för kommunerna att ha en bra och trygg barnomsorg, en bra skola osv. Då försämrar man ju själva samhällsklimatet. Detta leder sedan till att man göder detta som vi inte vill ha.

Jag delar Iréne Vestlunds syn på civila hot och miljöhot. Men jag förstår inte hur man då kan skära ner på miljösatsningar och hur man kan göra nedskärningar för kommuner och landsting som kan lägga grunden för det goda samhället.

Anf. 79 IRÉNE VESTLUND (s) replik

Fru talman! Bästa Birger Schlaug, jag har under många år varit en aktiv socialdemokratisk politiker och arbetat mycket hårt för ett demokratiskt samhälle där de sociala orättvisorna skall minimeras. Det demokratiska samhället kräver också en trygghet på många olika sätt.

För mig är samsynen på det totala försvaret, det civila försvaret med demokratin och tryggheten för medborgarna parat med det militära försvaret, en del av detta att bekämpa de sociala orättvisorna. För mig är demokratibegreppet en ledstjärna i det totala försvaret.

Anf. 80 BIRGER SCHLAUG (mp) replik

Fru talman! Jag tycker att det låter mycket klokt. Men jag undrar om människor som drabbas av ekonomisk stress därför att båda är arbetslösa, därför att man skär ner arbetslöshetsersättningen även för låginkomsttagare och därför att barn får det svårare i skolorna på grund av att man drar in på kringpersonal känner ökad och stabil trygghet genom att man satsar pengar på ubåten Flundran i stället för att satsa dem på den sociala tryggheten. Jag tror inte att det är så. Jag tror att den här prioriteringsfrågan är oerhört viktig.

Just nu sker mycket i en rasande takt. Vi tar stora, starka och långa steg mot ett samhälle i mindre balans och mindre harmoni. Alla som har varit i sådana samhällen vet vad som göds där. Det är inte bra. Det är grogrunden för det samhälle som Iréne Vestlund inte vill ha. Därför menar vi i Miljöpartiet att vi måste flytta pengar från den militära delen till den civila för att gör det som Iréne Vestlund egentligen vill, nämligen bygga ett bra samhälle.

Då förstår jag inte hur Iréne Vestlund i eftermiddag kan trycka på den knapp som innebär att vi skall ta 55,8 miljarder och inteckna för framtiden för inköp av militär materiel. Det är 15 gången mer än den besparing som gjordes i vårpropositionen. Den besparingen gick framför allt ut över kommuner, landsting och sjuka. Jag tycker att Iréne Vestlund prioriterar fel.

Anf. 81 IRÉNE VESTLUND (s) replik

Fru talman! Hur jag prioriterar tror jag faktiskt inte att Birger Schlaug skall börja ha synpunkter på. Däremot måste jag säga att om man skall ha en helhetssyn på samhället, skall man naturligtvis också vara realistisk och sanningsenlig i en diskussion om de ekonomiska manövrerna mellan olika poster. Birger Schlaug säger att all social omsorg i vårt land skulle kunna räddas genom att vi lägger ned projektet Flundran. Det får vara någon måtta på något mindre kompetenta uttalanden även från Birger Schlaug.

Vad sedan gäller miljöansvaret ser jag ett resultat av hur man använder en del av våra naturresurser ligga framför fru talmannen. Man trycker upp material som sedan antagligen inte kommer att återvinnas.

Anf. 82 CHRISTER SKOOG (s)

Fru talman! Så här långt fram i debatten har självklart mycket redan sagts. Jag tänker uppehålla mig vid några reservationer, faktiskt utan att anföra några citat ur litteraturen.

I reservationerna nr 12 och nr 13 vid betänkandet behandlas en del av den marina verksamheten, nämligen YS 2000 eller ytstridsfartyg 2000, den nya generationen av ytstridsfartyg, och ubåt 2000. I den folkpartistiska reservationen nr 12 framhåller Lennart Rohdin att man borde avvakta med att pröva projekt YS 2000 till dess att Försvarsberedningen väger samman våra totala framtida försvarsresurser. I reservationen 13, avgiven av Vänsterpartiet och Miljöpartiet, menar man att både YS 2000-projektet och ubåt 2000-projektet borde avbrytas.

Det bör kanske i detta sammanhang nämnas att redan 1992 års försvarsbeslut innebar att man prioriterade inriktningen på att ta fram en ny generation av ytstridsfartyg, inte minst därför att en liten nation som Sverige inte har råd att, även om vi skulle vilja det, mäta sig i storlek och antal fartyg med andra nationer med lång kust och mycket av territorialhav. I Sverige har vi haft och har fortfarande förmåga att utveckla den nya tekniken och använda oss av de möjligheter som står till buds.

I YS 2000 har man tagit till vara den s.k. smygtekniken, som tar vara på möjligheterna att gömma sig i våra skärgårdar, att bli mindre synlig på en eventuell angripares radar osv. Jag tycker att det viktigt att vi tar till vara detta.

Riksdagen skall dock inte i dag fatta beslut om detta. Enligt vad utskottet har erfarit kommer regeringen under 1995 att pröva om en beställning av YS 2000 skall läggas ut eller inte. Jag utgår ifrån att man när regeringen gör denna prövning samtidigt också tar ställning till kapaciteten och inriktningen av de marina enheterna och att de tänkta fyra nya ytstridsfartygen i så fall skall ersätta en mängd andra, så att det totalt blir färre fartyg men en förbättring av kapacitet och effektivitet.

Det bör i sammanhanget också nämnas att det projekt som det skall tas ställning till också är anpassat så, att om Sverige som medlem i världssamfundet skulle vilja vara med i en internationell aktion för att hjälpa till att skapa fred och frihet, kan vi också använda en marin enhet, om så skulle vara önskvärt och nödvändigt.

I reservation nr 14 tar Vänstern vidare upp ett förslag om att riksdagen redan nu skulle ta ställning till att lägga ned två J 35-divisioner, dvs. divisioner baserade på Drakenflygplanet, bl.a. i Ängelholm, och därutöver också två J 37-divisioner, baserade på Viggenflygplan. Det bör nämnas att hela den stora problematiken om hur vårt framtida flygförsvar skall se ut, hur många enheter och divisioner vi skall ha och var de skall vara baserade är föremål för prövning. För närvarande prövas huruvida de flottiljer som finns i vår organisation ur miljösynpunkt är lämpliga framöver. Vi har all anledning att avvakta med detta och att låta Försvarsberedningen i lugn och ro studera detta, så att vi kan fatta ett beslut framöver. Jag tycker att det är viktigt för att få ett helhetsgrepp på detta. Vi bör inte fatta de här besluten i dag.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis också kort kommentera frågan om den svenska försvarsindustrin med anledning av den av moderater-

na avgivna reservationen nr 25. Svensk försvarsindustris stora betydelse för vår säkerhetspolitiska situation och vår självständighet slogs fast redan 1992. I det beslut som försvarsutskottet föreslog riksdagen och som kammaren ställde sig bakom framhölls att det är viktigt att bibehålla den kompetens som finns i svensk försvarsindustri. I riksdagens beslut underströks emellertid också att vi inom svensk försvarsindustri måste räkna med en strukturomvandling och rationalisering, inte minst i takt med en krympande ekonomi och minskade behov av militära beställningar. Vi vet att det har skett och i framtiden också kommer att ske. Vidare pekade utskottet och riksdagen på behovet av ett internationellt samarbete.

Att gå så långt som i dag föreslås i den moderata reservationen är enligt min mening mindre lämpligt. Det bästa i detta läge är att den sittande Försvarsberedningen i lugn och ro studerar dessa frågor, så att man där skall kunna göra en helhetsbedömning av hur vår försvarsindustri skall se ut framöver. Det är ett viktigt inslag i den svenska säkerhetspolitiken. De som är med i Försvarsberedningen har också möjligheter att påverka de förslag som skall läggas fram för regeringen och sedan föreläggas riksdagen. Jag tycker att det är bra att några fortfarande vill ha denna möjlighet.

Anf. 83 JAN JENNEHAG (v) replik

Fru talman! Låt mig peka på projektet ubåt 2000 som ett exempel på våra marina satsningar. Jag anser att det är ett industriprojekt som har mycket litet samband med den säkerhetspolitiska situationen. Det är som industriprojekt dyrt. Det ger få spin-off-effekter på det civila samhället, men det täcker ett brett teknikfält och kommer att kräva stora satsningar under lång tid.

Jag menar att vi måste avstå från den här typen av beställningar och i stället argumentera för motsvarande kvalificerade beställningar direkt till den civila sektorn. Jag upprepar att något samband med en säkerhetspolitisk analys inte finns.

Vad vidare gäller Drakendivisionerna är jag övertygad om att det kommande försvarsbeslutet kommer att innebära en nedläggning av dessa. Enligt min uppfattning är det då klokt att göra den nedläggningen så snabbt som möjligt. Ju färre diskussioner vi kommer att ha om ytterligare neddragningar inför försvarsbeslutet, desto bättre är det naturligtvis. Jag är för min del övertygad om att det här kommer att ske, och det är enligt min uppfattning då rationellt att göra det så snabbt som möjligt.

Anf. 84 CHRISTER SKOOG (s) replik

Fru talman! Vad gäller ubåt 2000 vet Jan Jennehag mycket väl, och han har inte heller sagt något annat, att det bara är fråga om en beställning av en projektering av en modern ubåt. Jag tror att det är viktigt att vi, om vi i Sverige skall kunna bibehålla vår kompetens och vårt kunnande på detta område, försöker att föra denna tekniska projektering vidare.

Därmed är det inte sagt att det skall göras en beställning. Det ställningstagandet gör vi inte i dag. Det ställningstagandet måste få göras i samband med det förslag som kommer från Försvarsberedningen.

Vidare tycker jag att det i det beslut vi är i färd med att fatta bör noteras att vi senarelägger en ombyggnad av ubåten Näcken. Därmed kan kanske frågan om antalet ubåtar hanteras på ett sätt som stämmer mer överens med det Jan Jennehag säger.

Frågan om hur många flygdivisioner vi skall ha och på vilka platser de skall finnas intresserar säkert många. Därför tycker jag att det finns anledning att ta ställning med en gång när helhetsunderlaget är klart i stället för att fatta ett delbeslut nu.

Det kommer kanske att bli ytterligare förändringar. Vad vet jag? Jag känner för närvarande inte till om det är JA 35:orna eller något annat som skall bort. Därför är det bättre att vi får hela underlaget innan vi tar ställning.

Anf. 85 THOMAS JULIN (mp)

Fru talman! Jag skall börja med att tala om att det bara är första sidan i de åtta buntarna som är kopierad. Det övriga är papper som vi kommer att återanvända. Iréne Vestlund behöver inte vara orolig för resursslöseriet.

Fru talman! Jag skall nämna några ord om Miljöpartiets motioner om kustbevakningen.

När det gäller försvarskostnaderna har ni hört att Miljöpartiet vill göra en besparing på 7 miljarder. Men när det gäller kustbevakningen – den civila bevakningen till sjöss – vill Miljöpartiet däremot anslå 35 miljoner kronor mer än regeringen.

Vi anser att kustbevakningen behöver utökade resurser. Det är viktigt att den ickemilitära bevakningen av våra gränser fungerar tillfredsställande – speciellt nu när landet skär ned på den landbaserade gränskontrollen.

Genom att utöka personalstyrkan hos de operativa enheterna kan kustbevakningsfartygen utnyttjas i högre grad än i dag. Bevakningen kan då t.ex. utökas i Gotlandsområdet, vilket är nödvändigt med tanke på de illegala transporter av flyktingar som sker i så undermåliga fartyg att flyktingarna utsätts för överhängande fara.

Vi anser också att kustbevakningen genom en utökad personalstyrka kan höja sin beredskap när det gäller miljöskyddet.

Fru talman! När det gäller miljöskyddet till havs och i kustfarvattnen har Miljöpartiet under allmänna motionstiden även lämnat in en motion om placering av miljöskyddsfartygen.

Kustbevakningen skall vid en olycka kunna vara på plats inom åtta timmar med kvalificerat miljöskyddsfartyg för att påbörja bekämpningen.

Då vi hörde att Norrlandskusten eventuellt skulle mista ett av sina miljöskyddsfartyg föreslog vi i motionen att regeringen skulle ge direktiv om att det även fortsättningsvis skall finnas två kvalificerade miljöskyddsfartyg stationerad norr om Ålands hav.

Efter vad vi hört kommer det nu att bli så även i fortsättningen. Det skall finnas två sådana fartyg i detta område. I dag finns ett av fartygen i Gävle. Det kommer att omplaceras längre norrut. Det kommer enligt uppgift att bli ett fartyg i Umeå och ett i Härnösand.

I dagarna har vi även fått en karta som visar vilket täckningsområde landets kavalificerade miljöskyddsfartyg har om insatstiden på 8 timmar skall hållas. Det visar sig att kustbevakningen vid Norrlandskusten inte klarar en sådan insatstid i Gävle- och i Luleåområdet.

Söder om Ålands hav, på sydkusten och på västkusten, finns det däremot områden som kan nås med både två och tre miljöskyddsfaryg inom insatstiden på 8 timmar.

Även om vi är väl medvetna om att det är kustbevakningsledningen som på bästa sätt skall fördela fartygsresurserna kommer vi att studera frågan närmare och återkomma vid ett senare tillfälle.

Anf. 86 JÖRGEN PERSSON (s)

Fru talman! Ledamöter och åhörare! Jag tänkte kasta mig in i debatten om minor.

Man kan börja med att fråga sig varför vi har minor över huvud taget. Anledningen till att det ser ut som det gör är framför allt att vi skar ned försvarsutgifterna ganska mycket på 70-talet. Man köpte in en stor mängd minor därför att det var ett billigare alternativ än andra försvarsmetoder. Landet är stort, och vi har långa gränser att försvara.

Vilka minor har vi? Vi har tre sorters landminor i dag. Det är stridsvagnsminor, fordonsminor och det vi kallar för truppminor. De mycket omdebatterade minor vi i allmänt tal kallar för antipersonella minor är i stort sett samma minor som de s.k. truppminorna.

Vad har vi gjort här i Sverige vad gäller minorna? I fjol fattade vi i riksdagen ett beslut om att vi skulle driva frågan om ett internationellt totalförbud. Jag kan med glädje säga att det delvis kan bero på att tre unga socialdemokrater skrev en motion om detta. Det kan ha bidragit till att regeringens politik i just minfrågan ser ut som den gör. Det känns mycket roligt att ha det bakom sig.

Vi skall driva frågan i konferensen om översyn av FN:s konvention från 1980, som handlar om särskilt inhumana vapen, där minfrågan är en av många andra.

Denna översynskonferens, som kommer att äga rum i september i år, har föregåtts av fyra träffar i en s.k. expertgrupp som har förberett konferensen.

Sverige har tillsammans med ett par andra länder gått i spetsen för att få till stånd ett totalförbud. Hittills har vi slagits hårt för att lyckas med detta.

Det man hoppas komma fram till på konferensen är ett förbud mot s.k. leksaksminor. Man kan kanske komma ifrån de gamla minor som inte förstör sig själva efter en tid. Man hoppas kunna nå exportbegränsningar och en överenskommelse om en löpande översyn av hur det ser ut runt om i världen. Det är kanske en av de viktigaste delarna.

Man kan fundera över hur det ser ut i världen. Jo, det känner vi till. Det har debatterats mycket. Det finns mellan 65 och 110 miljoner anti-

personella minor utströdda runtom i världen – framför allt i 67 länder. 5 landområden drabbas värst. Det är Afghanistan, Angola, Kambodja, irakiska Kurdistan och norra Somalia.

Det är ett mycket stort problem, som nu dessutom finns i Europa – i forna Jugoslavien.

Gemensamt för alla partier är naturligtvis att vi vill lyckas med arbetet för ett internationellt totalförbud.

Utskottet har sagt att Sverige kanske kommer att ändra ställning i frågan om det uppstår en ny situation efter konferensen, dvs. om man lyckas med ett internationellt förbud eller åtminstone får en ganska bred uppslutning från ett antal länder. Utskottet har inte låst sig för någon lång tid, men säger att vi inte skall ta bort minorna just nu. Det är speciellt aktuellt eftersom vi skall fatta ett försvarsbeslut nästa år. Minorna kanske inte fyller någon funktion över huvud taget efter försvarsbeslutet. Vi kanske hamnar i den situationen.

En fråga som har debatterats mycket är om Sverige skall gå före och visa sitt samvete och ta bort minorna före alla andra. Jag har funderat mycket på det. Det viktigaste för mig var att detta måste innebära att vi får ett tryck internationellt. Annars fyller det ingen funktion. Jag och flera andra frågade den svenska chefsförhandlaren i de internationella förhandlingarna om minor. Han sade då att det inte spelar någon roll. Det fyller ingen funktion i förhandlingarna. I ett sådant läge kanske det t.o.m. kunde vara till nackdel om vi införde ett förbud före konferensen.

Utifrån det hoppas jag att vi kan ställa oss bakom utskottets syn på detta. Jag hoppas även att vi slipper en infekterad debatt framöver i denna fråga. Alla partier vill precis samma sak. Vi vill lyckas internationellt med att skapa ett totalförbud mot tillverkning, export och användande av antipersonella minor.

Anf. 87 ANDERS SVÄRD (c) replik

Fru talman! Nej, Jörgen Persson, någon infekterad debatt behöver vi inte ha. Men visst skall vi ha en debatt i frågan, för vi har faktiskt olika åsikter om hur vi skall gå till väga för att sätta press bakom det krav vi alla är överens om. Det är det förslag som riksdagen har ställt sig bakom och beslutat om, att vi skall driva frågan internationellt om ett totalförbud mot antipersonella minor.

Jag är inte fullt så imponerad av chefsförhandlarens besked att det kanske t.o.m. skulle kunna vara negativt att vi gick före. Dessutom har Belgien redan fattat ett beslut om totalförbud, som Annika Nordgren påpekade i sitt anförande. Tidigare kunde vi säga att vi inte skall vara först. Vi är inte först. Jag tycker att det finns anledning att främst sätta omtanken om de människor, ofta barn, som drabbas av dessa vapen.

Ibland måste man ta vissa obehag. Detta påverkar det svenska försvaret i någon liten mån, men inte tillräckligt mycket för att vi skall avstå från att visa att vi menar allvar när vi kräver ett internationellt förbud. De problem för försvaret som man pekar på som uppstår om vi tar bort de antipersonella minorna blir exakt desamma om vi lyckas få

igenom den internationella överenskommelsen. Då är det lika bra att ta tjuren vid hornen. Vi har ju ändå bestämt oss för vad vi vill.

Anf. 88 JÖRGEN PERSSON (s) replik

Fru talman! Belgien tas ofta upp som ett exempel när det gäller att ta bort minorna i det egna landet. Fakta i det fallet är följande. Belgien har förbjudit antipersonella minor för fem år framåt. Belgien är med i NATO och har inte de långa landgränser som Sverige har. Belgien behöver alltså inte minorna militärt.

Vi har, enligt vårt gamla försvar, ett behov av minor. Det är inte säkert att det kommer att se ut så efter försvarsbeslutet eller efter konferensen, som kanske innebär att vi lyckas få ett internationellt förbud. Det vet jag inte. Om vi lyckas med ett internationellt förbud måste vi ta de konsekvenser det innebär. Vi får ta de svårigheter det innebär rent militärt.

Det viktigaste måste vara att vi lyckas få till stånd ett internationellt förbud. Det är inte svenska barn som trampar på minor. Det är barn i tredje världen. Det är där problemet finns. Hur når vi bäst ett totalförbud som länderna i tredje världen är med på? Jag kommer att jobba tillsammans med mina unga partikamrater, internationellt och gärna informellt med unga parlamentariker från andra länder. Jag hoppas att ni kommer att göra vad ni kan i kontakter med era partikamrater från andra länder, för att vi skall nå det resultatet.

Som sagt, problemet ligger inte här i Sverige. Problemet ligger i länder i tredje världen.

Anf. 89 ANDERS SVÄRD (c) replik

Fru talman! Problemet är att vi på vanligt svenskt maner, enligt Jörgen Perssons sätt att resonera, vill vara världssamvete, men vi är inte beredda att visa det i handling. Det är för mig det moraliska problemet. Därför menar jag att vi skall ta konsekvenserna av vad vi säger att vi vill göra.

Hur når vi bäst ett totalförbud? frågar Jörgen Persson. Jag menar att ett förbud i Sverige skulle innebära att vi allvarligt visar att vi kan ta konsekvenserna och på det sättet föregår med gott exempel.

Jag hänvisade till arméchefen Åke Sagrén i mitt huvudanförande. Jag vill bara påminna om att han för sin del har sagt att man skulle kunna utmönstra i varje fall truppmina 10 omedelbart utan några allvarliga men för det svenska försvaret. Jag tror att det väger väl så tungt som när man försöker göra jämförelser och säger att Belgien inte behöver minor och därför kan fatta ett beslut om förbud. Jag tycker att vi skall hålla oss här hemma och visa att vi menar allvar. Det är en moralisk och etisk fråga, och därför yrkar jag bifall till reservation 22.

Anf. 90 JÖRGEN PERSSON (s) replik

Fru talman! Jag tycker fortfarande att det viktigaste är att vi lyckas få till stånd ett internationellt förbud eller åtminstone till att börja med ordentliga restriktioner mot tillverkning, export och användande av antipersonella minor. Målet kan aldrig vara att vi här i Sverige skall

känna oss till freds för att vi har tagit bort våra minor. Det är inte den första uppgiften för denna konferens. Uppgiften för konferensen är att se till så att man lyckas med internationella restriktioner och förhoppningsvis även förbud.

Anf. 91 ANNIKA NORDGREN (mp) replik

Fru talman! Jörgen Persson har talat väl om hur viktigt det internationella engagemanget för ett totalförbud är. Vi är alla lika angelägna om att det blir ett internationellt förbud. Jörgen Persson sade också att ett svenskt totalförbud inte skulle fylla någon funktion i förhandlingarna. Där är vi oeniga. Det kan åtminstone inte under några omständigheter som helst missgynna saken om Sverige skulle gå före.

Moraliska ställningstaganden får kosta, som Jan Jennehag påpekade i sitt anförande förut här i dag. Jag kan hävda bestämt att jag är beredd att offra litet av eventuellt minskad svensk säkerhet för mitt moraliska ställningstagande. Det är tydligen inte Jörgen Persson eller utskottsmajoriteten beredd att göra.

Anf. 92 JÖRGEN PERSSON (s) replik

Fru talman! I utskottets svar i detta betänkande står klart och tydligt att om det blir den minsta förändring efter denna konferens, kommer man självklart att ta de svårigheter som det innebär militärt att ta bort minorna. Det står klart och tydligt. Det tycker jag är bra.

Kärnfrågan är om ett förbud i Sverige fyller någon funktion, om det gör det bättre eller sämre om vi tar bort minorna själva före konferensen. Jag har funderat mycket över det. Det är logiskt att det borde vara ett bättre utgångsläge om vi tog bort minorna själva. Men frågar man chefsförhandlaren säger han att det inte är så. Det skulle t.o.m. kunna försvåra litet för dem som förhandlar från svensk sida. Då skulle det även kunna försvåra för ett av våra grannländer, som skulle bli väldigt gramse på oss.

Målet måste fortfarande vara att vi lyckas internationellt. Jag tycker att alla partier skall jobba informellt. Jag är jätteglad över att organisationer som Rädda barnen gör en kampanj i Sverige. Jag tror att man gör den på andra håll i världen också. Kan man utöva tryck på makthavarna i många länder underlättar det naturligtvis för att komma fram till ett bra resultat på konferensen. Här gäller det att hålla tungan rätt i mun och jobba på alla tänkbara sätt för att få ett bra resultat.

Anf. 93 ANNIKA NORDGREN (mp) replik

Fru talman! Jag är inte överens med vare sig chefsförhandlaren eller Jörgen Persson om nyttan av ett ensidigt svenskt förbud. Jag hävdar återigen att det omöjligt kan bli sämre. Vi kan omöjligt få mindre chanser att få igenom ett internationellt förbud.

Självklart skall vi fortsätta arbeta tillsammans med de organisationer som kräver ett totalförbud i Sverige. Men för att kunna samarbeta riktigt bra tycker jag att vi skall lyssna på dem så mycket att vi tillmötesgår dem i detta krav.

Anf. 94 JÖRGEN PERSSON (s) replik

Fru talman! Jag måste lita på dem som förhandlar och ge dem bästa möjliga utgångsläge. De vill precis samma sak som vi. Vill de ha det på ett visst sätt är jag naturligtvis beredd att ge dem den bästa möjligheten. Det skall tydligen vara det här sättet.

Att fatta beslut om stora förändringar i försvaret precis före ett försvarsbeslut tycker jag är fel. Hela betänkandet bygger på att man skjuter fram en massa frågor till det försvarsbeslut som skall fattas nästa år.

Det skulle faktiskt kunna vara så att efter försvarsbeslutet – även om man inte lyckas med konferensen – så har vi funnit att man i det svenska försvaret framöver inte behöver minorna.

Anf. 95 INGA BERGGREN (m)

Fru talman! Mitt korta inlägg här skall beröra motion Fö314.

Överväganden om försvaret måste präglas av långsiktighet och robusthet, precis som varje annat försäkringssystem, som jag ser det. De beslut riksdagen fattar i nutid har bärighet långt in på 2000-talet. Rikets säkerhetspolitik och därmed försvarets utformning får inte präglas av ryckighet.

Uppgifter och resurser måste vara i balans. Framför allt får inte uppgiften bli större än tilldelade resurser, vilket måhända varit fallet i flera tidigare försvarsbeslut. Inte minst i en krympande ekonomi är det viktigt att det satsas på rätt saker, bl.a. på sätt som anförs i vår motion, Skåne *och* försvaret.

Av vikt att påtala är även att ju mindre samarbete med andra vi bestämmer oss för, desto större bördor vår vi själva bära.

Det är också på sin plats, tycker jag, att säga att försvarsmakten inte får bli något evigt statiskt. Den skall tid efter annan anpassas på olika sätt. I detta sammanhang är tidsaspekten särskilt viktig. Det tar mycket lång tid att åter- eller nyskapa förskingrade försvarsresurser. Inte minst gäller det beträffande kompetent personal. Utbildning av värnpliktiga bör om möjligt ske nära hemorten av sociala skäl och kostnadsskäl. Rekrytering av fast anställda sker ju med värnplikten som grund och ger förhållandevis bäst urval i befolkningstäta områden. Skapandet och bibehållandet av en gynnsam åldersstruktur sker därför också bäst i dessa regioner där även övergång till civil verksamhet är möjlig när den militära karriären avslutas.

Den försvarsmakt vi bestämmer oss för skall ha hög kvalitet. Inriktningen i 1992 års försvarsbeslut bör därför ligga fast.

När således förnyelse och förbättring genomförs, bör man utgå från bästa möjliga utgångsnivå. Redan mekaniserade enheter uppgraderas, och utbildningsanstalter med de bästa betingelserna och de redan goda krigsförbanden bör bilda bas för dett arbete.

I vår motion Fö314 påtalar vi också de särskilda folkrättsliga skyldigheter Sverige som strandstat har inom marindistrikt Öresunds område. Det samverkans-, samordnings- och integrationsarbete med kustbevakning m.fl. som pågår bör uppmärksammas och utvecklas.

Lika litet som lösandet av luftförsvarsuppgifter kan MDÖ:s uppgifter lösas genom improvisationer i ett trängt läge. De bör därför grundläggas i fredstid.

Sammanfattningsvis: De krav som måste ställas på vårt framtida försvar är att det besitter både initialkraft och återtagandeförmåga. I motionen framgår det konkret och tydligt att krigs- och grundorganisationen i Skåne redan i dag i avsevärd omfattning besitter en sådan kraft och förmåga.

Detta faktum bör utgöra en viktig del att beakta i det fortsatta arbetet med kommande försvarsbeslut.

Till sist ansluter jag mig till de tidigare framförda moderata yrkandena.

Anf. 96 EVA GOËS (mp)

Fru talman! Ledamöter och åhörare!

(sjunger)

"Svärd skall smidas om till plog
länge leve kärleken och lusten till livet."

Så går en låt som Anders Nyberg har skrivit. Citatet "svärd skall smidas om till plog" är hämtat ur Bibeln som ni kanske vet. Det finns också på fredsmonumentet på en vägg i New York. Även jag har varit i New York på konferensen om icke-spridningsavtalet, som Iréne Vestlund.

Men jag undrar: När skall det förverkligas att svärd skall smidas om till plog? Så länge vapenindustrin förser båda sidor med vapen, så har den en garanterad avsättning för sina produkter. Det inser alla vapenmäklare. Vapen är mycket gångbart på marknaden.

Trots manifestationer mot våld, firandet av Tredje rikets kapitulation och icke-spridningskonferensens pågående samling i FN för att stoppa spridningen av kärnvapen, så fortsätter satsningen på den militära industrin.

Är det den utveckling som jorden behöver? Är det vettigt att vi som privatpersoner skall skydda oss med vapen? Eller med kanoner, ubåtar och JAS-plan mot andra länder? Eller med kärnvapen och missiler för att avskräcka fienden från anfall?

Fru talman! Menar vi allvar här i kammaren när vi har en våldsdebatt, men glömmer att ta upp dessa gigantiska hot mot den lilla människan som hänger över huvudena på oss? Det är en "over-kill-effekt" som gör att vi kan ta livet av den här planeten flera gånger om, motsvarande hundratusentals Hiroshima-bomber.

Jag glömmer aldrig den astronaut som talade om hur underbart vacker jorden var utifrån rymden. Han uttalade att han inte kunde begripa hur folk på den här planeten kunde starta krig. Varför kan vi inte leva i harmoni med varandra?

Elisa Abascal Reyes skall strax tala om att det borde vara förbjudet med krig, och det instämmer jag till fullo i.

Jag kan inte begripa att inte FN förbjudit kärnvapen, att FN – eller Sverige i ett uttalande i FN – inte sagt att det är olagligt att använda kärnvapen. Man har dock förbjudit biologiska och kemiska vapen.

Jag kan inte begripa att det finns spelregler för vad man får göra och inte får göra i krig.

Det finns ett talesätt som lyder så här: Kriget skapar tjuvar, freden hänger dem.

Vi i Miljöpartiet anser att krig måste förhindras och förebyggas. Vi i Miljöpartiet anser att hoten är helt andra än de militära, de som många redan nämnt här i dag. Det är miljöhoten, befolkningsexplosionen, fattigdomen, bristen på rent dricksvatten osv.

Men tydligen är drivkrafterna för att behålla och öka affärerna med vapen enormt starka. De har varit så starka att man i Sverige har överträtt gällande lagar, varit inblandad i mutaffärer och haft många otvättade bykar. T.o.m. självmord har följt i spåren av detta handlande i vårt eget land. Den mentalitet som varit förhärskande inom ledande industrikretsar, där man i privata samtal har förhånat den svenska lagstiftning som försökt förhindra försäljningen av vapen till "dem som verkligen behöver", dvs. krigförande länder, har medverkat till den här situationen.

Argumentet har varit det vanliga knarklangarargumentet: Säljer inte vi så säljer någon annan.

Fru talman! Vi i Miljöpartiet de gröna hävdar att vapenindustrin skall börja omställningen till civil produktion och att de anställda måste få möjlighet till annan sysselsättning som är meningsfull och står för en hållbar utveckling i Rio-konferensens anda.

Staten som kund har varit grunden för företagens existens. Staten är dominerande ägare av Celsius och borde för länge sedan ha tagit sitt ansvar för att ställa om vapenindustrin. Det är det minsta som de berörda och de krigsindustriella orterna kan kräva.

Så onödigt och tråkigt att behöva stå här i dag och säga: Vad var det vi sade! I dag är det fyra år sedan Miljöpartiet väckte en tunn partimotion där vi manade staten att ta sitt ansvar. Vi förutsåg att vapenindustrin skulle bli nästa krisbransch. Försvarsministern måste väl ändå medge att det av strikt kommersiella hänsyn är omöjligt att fortsätta att bedriva den vapenindustri vi har i Sverige i dag.

Lars Norberg, som var min miljöpartistiske föregångare i näringsutskottet, ansåg därför 1991 att en krisplaneringsgrupp för vapenindustrin skulle tillsättas. Den skulle möta och förbereda den omställning som är oundviklig. Redan då kunde han konstatera att både Sverige och utländska intressenter köpte mindre mängd vapen och att den anställda staben i Bofors skulle halveras under en tioårsperiod. I Karlskrona och Eskilstuna förlorade människor redan då sina jobb. Karlskronavarvet liksom Kockums Marin skulle på sikt bli helt beroende av den internationella marknaden, förutsåg han.

Vapen köps tyvärr, men från stormakterna. De har resurser att "utveckla" vapen till en helt annan kostnad. De lägger ner pengar på stora investeringar i forskning och s.k. utveckling för att få fram än mer sofistikerade och dyra vapen.

Jag och Miljöpartiet anser att Sverige inte har råd att kasta pengar i detta stora svarta hål som vapenindustrin är. Här slukas miljarder och åter miljarder på sådant som släcker liv i stället för att ge liv, i stället för att mätta de hungrande och sjuka, i stället för att satsa på något konstruktivt inom energi- och transportsektorn, som sol- och vindkraft osv.

Jag tänker på för mig näraliggande industrier, som Hägglunds och Söner i Örnsköldsvik, som övergått från verkstadsindustri till att mer och mer likna en militär industri. ABB, som har denna filial i Örnsköldsvik, lägger i dag ner tillverkningen av tunnelbanetåg men satsar på bandvagnar m.m.

Fru talman! I dagens betänkande kommer också frågan om KA 5 i Härnösand upp. Jag vill betona att min motion om att utveckla KA 5 till ett miljövärnsregemente borde ligga rätt i tiden och dessutom stå för en utveckling som har framtiden för sig. Man skall inte krampaktigt hålla sig kvar i det gamla, utan ta till vara det positiva som ändå finns av kompetens och kunnande på området, som god organisationsförmåga, katastrofhjälp, räddningstjänst osv. inom det militära och överföra det till civil verksamhet. Där kan man ha det inom t.ex. miljö, naturvård och oljesanering, katastrofhjälp till u-länder, specialstyrka för räddning vid kärnkraftsolycka.

Fru talman! Vi i Miljöpartiet har inte bara sociala, ekonomiska och fredliga aspekter på detta med vapenindustrin utan också etiska. Vi anser att all svensk vapenexport skall upphöra. Detta kan ske på en femårsperiod, och Sverige skall vara ett föregångsland. Vi ser med särskild oro på det samarbete med utländsk vapenindustri som sker i form av joint venture-avtal eller fusioner. Multinationella komplex av detta slag inom vapenindustriområdet är en mardröm, som med stor sannolikhet kommer att öka oron, motsättningarna och resursslöseriet i världen.

Jag är säker på att svensk vapenexport kommer att avveckla sig själv utan lagstiftning – men vi i Miljöpartiet kräver en lagstiftning – såvida inte skattebetalarna går in med jättelika subventioner, vilket dagens beslut innebär.

Fru talman! Alla mina motioner på de områden jag har tagit upp här i dag har hänvisats till Försvarsberedningen. Det är med stor förväntan jag avvaktar beredningens resultat – ett positivt resultat för världen och för Sveriges anseende ute i världen som en föregångare på nedrustningsområdet.

Anf. 97 TALMANNEN

Det vore bra om ledamöterna försökte hålla sig till den tid som är angiven på talarlistan. Vi skall försöka ha en votering för kl. 18.00.

Anf. 98 ELISA ABASCAL REYES (mp)

Fru talman! Denna vecka har vi uppmärksammat 50-årsdagen av slutet på andra världskriget. Detta krig kostade miljoner människor livet och ledde nästan genast in i ett nytt krig, det kalla kriget. Och trots murens fall lever kriget vidare i olika områden i världen.

I dag pågår folkmord på flera platser i världen: i Tjetjenien, i f.d. Jugoslavien, i Rwanda, i Centralafrika och i Ecuador, där en väpnad konflikt om territorier och guld med grannlandet Peru effektivt har maskerat en konflikt om ursprungsbefolkningarnas svåra umbäranden i landet.

När vi chockeras av bilderna på TV från kriget långt borta måste vi slutligen ta ställning till vad det egentligen är som vi chockeras av. Naturligtvis berör oss det mänskliga lidandet, eftersom vi oundvikligen identifierar det med egna smärtor. Det berör oss på samma sätt som när grova våldsbrott inträffar i vårt eget samhälle i vår egen närhet, där TV-bilden inte förmår överträffa verkligheten.

Antagligen chockeras vi även av kaoset – i krig fungerar få saker enligt de normer och rutiner som vi i fredstid är vana vid. Detta kaos är självklart skrämmande, eftersom vår egen trygghet ifrågasätts. Vi upplever via TV:n en tusendel av det ögonblick då hela tillvaron i ett slag förändras för ett offer för kriget eller dess anhöriga – plötsligt fanns inte familjen mer.

Jag vill citera en del av en sång av Cornelis Vreeswijk:
"Jag skulle bra gärna vilja veta vad som har hänt med min mor och far,
jag skulle bra gärna vilja veta varför vårt hus inte fick stå kvar.
Kan någon människa ge ett svar?"

Dessa rader uttrycker, föreställer jag mig, den maktlöshet och förtvivlan som en människa kan känna i ett sådant läge då krigets konsekvenser drabbar henne.

Vi chockeras alltså, och så gör även omvärlden genom de institutioner som vi valt att ge makten att representera oss. *Vem* tycker inte att kriget i Tjetjenien är hemskt? *Vem* tycker inte att massakern i Rwanda var en outsäglig tragedi? Och *vem* tycker inte att kriget i f.d. Jugoslavien är en natt utan synbar gryning? Mig veterligen har inget land, ingen institution och ingen individ – möjligtvis med vissa undantag – uttryckt sin glädje över att ett krig pågår.

En krigstribunal har upprättats i Haag, och Genèvekonventionen talar om vilka saker som inte är acceptabla i ett krig. Avskyn för det vi talade om är alltså uppenbar: våldet, lidandet och kaoset. Men *vem* ställer sig upp och förkastar själva orsaken till detta? Vad är det för mening att uppröras över ovanligt grymma krigsöden om kriget i sig inte ifrågasätts? Det är att fördöma konsekvensen och inte orsaken.

Fru talman! Varför krigar då folk? Är det, som Georg Klein sade på TV i måndags, därför att människans naturliga tillstånd är att kriga? *Nej!* Människans naturliga tillstånd är att kämpa för sin överlevnad. Och beroende på de förutsättningar som råder, som vi skapar, förändras människans beteende. När vi tillsammans börjar förändra samhällsstrukturer till verklig hänsyn, med solidariteten till djur, natur och det ekologiska systemet, solidariteten med kommande generationer, solidariteten med hela världens folk och solidariteten med människor i vår egen närhet och vårt eget samhälle, kan vi även ändra förutsättningarna för människans överlevnad. Det ekologiska synsättet, där vi satsar på hållbar utveckling och delar med oss av välståndet, är en väg till förändring.

Fru talman! Vi behöver ett förbud mot krig i världen, inte som en mirakelkur för konfliktlösningar, utan som ett rättesnöre. Först och främst i förebyggande syfte: med en attitydmässig inlärning, som är nödvändig, bör man i framtiden kunna undvika den väpnade konflikten för att helt enkelt inte begå ett brott och inte tvingas bära de konsekvenser och det ansvar som följer därav. I krigstribunalen dömer vi krigsförbrytare, och detta är i högsta grad en intressant definition; den påvisar om något att själva kriget i sig faktiskt inte anses vara ett brott! Ett förbud skulle på allvar öppna vägen för en mängd alternativa lösningar, som annars inte beaktas eller skulle fått möjlighet att utvecklas och prövas.

Vidare är det ett ställningstagande: ingen trodde väl någonsin att ett förbud mot att mörda, våldta och misshandla skulle förhindra detta. Förbud att mörda är ett mångtusenårigt förbud, och likväl mördas människor varje dag. Men förbudet anger ramar för samhället, och med samhällsutvecklingen har toleransnivån för våld och brutalitet sjunkit. Det måste vara självklart att en institution, ett land, en formell struktur, har samma ansvar och lyder under samma normer som en individ – annars finns det ingen trovärdighet. Ett statligt våldsmonopol, en militär kapacitet, är i högsta grad beroende av klara regler för medborgare. Ett förbud mot krig är en högre nivå av en lag som gäller för i princip samtliga människor på jorden.

Fru talman! Vi upplever ett paradigmskifte i världen där nationalstaten inte längre är lika självklar och där strukturerna över huvud taget ifrågasätts. I och med den här internationaliseringen uppstår också inbördes konflikter på ett helt annat sätt än de vi tidigare har varit vana att hantera. Jag vågar påstå att den interna konflikten, inbördeskrigen, är klart dominerande bland de stora krigen i dag.

Parallellen mellan det individuella våldet och det institutionellt organiserade är i högsta grad relevant. Under första världskriget gjorde de militära befälhavarna den fruktansvärda upptäckten att den urgamla krigstaktiken att på nära håll ge sig på varandra och kämpa ledde till oerhörda människoförluster i och med användningen av de nya vapnen. I dag kan vi konstatera att civilbefolkningen drabbas otroligt hårt – och det är i dag inte ens förbjudet. Hur skall individen då tolka dubbelheten i lagarna och bristen på lagar vad gäller enskilt våld som förefaller drabba de oskyldiga minst lika orättvist som ett krig?

Jag vill understryka att ett förbud självfallet inte är en patentlösning, men då en väpnad konflikt uppstått skall förbudet i sig vara skäl nog för att omvärlden skall kunna agera. Vi vet att det internationella samfundet i dag brottas med oerhörda problem när det gäller att ha en gemensam strategi eller handlingsplan för att få stopp på ett krig. De internationella relationerna är som bekant oerhört känsliga. I väntan på att man skall lyckas kompromissa fram en åtgärd, med hänsyn till de olika intressen och åsikter som föreligger, fortsätter mördandet dag efter dag. Kompromisserna leder till att folk fortsätter att dö i tusental. Om vi chockades av våldsdådet i Oklahoma då drygt 150 människor dog, hur skall vi då ställa oss till folkmordet och massakern av flyk-

tingar i Rwanda – där 8 000 människor befarades dö, vilket senare visade sig vara 4 000?

Ett inskrivet förbud mot krig, dvs. organiserad väpnad aggression och inte försvar, skulle argumentativt kunna förenkla den här debatten och processen. Ett förbud skulle dessutom kunna ge omvärlden helt andra möjligheter att agera i interna konflikter, som t.ex. i Tjetjenien, Jugoslavien och Rwanda. Vilka medel har det internationella samfundet i dag för att agera i interna konflikter?

När Gulfkrisen bröt ut agerade omvärlden snabbt och kraftfullt. Vi kan väl knappast tillbakavisa att man delvis agerade på grund av oljetillgångarna och egenintresse. Jag vill att man i framtiden skall kunna agera lika kraftfullt och lika snabbt men utan egenintresse och utan väpnade medel. Detta kan låta som en naiv dröm, men det gör det bara för den som inte vågar ha visioner och som inte tror på att vi faktiskt kan påverka framtiden genom att skapa förutsättningar för fred. Låt oss börja med det i dag. Låt oss ha modet att utöka den enskilda lagstiftningen till att gälla även institutionellt organiserade våldsyttringar. Låt oss hjälpa samfundet i de internationella fredsprocesserna, särskilt i den svåra tid som det nu genomlever.

Anf. 99 PETER ERIKSSON (mp)

Fru talman! Jag skall kortfattat beröra en del frågor som jag tycker är viktiga i den här debatten. Det är inte ofta det är försvarsdebatt i Sveriges riksdag. Jag vill bl.a. ta upp frågan om värnplikten.

Den frågan har i stor utsträckning att göra med det som det har talats så mycket om i dag – pengarna. Sverige är ett av de länder i världen som har det mest kostsamma försvaret. Per capita är det svenska försvaret det kanske allra mest kostsamma militära försvaret. Det beror naturligtvis till en del på de tunga och dyra materielinköpen, såsom JAS och nya ubåtar.

Den militära värnplikten är också oerhört kostsam. Om man skall göra en rejäl minskning av försvarsanslaget och av driftkostnaderna i försvaret, måste man också genomföra en förändring av värnplikten. I dag har vi en allmän värnplikt, sägs det. I själva verket är den inte allmän. Den gäller bara för oss karlar och inte för tjejerna. Inte heller riktigt alla karlar genomgår värnplikt av ekonomiska skäl, eftersom det är så oerhört kostsamt att upprätthålla en allmän värnplikt för alla.

Det finns även en annan aspekt. Det finns människor som inte vill göra värnplikt. De vägrar göra värnplikt. Trots situationen i Sverige där vi egentligen inte har råd att låta alla göra värnplikt, låter vi dem som vägrar göra värnplikt sitta i fängelse för den sakens skull. Detta sker fortfarande i dag, år 1995, i Sverige. Jag tycker att det är en skam för Sverige att vi år 1995 har politiska fångar som sitter i fängelse för sina åsikters skull.

Det skulle gå alldeles utmärkt att ändra på det här. Vi skulle kunna införa ett system som är mera likt det danska och mera anpassat till verkligheten och till den hotbild vi har i dag. Detta skulle ske till de kostnader som vi faktiskt skulle kunna klara av att bära för de hot som möter oss i dag även på den militära sidan.

Miljöpartiet har skrivit motioner om att införa en frivillig värntjänst i stället för tanken om den allmänna tvångsvisa värnplikten som i dag fortfarande dominerar dogmatiskt. Vårt förslag innebär att i stället för att hota med fängelsestraff skall man ha en morot som innebär att de som utför värntjänst får räkna det som en merit, t.ex. vid intagning till högskolan. Man skulle också kunna ha ett system där det inte bara är den militära sidan som dominerar. De andra hoten som är mer verkliga, som Annika Nordgren tidigare talade väldigt mycket om, får dominera värntjänsten. Den militära sidan kan vi med fördel avveckla.

Jag vill även kortfattat ta upp det hyckleri som jag tycker präglar mycket av försvarsdebatten i Sverige. Det tycker jag syns mycket tydligt i den här debatten i dag. Det gäller Moderaterna, Socialdemokraterna – t.ex. Jörgen Persson som nu åter kommer in i kammaren – och Folkpartiet. Man säger t.ex. att man vill avveckla de antipersonella minorna. Man säger att man jobbar hårt internationellt för detta och att man har förhandlare utomlands som driver den här frågan. Man säger att Sverige står för fred i världen, men att här i Sverige skall vi inte avveckla innan alla andra också gör det. Det är ett oerhört hyckleri.

Det skulle faktiskt inte bli sämre på något sätt om vi skulle avveckla. Det vore en seger med varje land som avvecklar de antipersonella minorna och hindrar eventuella framtida fruktansvärda skador på människor. Varje land som avvecklar är en seger för fredstanken. Det är vansinnigt att ha minor som sliter sönder kropp och ben och lemlästar människor. Det måste man få bort. Men det klarar inte riktigt majoriteten här i Sveriges riksdag av. Man väljer att hyckla i stället. Jag tycker faktiskt att det är ganska skamligt.

Anf. 100 TOMAS ENEROTH (s)

Fru talman! Som varudeklaration för eventuella åhörare vill jag påannonsera att mitt anförande i stort kommer att behandla totalförsvarsplikten och de problem som uppstår, främst under utbildningstiden för värnpliktiga.

I detta land har vi nämligen några alldeles speciella lagar, de s.k. pliktlagarna, som reglerar medborgarnas skyldighet att delta i totalförsvaret i någon form.

Det är med pliktlagars hjälp som unga män tas ut till grundutbildning och krigsplacering i försvaret, och det är med pliktlagars hjälp som vi alla kan bli skyldiga att delta som stöd åt räddningstjänsten. Det är bra, och det är i många fall ett nödvändigt inslag för att upprätthålla en god försvarsförmåga eller en effektiv räddningstjänst.

Principiellt kan man påstå att just det faktum att man tar medborgare i anspråk med pliktlag är en ganska allvarlig inskränkning i det dagliga civila livet. Därför bör sådant ske endast i de fall då det verkligen är motiverat, oftast av försvarspolitiska skäl. Just principerna bakom pliktlagarna skall vi ha i åtanke när vi diskuterar grundutbildningen inom totalförsvaret.

De som tas ut till grundutbildning inom totalförsvaret tvingas ofta avbryta studier eller arbete för att fullgöra sin plikt. Syftet med pliktttjänstgöringen är naturligtvis att man efter utbildningen skall fylla

en plats i krigsorganisationen. I Pliktutredningen betonades starkt vikten av att utbildningen inte skall vara längre eller mer omfattande än nödvändigt för att fullt upp motsvara de krav som ställs i krigsorganisationen eller i den krigsplacering man får.

Detta uppfylls inte alltid. I vissa fall uppfylls det inte alls. Vi kan konstatera att många av dem som fullgör militärtjänstgöring i 7,5 eller ända upp till 18 månader, inte får plats i krigsorganisationen efter avslutad utbildning. Deras uppgifter under militärtjänstgöringen har i många fall inte ens varit riktade mot en krigsplacering. Stora delar av utbildningstiden har endast inneburit att man ersatt anställd personal med värnpliktiga; de som i värnpliktskretsar brukar kallas för grå arbetskraft.

Man har med andra ord knappast tagits ut med pliktlag till lång utbildning enbart med hänsyn till krigsorganisationens behov utan lika ofta med hänsyn till behov av servicefunktioner inom försvarsmakten. Detta styrks av krigsplaceringstalen från förbanden som i många fall ligger långt under 20 %.

För vissa värnpliktiga innebär detta att utbildningen kan innebära sex veckors allmän militär utbildning, fyra veckors befattningsutbildning och 35 veckors upprepade s.k. övningsmoment, vilket i en del fall kan innebära gräsklippning, förrådsarbete och arbete i telefonväxel. Utöver dem som inte får någon krigsplacering finns det grundutbildade som visserligen får en krigsplacering, men knappast en som står i rimlig proportion till den utbildning som man under pliktlag tvingats genomgå.

Även här kan man alltså starkt ifrågasätta om Pliktutredningens tankar om utbildning efter behov faktiskt uppfylls.

Det kan inte vara rimligt att statsmakterna använder pliktlag till utbildning som inte ens slutar i en krigsplacering. En så allvarlig inskränkning i medborgarnas vardagsliv måste motiveras med en utbildning som är av hög kvalitet och ger en specifik uppgift i händelse av krig eller kris.

Jag anser att detta är en viktig fråga. Därför har jag motionerat i frågan. Försvarsutskottet har i sitt betänkande, som behandlats i dag, också yttrat sig över min motion. Motionen har behandlats väl av utskottet så till vida att man i betänkandet säger att man förutsätter att regeringen, försvarsmakten och totalförsvarets pliktverk, följer upp i vilken omfattning som grundutbildningen leder till krigsplacering. Det är bra och nödvändigt. Men det är också nödvändigt att man har den principiella inställningen klar för sig när man diskuterar såväl mobiliserings- och förplägnadsförband som de olika planer om att utbilda delar av utbildningsreserven som man har nämnt i debatten.

När det gäller detta skall man enligt min uppfattning inte påbörja större utbildningssatsningar av utbildningsreserven om det inte kan anses motiverat av krigsorganisationens behov. Allmänt tal om vikten av att alla deltar i försvaret eller att man därigenom underlättar rekryteringen till hemvärnet, tycker jag är mindre lyckat i sammanhanget.

Avslutningsvis vill jag säga att om vi i längden skall kunna motivera att en allt mindre del av årskullen av unga män tas ut till grundut-

bildning, måste utbildningstiden upplevas som meningsfull och rationell. Ineffektiv och meningslös utbildningstid är slöseri med skattepengar och måste, både av besparingsskäl och av ekonomiska skäl, tas bort ur grundutbildningen.

Detta hade jag hoppats att utskottet skulle nämna i sitt betänkande. Jag hoppas att det faktum att argumentationen uteblivit ur betänkandet inte har någon annan orsak än att det tas för självklart att så skall vara fallet. Tack!

Anf. 101 GUDRUN LINDVALL (mp)

Fru talman! Hoten och hotbilden har ju diskuterats mycket i den här försvarsdebatten. Från Miljöpartiets sida har vi klart deklarerat att för oss är inte krigshotet det största hotet.

Mitt engagemang i politiken handlar i första hand om miljöområdet. Jag ser här ett stort hot för framtiden.

I budgetpropositionen kan man konstatera att det finns ungefär 2 000 definierade miljöskadade platser här i landet. På vissa platser finns kemikalier som läcker och kommer ut i ett kretslopp och påverkar människor. Detta är ett hot som måste tas på allvar.

Vi anslår i år 65 miljoner kronor för att sanera den typen av miljöskadade områden. På grund av det statsfinansiella läget har regeringen valt att minska anslaget från 75 till 65 miljoner kronor. Det är betydligt mindre än vad som egentligen skulle behöva anslås; 20 miljarder är lågt räknat.

En tidigare socialdemokratisk ledare, som tyvärr citeras mycket sällan här i kammaren numera, nämligen Olof Palme, har sagt att politik är att vilja. Politik är verkligen en fråga om vad man vill. Vad vill man satsa på? Vad anser man vara angeläget? Vad tycker man att pengar skall användas till?

Mot bakgrund av det statsfinansiella läget föreslår regeringen vidare att ett anslag skall minskas med 30 miljoner kronor; det gäller kalkning. Det är en verksamhet som tyvärr är nödvändig i dag eftersom försurningsproblemet är lika stort nu som för 20 år sedan. Det accelererar dessutom. Det är ett miljöhot som också kommer att drabba människor. Försurade marker ger ifrån sig metaller; de hamnar i brunnar och så småningom i små barn. Små barn tål inte metaller; aluminium är ett exempel. Det är ett rejält hot.

Mot bakgrund av det statsfinansiella läget föreslår regeringen minskning av ytterligare ett anslag med 37,5 miljoner kronor. Det gäller miljöforskningen. Genom miljöforskningen skall vi kunna ta fram underlag för att fatta politiska beslut i de frågor som handlar om miljön. Om vi sparar på det området innebär det ett rejält hot för framtiden.

Vi i Miljöpartiet anser att det skall satsas stora pengar på miljöforskningen.

Vi vet t.ex. att en ny grupp miljögifter, s.k. hormongifter, är på väg. Det är exempelvis ftalater som finns i plaster, DEHP som finns i PVC-plast osv. Dessa ämnen är oerhört obehagliga. De påminner i strukturen om hormoner och lurar kroppen. De hotar faktiskt något så centralt som det manliga könsorganet. Små pojkar utvecklas nämligen inte till full-

goda män eftersom dessa hormongifter påverkar hormonsystemet. De ser ut som det kvinnliga könshormonet östrogen.

Minskar vi pengarna till miljöforskningen, minskar vi också möjligheterna att reellt kunna balansera det hot som ligger i att inte komma till rätta med miljöproblemen.

Anf. 102 ANDRE VICE TALMANNEN

Vi diskuterar försvarsutskottets betänkande. Försvarsutskottet hanterar inte miljöfrågorna på det sättet.

Anf. 103 GUDRUN LINDVALL (mp)

Fru talman! Vi menar att när vi undersöker vilka områden pengarna skall gå till måste vi ställa område mot område. Vi måste fundera på om de 60 miljarder, som vi den här budgetperioden lägger på försvaret, är rätt satsning i förhållande till att vi skär på andra vitala områden som också har att göra med ett mänskligt försvar för framtiden.

Vi menar att vi i dag satsar fel. Vi satsar fel när vi binder upp pengar för militär materiel. Vi måste koppla ihop frågorna. De militära frågorna måste kopplas ihop med andra former av hot, nämligen miljöhoten.

Anf. 104 KARIN WEGESTÅL (s)

Fru talman! Jag antar att jag är den sista talaren och vill därför ta tillfället i akt och säga att jag tycker att vi har haft en bred och bra försvarsdebatt. Det är inte så ofta vi har försvarsdebatter.

Många viktiga synpunkter har kommit fram, inte minst från Miljöpartiet, när det gäller synen på den hotbild som vi skall ta ställning till och som kommer att ligga till grund för det försvarsbeslut som vi skall fatta nästa höst.

Innan jag går in på området personalpolitik och värnpliktiga vill jag ta upp en del frågor som har tagits upp här i debatten.

Först och främst vill jag påpeka att den summa som nämndes vad gällde budgeten, 60 miljarder per år, inte stämmer. De 60 miljarder som vi nu diskuterar för innevarande år omfattar ett och ett halvt år på grund av att budgetperioden har ändrats. En normal budget skulle omfatta 40 miljarder. I detta sammanhang vill jag passa på att påpeka att mer än hälften utgörs av kostnader för personal, värnpliktiga och övningsverksamhet, ungefär en tredjedel för försvarsmateriel och resten för byggnader och anläggningar.

Jag vill också påpeka att försvaret är med och sparar i den situation som vi nu befinner oss i. Försvaret sparar fram till år 2000 nära 8 miljarder utöver de besparingar som kan komma att ingå i höstens försvarsbeslut.

Det militära försvaret är inte utbytbart mot social verksamhet. Det är faktiskt 75–80 % av svenska folket som vill att Sverige skall kunna försvara sig mot ett väpnat angrepp. De anser att det militära försvaret ingår i det svenska trygghetssystemet. Jag tror att vår uppfattning här i kammaren om försvarsfrågorna stämmer ganska väl överens med den

undersökning som Styrelsen för psykologiskt försvar gör en gång per år, ur vilken jag har hämtat dessa siffror.

På grund av att försvaret befinner sig i en situation som kräver stora förändringar lever personalen under mycket osäkra förhållanden. Sedan 1992 har antalet yrkesofficerare minskat med 1 200 och antalet civilanställda med 3 000. Det kommer att bli fler. Antalet anställda har anpassats till en minskad organisation.

Nu pågår ett arbete i Försvarsdepartementet med den långsiktiga personalförsörjningen. Det är viktigt att man tar hänsyn till hur personalen har det under de villkor som gäller. Det finns många problem när det t.ex. gäller att få en lämplig åldersfördelning i officerskåren.

Utskottet har uttryckt att reservofficerssystemet är mycket viktigt, inte minst med tanke på att man vid behov och inom rimlig tid skall kunna utöka krigsförbanden och höja deras krigsduglighet. Frågorna om personalförsörjningen kommer att bli mycket viktiga i det kommande försvarsbeslutet.

Minskningen av civilanställda hänger mycket samman med grundutbildningen för mobiliserings- och förplägnadsvärnpliktiga. Tomas Eneroth tog på ett så bra sätt upp frågan om den nya pliktlagen som träder i kraft den 1 juli, så jag hoppar över den. Men jag vill ändå säga att det pågår en utredning om mobiliserings- och förplägnadsvärnpliktiga som skall vara färdig den 30 juni. Frågan om krigsplacering kommer att tangeras i utredningen, så den frågan är också under beredning.

Jag vill ta upp en viktig fråga om kvinnorna. I den nya pliktlagen kommer kvinnor att frivilligt kunna genomgå en antagningsprövning för inskrivning för värnplikt eller civilplikt. Den kvinna som skrivs in blir skyldig att fullgöra sin utbildning och även att tjänstgöra under förhöjd beredskap enligt precis samma villkor som gäller för de manliga värnpliktiga. Det lät på Eva Flyborg som om en annan bedömning gäller för kvinnorna. Men om de har anmält sitt intresse, blir de bedömda på samma grunder. De blir uttagna till en befattning. Om de inte blir uttagna till utbildning kommer de, precis som männen, att placeras i utbildningsreserven.

Just nu går det ut en information till alla unga kvinnor, som fyller 17 år, om möjligheten att i och med den nya lagen göra totalförsvarsplikt. Vi kan därför inte i dagens läge säga hur stort intresset är.

Ur jämställdhetssynpunkt hade det naturligtvis varit mycket bättre om män och kvinnor kunde behandlas precis lika, dvs. om vi hade haft samma pliktlag för båda könen. Men den nya pliktlagen kommer att ge bättre möjligheter att bedöma om det är lämpligt och möjligt att göra en ytterligare breddning av underlaget för totalförsvaret. Det är väldigt viktigt att man får bort den enkönade miljön, som värnplikten och försvaret över huvud taget har varit hittills.

De unga kvinnor som nu har genomgått grundutbildning och officersutbildning, vilket de också tidigare har kunnat göra, är inom försvaret mycket goda föredömen för de kvinnor som kommer dit. De har tillfört den militära utbildningen mycket.

I och med den nya lagen kommer möjligheten att göra vapenfri tjänst att bli mycket vidare. Det innebär att möjligheterna blir mycket större att genomföra den på ett enkelt sätt, vilket borde minimera antalet totalvägrare. Det finns en utredning om straff och påföljder i detta sammanhang. I och med att det nu ges ändrade förutsättningar är det viktigt att påföljden kan bli en annan. Men vi har inte velat föregå händelserna utan avvaktar utredningen.

Förslaget om värntjänst innehåller mycket som är bra, men det finns nu en ny pliktlag som vi först vill utvärdera. Därför tar vi inte ställning till förslaget nu.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna 36, 37 och 38.

Anf. 105 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Fru talman! Om jag sade något annat än att de 60 miljarderna gällde budgetperioden, så ber jag om ursäkt, för det var vad jag avsåg. De siffror som jag läste upp, som handlar om minskning av anslag till miljöområdet, gällde också budgetperioden, dvs. ett och ett halvt år. Så där är vi helt överens.

Anf. 106 EVA GOËS (mp) replik

Fru talman! Karin Wegestål har gett en bra redogörelse för vad man vill göra för insatser. Det framkom kanske inte att jag har upprepat den partimotion som vi har väckt om en krisplaneringsgrupp för omställning av den militära industrin till civil industri. Har Karin Wegestål något svar på frågan om det är något sådant förslag på gång i departementet?

Anf. 107 KARIN WEGESTÅL (s) replik

Fru talman! Jag vet inte om jag uppfattade frågan rätt. I samband med den nya lagen kommer möjligheten att göra civilplikt att diskuteras. Detta har inte kommit i gång ännu, därför att det förslag som ligger innebär att man skall använda sig av det antal som har begärt vapenfri tjänst men att de i framtiden kan få andra uppgifter. Det har kommit fram mycket, bl.a. i frågan om värntjänst, som skulle vara möjligt att använda i just civilpliktsutbildningen.

Anf. 108 EVA GOËS (mp) replik

Fru talman! Tack för svaret. Men möjligheten att göra civil tjänst handlar ju om den militära delen.

Jag tänker t.ex. på Bofors, där man går in med krisgrupper på samma sätt som man har gjort inom den vanliga företagsamheten. Vi kan ju inte fortsätta att ha en så stor försvarsindustri, som ju är mycket större än den man har i Norge, Danmark och Finland, utan vi kommer att tvingas göra omställningar i industrin. Finns det då några funderingar på någon krisplaneringsgrupp eller liknande?

Anf. 109 KARIN WEGESTÅL (s) replik

Fru talman! Det är alldeles riktigt att det är på det sättet. Utvecklingen går just i den riktning som Eva Goes här tar upp. Naturligtvis är företagen angelägna om att själva kunna finna former för att lägga om den minskade verksamheten i den militära industrin. Eftersom möjligheterna till avsättning kommer att minska, både inom och utanför Sverige, håller detta arbete på att utvecklas, enligt vad jag har erfarit.

Anf. 110 EVA FLYBORG (fp) replik

Fru talman! Det är många som delar tanken på kvinnors rätt till att delta på lika villkor i det militära försvaret. Men Karin Wegestål talade om en frivillighet för kvinnor att göra militär försvarsplikt. Det är bra och det är en förbättring, men det är här som det blir fel i synsättet, tycker jag. Rättigheter måste också sammankopplas med skyldigheter. Annars cementerar man bara föreställningen om att män och kvinnor tillhör olika världar och har olika uppgifter i samhället. Det skall inte vara en frivillighet. Det måste vara en skyldighet.

Anf. 111 KARIN WEGESTÅL (s) replik

Fru talman! Vi har alldeles nyligen fattat beslut om en ny pliktlag, som träder i kraft nu den 1 juli. Vi har inte kunnat gå ut med någon information, och vi inte vet vad det kommer att resultera i när det gäller flickornas intresse. Men om alla flickor anmäler sig, löser sig det problem som Eva Flyborg tar upp. Om de inte gör det, tycker jag inte att vi skall vara så otåliga. Vi skall låta dem få chansen, precis som de flickor har fått som har kunnat genomgå en officersutbildning i försvaret.

Vi borde kunna enas kring att vi skall titta på detta och se vad det finns för möjligheter för framtiden.

Anf. 112 EVA FLYBORG (fp) replik

Fru talman! Karin Wegestål sade att vi skall se på resultatet längre fram, på vad Försvarsberedningen kommer fram till och att vi redan har fattat ett beslut. Men kompletteringspropositionen är ju ett exempel på när vi går in och intervernerar med ändringar innan besluten egentligen har trätt i kraft. Så det tycker jag inte är något skäl, speciellt inte från socialdemokraterna.

Att vi någon gång fattar beslut och ändrar oss är ju vad vi är här för att göra.

Anf. 113 KARIN WEGESTÅL (s) replik

Fru talman! Det ligger ett gediget arbete bakom den lagstiftning som nu har antagits och som träder i kraft den 1 juli. Jag tycker inte att man skall ha så bråttom att man inte kan se vad den nya lagstiftningen kan få för följder innan man utvärderar den och ser om det behövs några förändringar. Det är väl ändå en rimlig ordning att arbeta på det sättet.

Anf. 114 SIGGE GODIN (fp)

Fru talman! Det finns fortfarande en klar uppfattning att hela Sverige skall försvaras. I det ekonomiska läge som Sverige befinner sig i är det självklart att även försvaret måste bantas. Men frågan blir då hur det svenska försvaret skall se ut och hur det skall vara organiserat. I min motion om grundutbildningen vid KA 5 i Härnösand har jag även i år ställt frågan om ifall inte KA 5 skulle kunna utökas med luftvärn. Mellannorrland har en avgörande betydelse för hur Sverige skall kunna försvara sig vid en invasion från norr, oavsett om den kommer från kusten eller från det norra inlandet. Hur skall förnödenheter och förstärkningar kunna transporteras upp till övre Norrland? Hur skall elförsörjningen till södra Sverige kunna bibehållas? Sveriges veka liv avgör om hela landet kan försvaras. Frågorna är många, och jag förutsätter att Försvarsberedningen tar ställning till dessa och andra viktiga frågor. Det är därför av avgörande betydelse att grundutbildningen vid KA 5 inte läggs ner under 1997.

Ett avgörande skäl är också att överväga frågan om hur marinen skall vara lokaliserad. KA 5 utbildar soldater för att försvara 100 mil kust. Rimligen borde då marinen överväga om inte den marina utbildningen borde spridas med minst en enhet i varje hav. Därmed skulle också de hundra milen i norr få ett bibehållet skydd.

Fru talman! I budgetpropositionen ägnas miljöfrågorna stort utrymme. Det tycker jag är väldigt bra. Men är det då inte rimligt att väga in dem när man diskuterar den framtida marina utbildningen? Kan den genomföras på nuvarande orter utan att miljön kränks? Är det inte rimligt, om man menar något med miljöhänsyn, att man också väger in miljökonsekvenserna vid ett nytt försvarsbeslut? Att tillvarata de goda och miljömässigt fördelaktiga utbildningsbetingelserna i Härnösand anses inte vara så väsentligt att beslutet om en avveckling av grundutbildningen kan prövas i Försvarsberedningen. Varför ägnar då regeringen miljöfrågorna så stor plats? Min fråga blir också: Var står Centern, Vänsterpartiet och Miljöpartiet i dessa frågor?

Jag har vid ett flertal tillfällen ställt frågan om ifall det inte är dags att förlägga utbildningen vid marinen till de förband som ekonomiskt och försvarsmässigt kan ge den bästa utbildningen, med andra ord att låta förbanden lämna en offert. Frågan har prövats tidigare, men vissa förband har inte velat vara med och offerera och därmed har inte heller ekonomin fått spela någon roll för marinen.

Nedläggningen av grundutbildningen vid KA 5 enligt försvarsutskottets förslag innebär inte att stora besparingar kan göras innan Försvarsberedningen blir klar. I beslutet har inte vägts in vad som händer med personalen vid en nedläggning. Kan utbildningen verkställas fram till avvecklingen, eller tvingas man hyra in personal från andra marina förband? Så är också fallet när det gäller den civila personalen. Vilka fördyringar uppstår genom att KA 5 rycks ur sitt sammanhang? Vilka försvarsmässiga överväganden uteblir eftersom man inte väger in KA 5 i det slutliga försvarsbeslutet.

Fru talman! Dylika beslut i Sveriges riksdag späder enbart på politikerföraktet. Utan grundliga överväganden läggs utbildningen vid KA

5 ned. Jag betvivlar att man tar hänsyn till helheten när man inte vågar lägga alla korten på bordet och fatta det totala försvarsbeslutet i ett sammanhang.

Fru talman! I majoritetens skrivning om KA 5 förordar man en nedläggning samtidigt som man i kommande försvarsbeslut skall överväga användningen av utbildningsresurserna i form av övningsområden och anläggningar.

Hur skall detta gå till? Vilken personal stannar kvar och väntar på att regeringen och marinledningen kommer förbi och spikar igen förläggningar och övningsutrymmen? Ingen klok människa sitter och väntar på att bli arbetslös. Man gör ju allt för att hitta ett nytt jobb eller för att flytta från orten. Jag håller med Karin Wegestål om att personalen far illa, och frågan är hur illa man tänker tvinga dem att fara.

I reservation 21 redovisas, förutom det jag har framfört, att KA 5 är landets enda marina utbildningsanstalt som kan bedriva vinterutbildning. Där redovisas också att förbandet utgör en resurs i det fredstida sjöräddningsarbetet. Tilläggas kan att miljöarbetet till sjöss efter Norrlandskusten också behöver förbandets resurser. Att i det läget låta bli att pröva frågan i kommande försvarsbeslut är egendomligt, för att inte säga oförsvarbart.

Fru talman! Med detta instämmer jag med reservanterna i reservation 21.

Anf. 115 EVA GOËS (mp) replik

Fru talman! Sigge Godin frågar vad Miljöpartiet har sagt när det gäller KA 5. Han vet mycket väl att Miljöpartiet har väckt en motion till riksdagen om att bilda två miljövärnsregementen i Sverige fram till 1998. Han vet att jag har föreslagit i en motion att ett av dessa regementen, ett marint sådant, skulle kunna förläggas till KA 5 i Härnösand, därför att det ligger väldigt bra till.

Jag undrar vad Sigge Godin skall göra för att kunna påverka Försvarsberedningen, dit frågan om miljövärnsregementena har hänförts, när man som Folkpartiet gör, hoppar av? Hur skall man då kunna påverka framtiden och satsa på miljövärnsregementen?

Anf. 116 SIGGE GODIN (fp) replik

Fru talman! Låt mig bara konstatera att Miljöpartiet inte står bakom den reservation, där man vill att Försvarsberedningen skall se på den här frågan.

Anf. 117 EVA GOËS (mp) replik

Fru talman! Sigge Godin vet mycket väl att vi tycker att detta är ett krampaktigt sätt att hålla sig kvar vid den militära delen. Vi vill överföra militär kompetens och kunnande till civil användning.

Vi har visat på en vision av vad den här jorden kräver av oss människor, och det är inte ett ökat försvar. Det finns andra hot, ett utvidgat hot och ett miljöhot. Det finns också orättvisor i världen och fattigdom som vi skall bekämpa, och därmed minskar vi också krigsriskerna.

Anf. 118 LENNART ROHDIN (fp)

Fru talman! Försvarsministern höll för ett par timmar sedan en lovsång till den demokratiska debatten. Hans eget bidrag till denna var ett hejdlöst utfall mot Folkpartiet: "Spara!" Till sist fanns det inte längre kvar någon replikrätt.

Han frågade varför Folkpartiet inte begär att få diskutera ett svenskt medlemskap i NATO. Svaret, som jag vill ha antecknat till protokollet, är väldigt enkelt: Därför att Folkpartiet inte anser att det är aktuellt med ett svenskt NATO-medlemskap och därför att vi helt enkelt inte åstundar något svenskt NATO-medlemskap. Hade vi gjort det skulle vi inte ha rest frågan i Försvarsberedningen, som definitivt inte är rätt forum.

Försvarsministern har med sitt framträdande här i dag bekräftat att han vill ha ensamrätten att bestämma vad övriga partier egentligen skall tycka och därmed också bekräftat grunderna för vårt ställningstagande i Försvarsberedningen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 7 §.)

7 § Beredskapsbudget

Föredrogs
Försvarsutskottets betänkande 1994/95:FöU5
Beredskapsbudget (prop. 1994/95:100 delvis)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

FöU4 Försvarspolitiken 1995/96
Mom. 2 (Sveriges säkerhetspolitiska miljö och dess konsekvenser för försvaret)
1. utskottet
2. res. 1 (m)
3. res. 2 (fp)
Förberedande votering:
66 för res. 1
25 för res. 2
195 avstod
63 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.
Huvudvotering:
201 för utskottet
65 för res. 1
22 avstod
61 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 139 s, 22 c, 15 v, 16 mp, 9 kds
För res. 1: 65 m
Avstod: 22 fp
Frånvarande: 22 s, 15 m, 5 c, 4 fp, 7 v, 2 mp, 6 kds
Mom. 5 (folkomröstning efter regeringskonferensen år 1996)
1. utskottet
2. res. 4 (mp)
Votering:
257 för utskottet
31 för res. 4
61 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 139 s, 65 m, 22 c, 22 fp, 9 kds
För res. 4: 15 v, 16 mp
Frånvarande: 22 s, 15 m, 5 c, 4 fp, 7 v, 2 mp, 6 kds

Mom. 11 (besparingsinriktning)
1. utskottet
2. res. 6 (m)
3. res. 7 (fp)
Förberedande votering:
65 för res. 6
22 för res. 7
200 avstod
62 frånvarande
Kammaren biträdde res. 6.
Huvudvotering:
200 för utskottet
65 för res. 6
22 avstod
62 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 139 s, 22 c, 15 v, 15 mp, 9 kds
För res. 6: 65 m
Avstod: 21 fp, 1 mp
Frånvarande: 22 s, 15 m, 5 c, 5 fp, 7 v, 2 mp, 6 kds

Mom. 21 (avbrytande av projektet Ubåt 2000 m.m.)
1. utskottet
2. res. 13 (v, mp)
Votering:
257 för utskottet
31 för res. 13
61 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 65 m, 22 c, 22 fp, 9 kds
För res. 13: 15 v, 16 mp
Frånvarande: 22 s, 15 m, 5 c, 4 fp, 7 v, 2 mp, 6 kds
Mom. 27 (anslag till Försvarsmakten m.m.)
1. utskottet
2. res. 15 (m)
3. res. 17 (v)
4. res. 18 (mp)
Förberedande votering 1:
16 för res. 17
17 för res. 18
255 avstod
61 frånvarande
Kammaren biträdde res. 18.
Förberedande votering 2:
67 för res. 15
17 för res. 18
204 avstod
61 frånvarande
Kammaren biträdde res. 15.
Huvudvotering:
176 för utskottet
63 för res. 15
46 avstod
64 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 138 s, 22 c, 9 fp, 7 kds
För res. 15: 63 m
Avstod: 1 s, 13 fp, 15 v, 16 mp, 1 kds
Frånvarande: 22 s, 17 m, 5 c, 4 fp, 7 v, 2 mp, 7 kds

Mom. 30 (delserie tre av JAS Gripen-projektet)
1. utskottet
2. res. 19 (v, mp)
Votering:
254 för utskottet
32 för res. 19
2 avstod
61 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 136 s, 65 m, 22 c, 22 fp, 9 kds
För res. 19: 1 s, 15 v, 16 mp
Avstod: 2 s
Frånvarande: 22 s, 15 m, 5 c, 4 fp, 7 v, 2 mp, 6 kds

Mom. 35 (beställningsbemyndigande för materiel m.m.)
1. utskottet
2. res. 20 (mp)
Votering:
270 för utskottet
16 för res. 20
63 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 139 s, 64 m, 22 c, 22 fp, 14 v, 9 kds
För res. 20: 16 mp
Frånvarande: 22 s, 16 m, 5 c, 4 fp, 8 v, 2 mp, 6 kds

Mom. 44 (grundutbildningen vid Norrlandskustens marinkommando)
1. utskottet
2. res. 21 (m, fp, kds, s)
Votering:
186 för utskottet
100 för res. 21
2 avstod
61 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 135 s, 1 m, 20 c, 15 v, 15 mp
För res. 21: 4 s, 64 m, 1 c, 22 fp, 9 kds
Avstod: 1 c, 1 mp
Frånvarande: 22 s, 15 m, 5 c, 4 fp, 7 v, 2 mp, 6 kds
Rune Rydén (m) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.
Görel Thurdin (c) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 52 (antipersonella minor)
1. utskottet
2. res. 22 (c, v, mp)
Votering:
221 för utskottet
58 för res. 22
7 avstod
63 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 132 s, 64 m, 18 fp, 7 kds
För res. 22: 1 s, 1 m, 22 c, 2 fp, 15 v, 16 mp, 1 kds
Avstod: 5 s, 1 fp, 1 kds
Frånvarande: 23 s, 15 m, 5 c, 5 fp, 7 v, 2 mp, 6 kds

Mom. 62 (försvarsindustriellt utlandssamarbete)
1. utskottet
2. res. 26 (mp)
Votering:
252 för utskottet
31 för res. 26
66 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 65 m, 22 c, 19 fp, 9 kds
För res. 26: 15 v, 16 mp
Frånvarande: 24 s, 15 m, 5 c, 7 fp, 7 v, 2 mp, 6 kds

Mom. 109 (totalvägrares fängelsestraff)
1. utskottet
2. res. 36 (mp)
Votering:
248 för utskottet
34 för res. 36
3 avstod
64 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 136 s, 65 m, 19 c, 21 fp, 7 kds
För res. 36: 1 s, 1 c, 15 v, 16 mp, 1 kds
Avstod: 2 c, 1 kds
Frånvarande: 24 s, 15 m, 5 c, 5 fp, 7 v, 2 mp, 6 kds

Mom. 111 (ett könsneutralt uttagningssystem)
1. utskottet
2. res. 37 (fp)
Votering:
265 för utskottet
20 för res. 37
2 avstod
62 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 139 s, 65 m, 22 c, 15 v, 15 mp, 9 kds
För res. 37: 20 fp
Avstod: 1 fp, 1 mp
Frånvarande: 22 s, 15 m, 5 c, 5 fp, 7 v, 2 mp, 6 kds

Mom. 112 (frivillig värntjänst)
1. utskottet
2. res. 38 (mp)
Votering:
271 för utskottet
16 för res. 38

62 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 139 s, 65 m, 22 c, 21 fp, 15 v, 9 kds
För res. 38: 16 mp
Frånvarande: 22 s, 15 m, 5 c, 5 fp, 7 v, 2 mp, 6 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

FöU5 Beredskapsbudget
Kammaren biföll utskottets hemställan.

8 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Motioner
med anledning av prop. 1994/95:203 Finansiering av medlemskapet i Europeiska unionen
1994/95:Sk57 av Carl Bildt m.fl. (m)
1994/95:Sk58 av Bo Lundgren m.fl. (m)
1994/95:Sk59 av Isa Halvarsson och Karin Pilsäter (fp)
1994/95:Sk60 av Mats Odell m.fl. (kds)
1994/95:Sk61 av Ingvar Eriksson och Peter Weibull Bernström (m)
1994/95:Sk62 av Ingvar Eriksson (m)
1994/95:Sk63 av Ronny Korsberg och Roy Ottosson (mp)

9 § Anmälan om fråga

Anmäldes att följande fråga framställts

den 11 maj

1994/95:485 av *Ulla-Britt Hagström* (kds) till justitieministern om hembränning

Frågan redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 16 maj.

10 § Kammaren åtskildes kl.18.07.

Förhandlingarna leddes
av andre vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 24 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 78 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Ny riksdagsledamot, m.m. 1

2 § Hänvisning av ärende till utskott 1

3 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 10 maj 1

JoU18 Trädgårdsnäring m.m. 1
JoU19 Lag om EG:s förordning om ekologiskt framställda produkter, m.m. 2
AU9 Ny myndighetsorganisation inom arbetslivsområdet m.m. 3
AU17 Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95 4

Meddelande om samlad votering 4

4 § Försvarspolitiken 1995/96 4

Försvarsutskottets betänkande 1994/95:FöU4 4
Anf. 1 ARNE ANDERSSON (m) 4
Anf. 2 ANDERS SVÄRD (c) 6
Anf. 3 LENNART ROHDIN (fp) 9
Anf. 4 JAN JENNEHAG (v) 13
Anf. 5 ARNE ANDERSSON (m) replik 16
Anf. 6 JAN JENNEHAG (v) replik 16
Anf. 7 ARNE ANDERSSON (m) replik 17
Anf. 8 JAN JENNEHAG (v) replik 17
Anf. 9 ANNIKA NORDGREN (mp) 17
Anf. 10 JAN JENNEHAG (v) replik 23
Anf. 11 ANNIKA NORDGREN (mp) replik 23
Anf. 12 JAN JENNEHAG (v) replik 24
Anf. 13 ANNIKA NORDGREN (mp) replik 24
Anf. 14 ARNE ANDERSSON (m) replik 24
Anf. 15 ANDRE VICE TALMANNEN 25
Anf. 16 ANNIKA NORDGREN (mp) replik 25
Anf. 17 ARNE ANDERSSON (m) replik 26
Anf. 18 ANNIKA NORDGREN (mp) replik 26
Anf. 19 ÅKE CARNERÖ (kds) 26
Anf. 20 ANNIKA NORDGREN (mp) replik 29
Anf. 21 ÅKE CARNERÖ (kds) replik 29
Anf. 22 ANNIKA NORDGREN (mp) replik 29
Anf. 23 ÅKE CARNERÖ (kds) replik 30
Anf. 24 BRITT BOHLIN (s) 30
Anf. 25 ANNIKA NORDGREN (mp) replik 34
Anf. 26 BRITT BOHLIN (s) replik 35
Anf. 27 ANNIKA NORDGREN (mp) replik 35
Anf. 28 BRITT BOHLIN (s) replik 35

Anf. 29 LENNART ROHDIN (fp) replik ... 36
Anf. 30 TREDJE VICE TALMANNEN ... 36
Anf. 31 LENNART ROHDIN (fp) replik ... 36
Anf. 32 BRITT BOHLIN (s) replik ... 36
Anf. 33 LENNART ROHDIN (fp) replik ... 37
Anf. 34 BRITT BOHLIN (s) replik ... 37
Anf. 35 ARNE ANDERSSON (m) replik ... 37
Anf. 36 BRITT BOHLIN (s) replik ... 38
Anf. 37 ARNE ANDERSSON (m) replik ... 38
Anf. 38 BRITT BOHLIN (s) replik ... 39
(forts. 6 §) ... 39

Ajournering ... **39**

Återupptagna förhandlingar ... **39**

5 § Information från regeringen om svenskt EU-programkontor för utbildning och utveckling ... **39**

Anf. 39 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) ... 39
Anf. 40 TOMAS ENEROTH (s) ... 41
Anf. 41 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) ... 42
Anf. 42 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds) ... 42
Anf. 43 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) ... 42
Anf. 44 EVA GOËS (mp) ... 42
Anf. 45 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) ... 42
Anf. 46 EVA GOËS (mp) ... 43
Anf. 47 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) ... 43
Anf. 48 ELISABETH FLEETWOOD (m) ... 43
Anf. 49 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) ... 43
Anf. 50 EVA JOHANSSON (s) ... 43
Anf. 51 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s) ... 44

6 § (forts. från 4 §) **Försvarspolitiken 1995/96** (forts. FöU4) ... **44**

Anf. 52 Försvarsminister THAGE G PETERSON (s) ... 44
Anf. 53 ANNIKA NORDGREN (mp) replik ... 46
Anf. 54 Försvarsminister THAGE G PETERSON (s) ... 47
Anf. 55 ANNIKA NORDGREN (mp) replik ... 47
Anf. 56 ARNE ANDERSSON (m) replik ... 47
Anf. 57 LENNART ROHDIN (fp) replik ... 48
Anf. 58 Försvarsminister THAGE G PETERSON (s) ... 48
Anf. 59 LENNART ROHDIN (fp) replik ... 49
Anf. 60 Försvarsminister THAGE G PETERSON (s) ... 49
Anf. 61 HENRIK LANDERHOLM (m) ... 50
Anf. 62 BRITT BOHLIN (s) replik ... 53
Anf. 63 HENRIK LANDERHOLM (m) replik ... 54
Anf. 64 BRITT BOHLIN (s) replik ... 55
Anf. 65 HENRIK LANDERHOLM (m) replik ... 55
Anf. 66 EVA FLYBORG (fp) ... 56
Anf. 67 BIRGER SCHLAUG (mp) ... 58
Anf. 68 BRITT BOHLIN (s) replik ... 60

Anf. 69 BIRGER SCHLAUG (mp) replik....61
Anf. 70 BRITT BOHLIN (s) replik....61
Anf. 71 BIRGER SCHLAUG (mp) replik....61
Anf. 72 JAN JENNEHAG (v) replik....61
Anf. 73 BIRGER SCHLAUG (mp) replik....62
Anf. 74 JAN JENNEHAG (v) replik....62
Anf. 75 BIRGER SCHLAUG (mp) replik....62
Anf. 76 ANNIKA NORDGREN (mp) replik....63
Anf. 77 IRÉNE VESTLUND (s)....63
Anf. 78 BIRGER SCHLAUG (mp) replik....65
Anf. 79 IRÉNE VESTLUND (s) replik....66
Anf. 80 BIRGER SCHLAUG (mp) replik....66
Anf. 81 IRÉNE VESTLUND (s) replik....66
Anf. 82 CHRISTER SKOOG (s)....67
Anf. 83 JAN JENNEHAG (v) replik....68
Anf. 84 CHRISTER SKOOG (s) replik....68
Anf. 85 THOMAS JULIN (mp)....69
Anf. 86 JÖRGEN PERSSON (s)....70
Anf. 87 ANDERS SVÄRD (c) replik....71
Anf. 88 JÖRGEN PERSSON (s) replik....72
Anf. 89 ANDERS SVÄRD (c) replik....72
Anf. 90 JÖRGEN PERSSON (s) replik....72
Anf. 91 ANNIKA NORDGREN (mp) replik....73
Anf. 92 JÖRGEN PERSSON (s) replik....73
Anf. 93 ANNIKA NORDGREN (mp) replik....73
Anf. 94 JÖRGEN PERSSON (s) replik....74
Anf. 95 INGA BERGGREN (m)....74
Anf. 96 EVA GOËS (mp)....75
Anf. 97 TALMANNEN....77
Anf. 98 ELISA ABASCAL REYES (mp)....77
Anf. 99 PETER ERIKSSON (mp)....80
Anf. 100 TOMAS ENEROTH (s)....81
Anf. 101 GUDRUN LINDVALL (mp)....83
Anf. 102 ANDRE VICE TALMANNEN....84
Anf. 103 GUDRUN LINDVALL (mp)....84
Anf. 104 KARIN WEGESTÅL (s)....84
Anf. 105 GUDRUN LINDVALL (mp) replik....86
Anf. 106 EVA GOËS (mp) replik....86
Anf. 107 KARIN WEGESTÅL (s) replik....86
Anf. 108 EVA GOËS (mp) replik....86
Anf. 109 KARIN WEGESTÅL (s) replik....87
Anf. 110 EVA FLYBORG (fp) replik....87
Anf. 111 KARIN WEGESTÅL (s) replik....87
Anf. 112 EVA FLYBORG (fp) replik....87
Anf. 113 KARIN WEGESTÅL (s) replik....87
Anf. 114 SIGGE GODIN (fp)....88
Anf. 115 EVA GOËS (mp) replik....89
Anf. 116 SIGGE GODIN (fp) replik....89
Anf. 117 EVA GOËS (mp) replik....89
Anf. 118 LENNART ROHDIN (fp)....90

(Beslut fattades efter 7 §.) ... 90

7 § Beredskapsbudget ... **90**

Försvarsutskottets betänkande 1994/95:FöU5 ... 90

Beslut ... **90**

FöU4 Försvarspolitiken 1995/96 ... 90
FöU5 Beredskapsbudget ... 95

8 § Bordläggning ... **95**

9 § Anmälan om fråga ... **95**

1994/95:485 av *Ulla-Britt Hagström* (kds) till justitieministern om hembränning ... *95*

10 § Kammaren åtskildes kl. 18.07. ... **95**

gotab 48700, Stockholm 1995